

Møte torsdag den 20. oktober 2016 kl. 10

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 10):

1. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Friluftsliv - Natur som kilde til helse og livskvalitet (Innst. 26 S (2016–2017), jf. Meld. St. 18 (2015–2016))
2. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i forurensningsloven (avfallsdefinisjoner m.m.) (Innst. 23 L (2016–2017), jf. Prop. 89 L (2015–2016))
3. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i naturmangfoldloven mv. (administrativt beslag og administrativ inndragning) (Innst. 25 L (2016–2017), jf. Prop. 118 L (2015–2016))
4. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siri Engesæth, Terje Breivik og Ola Elvestuen om å innføre miljøavgifter på fossil plast (Innst. 28 S (2016–2017), jf. Dokument 8:57 S (2015–2016))
5. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Heikki Eidsvoll Holmås om å slutte å bruke biodrivstoff basert på palmeolje (Innst. 29 S (2016–2017), jf. Dokument 8:60 S (2015–2016))
6. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erik Lundebø, Trine Skei Grande og Ola Elvestuen om at virkeområdet for markaloven utvides til å gjelde flere viktige naturområder i Osloregionen (Innst. 27 S (2016–2017), jf. Dokument 8:53 S (2015–2016))
7. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om trygg håndtering av radioaktivt avfall (Innst. 30 S (2016–2017), jf. Dokument 8:100 S (2015–2016))
8. Interpellasjon fra representanten Line Henriette Hjemdal til næringsministeren:
«Ved fusjonen av Statoil og Hydro i 2007 fikk norsk sokkel en dominerende aktør som kontrollerer 80 prosent av produksjonen, inklusiv SDØE. Dette krever at myndighetene følger utviklingen nøye for å unngå en uheldig konkurransesituasjon for leverandørene. Ved flere anledninger har Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti etterlyst en gjennomgang av effekten som fusjonen har hatt på konkurransen. I dagens situasjon med store kostnadskutt er det viktig at markedet fungerer, og at det ikke brukes utilbørlig markedsrett fra en dominerende aktør. På denne bakgrunn mener interpellanten det er behov for en gjennomgang av konkurransesituasjonen for norsk leverandørindustri. Mener statsråden, som statsråd med konkurransepolitikk under sitt konstitusjonelle ansvarsområde, at konkurransetilstanden på norsk sokkel er tilfredsstillende, og vil statsråden ta initiativ til en gjennomgang av konkurransevilkårene for leverandørindustrien?»
9. Referat

Presidenten: Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Sonja Mandt fra og med 24. oktober og inntil videre
- fra representantene Gunvor Eldegard og Kenneth Svendsen om permisjon i dagene 25. og 26. oktober, begge for å delta i Den interparlamentariske unions høstsesjon i Genève

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershusfylke: Are Helseth
For Nordland fylke: Dagfinn Henrik Olsen
For Vestfold fylke: Steinar Gullvåg

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:01:03]

*Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet (Innst. 26 S (2016–2017), jf. Meld. St. 18 (2015–2016))***Presidenten:** Etter ønske fra komiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [10:01:52] (ordfører for saken): Aller først har jeg lyst til å takke for et godt samarbeid i energi- og miljøkomiteen i denne saken. Det er noe ulike forslag i saken, noe jeg tror partiene selv vil redegjøre for, men jeg vil si at for det meste er det ganske stor enighet gjennomgående om friluftsmeldingen. Jeg vil også takke de ulike organisasjonene for mange gode innspill, både i høringene og på seminaret vi avholdt i august. Det er aldri lett å gjøre alle til lags, men det har vært mange tilbakemeldinger, som stort sett har vært positive, etter avgivelsen i komiteen.

Hovedmålsettingen i friluftsmeldingen fra regjeringen er at en stor del av befolkningen skal drive jevnlig med friluftaktiviteter. Ikke minst er dette viktig i et folkehelseperspektiv. Aktiviteter skaper miljøforandring og gir naturopplevelser. Legger vi Vista Analyses rapport til grunn, «Samfunnsøkonomiske virkninger av friluftsliv», representerer friluftslivet i Norge store samfunnsverdier. Friluftsliv har en dokumentert helseeffekt og er viktig for livskvaliteten for dem som jevnlig utøver friluftsliv. Derfor ønsker regjeringen å styrke friluftslivet og skape mer aktivitet. Økt fysisk aktivitet i befolkningen kan ifølge Vista Analyses rapport gi samfunnsøkonomiske gevinster på 80 mrd. kr årlig.

Vi ønsker å forenkle friluftslivslovverket og gjøre det enklere å forholde seg til reglene for ferdsløp i utmark. Fri-

luftsliv i nærmiljøet og rettet mot barn og unge er blitt prioritert, og det vil bli en bedre tilrettelegging for mer friluftsliv i nasjonalparkene – også for å ivareta reiselivet og verneverdiene.

Det er viktig at det er formålet med friluftsliv som må være det sentrale, og ikke hvordan det utøves. Friluftslivet er i endring, og nye aktiviteter tar naturen i bruk på ulike områder. Dette er bra, ikke minst sett i et folkehelseperspektiv, hvor friluftsliv styrker den enkeltes helse og trivsel og sparer samfunnet for store summer.

Allemannsretten til ferdsel, opphold og høsting er og blir utrolig viktig. Allemannsretten er en del av vår kulturarv, og man kan ikke få understreket nok hvor viktig kommunens rolle er i arbeidet med arealplaner, kartlegging av arealer og tilrettelegging, ikke minst gjelder dette arbeidet med kartlegging av tilgjengelighet til strandsonen og av ulike aktiviteter.

Regjeringen, med støtte fra Venstre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, ser behovet for å regulere arealkrevende friluftslivsaktiviteter i egne sti- eller løypenett for aktiviteter som ski, rullesti, terrengsykkel, elsykkel, jogging, turgåing, rullestol, riding eller hundespann. Og igjen: Dette arbeidet må planlegges, og kommunens rolle, sammen med grunneiere og brukerorganisasjoner, blir utrolig viktig.

Regjeringen legger også opp til en gjennomgang av verneforskriftene for sykling på stier og veier i nasjonalparker og i landskapsvernområder. Det er også veldig positivt at arbeidet mot marinforurensning styrkes, og at Skjærgårdstjenesten blir prioritert i et samarbeid med kommuner og fylker.

Det er også bra at vi i meldingen tar til orde for at kommuner bør tilrettelegge for slippområder for hund etter dansk modell. Hunden er også en del av friluftslivet i Norge og skaper stor aktivitet.

Avslutningsvis ønsker jeg nok en gang å takke kolleger og organisasjoner for samarbeidet i en særdeles viktig sak, og jeg anbefaler med dette innstillingen.

Åsmund Aukrust (A) [10:06:41]: La meg starte med å si at jeg synes meldingen gir en god beskrivelse av hvorfor friluftsliv er viktig i Norge, og hva det er truet av. Men Arbeiderpartiet mener at den meldingen som ble lagt fram, var for dårlig med tanke på virkemidlene. Vi er da glad for at Stortinget i dag har klart å komme med noen forslag for å stramme opp meldingen. I Arbeiderpartiet skulle vi gjerne sett at vi hadde kommet enda lenger, og det er en rekke forslag som Arbeiderpartiet er med og fremmer i dag, som vi gjerne skulle hatt flertall for.

I 2015 hadde vi Friluftslivets år, et år da det var mye aktivitet over hele landet. Tusenvis av mennesker fikk opplevelser for livet. Mange lærte seg å bli glad i friluftsliv. Man lærte at man ikke behøvde å være en toppidrettsutøver for å nyte friluftslivet – nei, det kan være for hvem som helst av oss.

Da det i fjor ble foreslått å kutte ganske mye i aktivitetsstøtten til friluftslivet, ble det sagt at hvert år kunne ikke være et friluftslivets år. Men poenget var jo ikke at man skulle øke innsatsen ett år, poenget var at det skulle gi varig forandring. Friluftslivets år skulle være en kickstart på at hvert eneste år skulle bli friluftslivets år.

Friluftslivspolitikken handler om å gjøre det enklest mulig for folk. Vi har et veldig godt utgangspunkt, for når folk

blir spurt om hva de skulle ønske at de gjorde mer av, er ikke svaret at de skulle ønske at de var mer på treningsstudio, men at de skulle ønske de kunne være litt mer aktive. Friluftsliv er den beste måten å være mer aktiv på. Folk skulle ønske at de gikk litt mer på ski, syklet noe mer og gikk en tur, istedenfor å ligge på sofaen. Får vi til det, er det kanskje det aller viktigste vi kan gjøre for folkehelsen i landet vårt. Staten bruker hvert eneste år i underkant av 60 000 kr på å reparere helsen til hver og en av oss. Tenk hva vi kunne spart dersom vi hadde brukt noen av de pengene på å unngå at folk ble syke! Det er et regnestykke de fleste vil være enig i, men som det er vanskeligere å ta konsekvensen av.

Arbeiderpartiet mener at de to viktigste tingene vi må gjøre for å satse på friluftsliv, er å ha økt frivillighet og å øke innsatsen for barn og unge. Frivilligheten spiller en stor rolle i Norge. Frivilligheten skal være nettopp det, den skal være frivillig. Frivillighet koster også noen penger, men det er de aller billigste investeringene – få kroner – som gir mange resultater. Derfor må vi forsterke innsatsen i frivillig sektor.

Den andre innsatsen er altså det vi gjør for barn og unge. Lærer vi barn og unge å bli glad i naturen, har vi gitt dem en gave for livet. Da trenger vi mer fysisk aktivitet i skolen. Arbeiderpartiet og venstresiden blir ofte latterliggjort av høyresiden, hvor man snakker om at gym ikke gjør folk smartere. Men det er ikke snakk om gym, det er snakk om fysisk aktivitet. Det er ikke først og fremst for å øke kunnskapen – det er kanskje det aller viktigste tiltaket for å bedre helsen til befolkningen i Norge.

Saksordføreren var inne på allemannsretten. Det er kanskje noe av det norske vi kan se for oss, men det er noe vi aldri må ta for gitt – allemannsretten må forsvares hele tiden. I et samfunn hvor vi blir stadig rikere, er det flere av oss som har råd til å kjøpe store tomter. Det gjør at naturen – bokstavelig talt – står i fare for å bli privatisert. De områdene der vi ser at naturen er truet, er i strandsonen. Mange steder langs kysten er det bygd opp gjerder og stengsler som hindrer oss i å benytte oss av vår vakre kystnatur. Strandsonen må sikres, og ulovlige stengsler må fjernes.

Det er kommunene som er de viktigste når det gjelder å ta vare på naturen og legge til rette for friluftsliv. Kommunene må ha økt kompetanse for å ta vare på naturen. Da trenger vi mer kartlegging, for å vite hva vi skal ta vare på. Hvis vi vet hva vi mener er mest verdifullt, vet vi også hva som ikke er så verdifullt, og som kan frigis til andre gode formål.

La meg avslutte med å takke komiteen for et godt samarbeid om denne saken. Så vil jeg ta opp de forslagene som Arbeiderpartiet – sammen med andre partier – står bak. Jeg vil samtidig melde at Arbeiderpartiet subsidiært kommer til å stemme for innstillingens forslag til vedtak III og IV, når vårt primærstandpunkt faller.

Presidenten: Representanten Åsmund Aukrust har tatt opp de forslagene han refererte til.

Torhild Aarbergsbotten (H) [10:11:04]: Friluftslivet er en viktig del av kulturarven vår og en aktivitet som de aller fleste av oss holder på med i en eller annen form. Det er ikke uten grunn at vi nordmenn er kjent for ryggsekk og matpakke. Vi har en unik natur og en fantastisk

tradisjon for at naturen er åpen for alle. Allemannsretten sikrer rett til ferdsel, opphold og høsting av naturen. Det betinger samtidig at vi tar vare på naturen på en bærekraftig måte, og ikke minst har respekt for og samarbeider godt med grunneierne.

Selv om friluftslivet står sterkt i Norge, er det også en aktivitet som merker at kampen om vår tid og oppmerksomhet er blitt tøffere. Vi har en utfordring i å få barn og ungdom til å delta mer aktivt i friluftslivet, og vi ser at minoritetsbefolkningen er kraftig underrepresentert. Deltaelse i friluftslivet er under press fra de samme kreftene som gjør at bekymringen for folkehelsen øker; stillesitting i skole, arbeidsliv og på fritiden som følge av ny teknologi er en bekymring. Regjeringen er derfor tydelig på at natur og friluftsliv blir stadig viktigere i folkehelsearbeidet. Å gå en tur i nærmiljøet er vel kanskje det nærmeste en kommer et lavterskeltilbud for de fleste av oss. Dørstokkmila kan reduseres med økt tilgjengelighet, og bruk av naturen skal være helt gratis. Naturopplevelser i sammenheng med fysisk aktivitet gir både bedre psykisk og fysisk helse og kan bidra til å spare samfunnet for store kostnader om det bidrar til å holde folk friske lenger.

Et av de viktigste grepene regjeringen gjør i denne meldingen, er å gjøre naturen mer tilgjengelig for alle. Gjennom «å speilvende» friluftslovens bestemmelser om hva som er tillatt ferdsel i utmark, fjerner vi enhver tvil om at mer moderne former for uteaktivitet, som sykling og kiting, nå er en naturlig del av friluftslivet. Nå skal utgangspunktet være at all ferdsel skal være tillatt, dersom ikke annet er spesielt definert. Det gir et klart og tydelig signal om at alle er velkomne ut i naturen. Forenkling av friluftslivlovverket og at det blir lettere å forholde seg til reglene for ferdsel i utmark, bidrar også til at tersklene senkes for at flere vil delta. I tillegg må vi erkjenne at det kommer stadig nye former for friluftsliv, som det må åpnes for – for å bidra til at nye grupper kommer seg ut og bruker naturen og nærmiljøet.

Vi lever livene våre lokalt, og kommuner har et stort ansvar for å ivareta friluftslivet i sin arealplanlegging. Det forutsetter at all planlegging og tilrettelegging av traseer for friluftslivsaktiviteter skjer i samråd med grunneierne – dette for å unngå og redusere konflikter og for bedre å kunne utnytte arealene til alles beste. Særlig rundt byer og tettsteder er det viktig å kartlegge og sikre arealer for friluftslivformål, da presset er særlig sterkt på arealene og det er flere brukere av områdene.

Bruken av naturen må alltid skje aktsomt. Dessverre ser vi mer forsøpling av naturen og særlig av kystlinjen vår. Det er stor folkelig mobilisering mot marin forsøpling i forbindelse med Hold Norge Rent sine strandryddeaksjoner og et godt samarbeid mellom frivillige, kommuner og friluftsråd, dels gjennom Skjærgårdstjenesten. Skjærgårdstjenesten kom i stand som et lokalt initiativ i indre Oslofjord og har vært et svært vellykket tilskudd til arbeidet med å holde kysten ren og attraktiv for alle som nyter båtliv og friluftsliv rundt fjorden. Høyre er fornøyd med at flertallet vektlegger at en eventuell utvidelse av Skjærgårdstjenesten skal være basert på lokalt initiativ og medvirkning og en forpliktende lokal medfinansiering.

Jeg vil til slutt berømme det store frivillige arbeidet i de mange organisasjonene som bidrar til rekruttering og stimulering til friluftsliv. De mange timene som er lagt ned for å lage stier, løyper og annen tilrettelegging for at flere

av oss bruker naturen aktivt, er det bare å ta av seg hatten for. Det frivillige arbeidet er av uvurderlig betydning for enkeltindividene, fellesskapet og samfunnet. Organisasjonenes kompetanse og tilbud er en viktig ressurs for befolkningen. I meldingen er regjeringen tydelig på at den ønsker å videreføre og videreutvikle de frivillige organisasjonenes rolle i friluftslivarbeidet, og med en særlig vektlegging av lavterskelaktiviteter.

Denne meldingen legger et godt grunnlag for at vi skal videreføre og videreutvikle våre tradisjoner og verdier. I en stadig mer hektisk og travel hverdag vil opplevelsene og samspillet med naturen gi oss større betydning. Vi må sørge for at den muligheten legges til rette for alle, uavhengig av om man bor i bygd eller by, og det er selve fundamentet i meldingen vi skal diskutere her i dag

Rigmor Andersen Eide (KrF) [10:16:19]: Det er positivt at vi er så tverrpolitisk enige i behandlingen av stortingsmeldinga. Riktignok er det noen skillelinjer, men Stortinget er unisont enige i viktigheten og verdien av å være et land med en rik tradisjon og store muligheter til å praktisere friluftsliv.

Allemannsretten står sterkt i nasjonens bevissthet og gir alle mulighet til ferdsel i utmark. Jeg vil konsentrere mitt innlegg om skjærgården. Marin forsøpling har utviklet seg til å bli et enormt miljøproblem. Det er et globalt problem, men også et lokalt problem. Vi må arbeide med uforminsket styrke på alle fronter. I de mye brukte skjærgårdsområdene våre er det av stor betydning at det treffes tiltak som forebygger bl.a. forsøpling, både fra brukernes side og i form av søppel som driver i land.

Skjærgårdstjenesten, som i utgangspunktet ble etablert i området rundt Oslo, og senere har blitt utvidet til og med Hordaland, spiller en viktig rolle. Jeg er veldig glad for at det ble et flertall i komiteen for å utvide ordningen. I mitt hjemfylke, Møre og Romsdal, har man allerede kommet svært langt i dette arbeidet. Fylket tenker seg samme driftsmodell som på Sør- og Vestlandet, der friluftsrådene drifter tjenesten. Kysten av Møre og Romsdal har ikke like mange statlig sikrede friluftsområder som Oslofjorden, men vi er et av de største fylkene i landet når det gjelder fritidsbåter. Drift og skjøtsel av friluftsområder er like viktig for folk her. Brygger, toalett, bålplasser og renovasjon er viktig for at områdene skal være attraktive og tilgjengelige.

All erfaring viser at tilrettelegging øker bruken. Den langtransporterte marine forsøplingen er mer omfattende her enn langs Oslofjorden og på Sørlandet. Golfstrømmen når norskekysten ved grensa mellom Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Der blander den seg med kyststrømmen sørfra og fortsetter nordover langs kysten, helt inn i Barentshavet. Med seg frakter de to strømmene enorme mengder søppel fra hele verden, og i tillegg kommer avfall fra fiskeri og lakseoppdrett langs vår egen kyst. Mye av dette blir liggende igjen i vikene og bukter og på øyer og holmer langs hele kysten.

Med den kunnskapen vi har, vil det være helt uansvarlig ikke å sette inn tiltak på mange fronter. Skjærgårdstjenesten vil være en viktig bidragsyter. Skjærgårdstjenesten er et spleiselag mellom stat, kommuner, fylkeskommuner og eventuelt andre bidragsytere. Alle gode krefter må spille på lag.

Kristelig Folkeparti mener at det er urimelig at staten bidrar med penger til en slik tjeneste i bare deler av landet. Marin forsøpling er både et nasjonalt, lokalt og globalt problem, og tilrettelegging for friluftsliv og båtliv er like viktig for folk langs hele kysten. Et annet viktig moment er at det er behov for å utvide skjærgårdstjenesten til å innbefatte rydding i strandsonen der det ikke er mulig å komme til fra land.

Vi er videre glad for at komiteen har styrket meldinga på tiltakssiden, og har derfor bedt regjeringa styrke det samlede friluftsarbeidet med en egen handlingsplan. Friluftsliv spiller en vesentlig rolle i folkehelsearbeidet, ja kanskje mer for bredere grupper enn idretten. Vi som er vant til å bruke naturen og nyte friluftslivets goder uten noen form for tilrettelegging, må innse at vi alle er forskjellige. For at flere mennesker skal nyte og ha godt av friluftslivets gleder, må det også en solid porsjon tilrettelegging til. Det er viktig at vi bruker områdene våre, også nasjonalparker og verneområder, men ferdsel i naturen må skje på naturens premisser. Hensynet til plante- og dyreliv må komme først. Den grunnleggende respekten for samspillet må ha forrang.

Jeg fremmer de forslagene Kristelig Folkeparti er en del av.

Presidenten: Representanten Andersen Eide har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Marit Arnstad (Sp) [10:20:53]: Det er all grunn til å glede seg over at et så bredt flertall i Stortinget står sammen om viktige ting knyttet til friluftslivet. Det er også grunn til å glede seg over at vi nå får sjansen til å behandle friluftsliv i sin fulle bredde. Men som en så ofte sier: En stortingsmelding er i seg sjøl ikke nok. Det blir ofte lett en dobbeltkommunikasjon, der en sier at en vil satse på friluftslivet i en stortingsmelding, for så å se bort fra de samme løftene når en legger fram statsbudsjettet. Det har også regjeringen gjort i denne saken. Når statsbudsjettet skal opp til behandling i Stortinget senere i høst, håper jeg den viljen til å satse på friluftsliv, som vi alle nok kommer til å gi uttrykk for her i dag, også kommer til uttrykk i de konkrete budsjettpostene.

For vi er alle godt kjent med de store folkehelsegevinstene som friluftslivet gir, både for den enkelte og for samfunnet som helhet. Det gjelder sjølsagt ikke bare de ambisiøse topturene i fjellheimen og i nasjonalparkene, men like viktig er de korte og litt mer prosaiske turene i utmark og gjennom kulturlandskap der en bor – den turen en kan klare å gå én gang i uka, ja kanskje flere ganger i uka. En tur ut i naturen bøter på mange problemer, og greier vi å bygge friluftslivet inn i dagliglivet, kan både den enkelte og samfunnet tjene mye på det.

Derfor trenger vi ikke bare en god stortingsmelding. Vi trenger en stor satsing på friluftslivet i all sin bredde, og aller mest på frivillig sektor og på det lokale tilbudet i nærmiljøet. Bare ved å satse her kan vi få folk opp av sofaen, eller senga, og gjennom den fryktede dørstokkmila og ut i friluft. Og det handler ikke bare om offentlig innsats, men det handler om det individuelle, det private ansvaret og det private initiativet. En kan som kjent lede en hest til vann, men en kan ikke tvinge den til å drikke.

Barn og ungdom som er mye ute, og som venner seg til naturen og været, får med seg verdifull ballast resten av li-

vet. Det er verdt å minne om det i en tid da den uformelle leken utendørs der en bor, er på vikende front. Derfor er det også viktig at den gruppa prioriteres særskilt i forbindelse med friluftsliv.

Senterpartiet er med på omfattende merknader til beste for friluftslivet i innstillingen. Likevel har jeg lyst å problematisere noen trekk ved debatten om friluftsliv. For det første:

Det norske samfunnet preges i våre dager av at nesten alt skal institusjonaliseres, reguleres og altfor ofte byråkratiseres. En kan nesten få inntrykk av at det ikke lar seg gjøre å gå på tur hvis ikke skogen har blitt vernet, alle bekker og myrer har blitt kloppet, alle stikryss har blitt skiltet og hele stinettet er publisert.

Når en leser meldingen, får en litt inntrykk av at det er mangel på friluftarealer som er årsaken til inaktiviteten som finnes i deler av befolkningen. Slik er det sjølsagt ikke. Vi har nok areal – det er andre utfordringer som er viktigere.

Meldingen er også sterkt preget av friluftslivets utfordringer i pressområdene, og mange tiltak er rettet mot dem, og det er bra. Men jeg synes likevel det er grunn til å advare mot å iverksette omfattende nasjonale tiltak som egentlig bare passer eller er nødvendig i de store byene.

Senterpartiet hegner om allemannsretten, men vi vil heller ikke utvide den ukritisk. Organisert, kommersiell virksomhet på annenmanns grunn er ikke en del av allemannsretten, og det er slett ikke uproblematisk å utvide allemannsretten ukritisk med tanke på nye ferdselsformer.

La meg også til slutt nevne noen enkeltsaker som klargjør Senterpartiets posisjoner på noen nøkkelpunkter:

Regjeringen foreslår «å speilvende» friluftslovens bestemmelse om hva som er tillatt ferdsel i utmark. Det grepet kan føre til problemer. Senterpartiet mener bl.a. at ridning og sykling som hovedregel skal foregå på etablerte stier og traseer. Ridesentre, sykkelklubber og andre skal måtte avtale med grunneier om nye løyper skal komme. Plantefelt blir dessuten definert som utmark, og det er helt feil å åpne for fri ferdsel for syklende eller ridende der. Her har flertallet likevel hentet seg inn litt i løpet av komitébehandling, og det er bra.

Senterpartiet er tilhenger av å utvide ordningen med Skjærgårdstjenesten langs hele norskekysten, ikke minst for å styrke arbeidet mot marin forsøpling. Jeg har også lyst å nevne at det er viktig for oss å få en jevnere fordeling av midlene som går til Skjærgårdstjenesten. Det krever en bedre fordeling mellom landsdelene enn i dag og økte bevilgninger i kommende budsjett. Jeg humret litt over Høyre og Fremskrittspartiets merknader om at Skjærgårdstjenesten er «best egnet for områder som er tett befolket» og derfor ikke skal utvides nord for Bergen. Jeg må få lov til å opplyse om at det finnes noen tett befolkede områder også nord for Bergen som kan være interessante!

Så vil jeg også nevne at Senterpartiet ikke står bak å bruke INON som forvaltningsverktøy, heller ikke knyttet til friluftsliv.

Med det vil jeg også varsle at Senterpartiet subsidiært støtter IV.

Ola Elvestuen (V) [10:26:19] (komiteens leder): Først vil også jeg takke for det jeg synes er en god friluftsmelding, som også har fått noen presiseringer i komitéarbeidet som forsterker den som melding.

Friluftslivet er, som mange allerede har påpekt, ekstremt viktig i Norge. Det er viktig for den enkeltes egenopplevelse, det er viktig som et formål for å ivareta natur og også å spre den naturgledden som gjør at man har en interesse av å ivareta den norske naturen, og det har selvfølgelig en enorm folkehelsebetydning. Er det noe vi virkelig sparer ressurser på, er det å legge til rette for mer friluftsliv og bygge opp under mer friluftsliv, og det er viktig at vi har et fokus på den rekrutteringen som er nødvendig.

I meldingen blir det, som også den foregående taleren snakket om, lagt mye vekt på behovet i og rundt de store byene for å legge til rette for friluftsliv også der. Der er jeg helt enig. Det gjelder selvfølgelig bymarkene og markene omkring, men det gjelder også hvordan vi planlegger byene. Der kan det gjøres mye med ganske enkle grep og ved å se sammenhenger. Når vi skal se på hvordan vi skal ha klimatilpasning i byene, er det viktig å se dette med overvannshåndtering og åpne bekker og elver i sammenheng med turområder og muligheter og sammenhenger i byer. Allemannsretten, dette med å sikre at stiene heller ikke stenges i byene, er en problemstilling som man må ta på alvor – for det skjer. Disse smauene og disse enkle veiene må opprettholdes, også i byene.

Det kanskje viktigste vedtaket vi gjør som tillegg, er det som er I i komiteens tilrådning, nemlig at vi skal ha «en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet». Det handler om ressurser, det handler om å anerkjenne friluftslivsorganisasjonenes helt sentrale funksjon i å styrke friluftslivet, og det handler også om å få til et mer systematisk arbeid omkring folkehelse, at man har et kunnskapsbasert, systematisk arbeid for å utløse det potensialet som vi alle vet er der når det gjelder folkehelse.

I meldingen «speilvender» vi – som flere har vært inne på – den generelle adgangen til ikke-motorisert ferdsel i utmark. Det er Venstre for. Man åpner også for sykling inn i verneområdene. Det er vi også for. Men det tillegger da verneforskriftene et spesielt ansvar, og også et spesielt ansvar i forbindelse med de besøksstrategiene som nå skal utarbeides for nasjonalparkene – at man også setter begrensninger der det er nødvendig, der sykling vil gå ut over det som er verneformålene i de vernede områdene. Så betydningen av en god forvaltning vil bli større når man lager denne «speilvendingen».

II i komiteens tilrådning er også helt sentralt for Venstre, nemlig at vi må styrke arbeidet med å tilrettelegge i de vernede områdene, dvs. at man må ha mer skjøtsel, men også tilrettelegge for å kunne håndtere de folkene som skal benytte seg av disse områdene i sitt friluftsliv. Det må også følges opp i budsjetter, men også med gode planer.

Flere har vært inne på problemstillinger rundt marin forsøpling. Innenfor marin forsøpling har vi nå – med Venstre, Kristelig Folkeparti og regjeringspartiene – heldigvis fått en styrking de siste årene ved at vi har en egen post også på statsbudsjettet mot marin forsøpling. Her forsterker vi det både ved at man må vurdere ytterligere tiltak – dette er et arbeid som må utvikles over tid – og også ved at vi er positive til en utvidelse av Skjærgårdstjenesten. Og fra Venstres side mener vi at er det et lokalt initiativ, så bør staten selvfølgelig være med på å bidra inn i det lokale initiativet – uansett om det er i Møre og Romsdal eller om det er andre steder nord for Hordaland. Dette handler om å få til et godt samspill og få til en god sammenheng.

Det hadde vært bra hvis også et flertall i Stortinget ville forsterke meldingen ved å fastslå at vi trenger en planretningslinje for deler av fjellområdene, noe som er vurdert i meldingen. Det trenger vi virkelig. Der det er stort press fra hyttebygging, der det er stort press fra aktivitet, trenger vi å ha disse planleggingsretningslinjene. Det betyr ikke at man må ha dem overalt, men vi må ha dem der det er nødvendig. Det hadde vært en fordel om vi kunne få flertall for det, ikke bare i komiteen, men også i stortingsalen.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [10:31:39]: Har du noen gang tatt toget ett stopp for langt innover i Nordmarka og den siste milen på vei hjem kjent hvordan du får føling med krampen i overarmene? Har du noen gang badet i et friskt, norsk sommerhav ved Homlungen fyr? Har du noen gang gått opp på en fjelltopp og kjent villreinen stirre imot deg eller på veien hjem blitt stoppet av en sauebonde på innsanking som byr deg på en liten snaps, sånn at du kommer for sent hjem og det er blitt mørkt og nærmest farlig før du kommer deg til hytten igjen? Vel – da har du kjent på naturens velsignelse og på friluftslivets gleder.

En forutsetning for friluftslivets gleder er at vi faktisk har en natur der ute. Derfor henger arbeidet for et godt og levende friluftsliv uløselig sammen med det å ta vare på naturen, som vi diskuterte her i vår da vi diskuterte naturmangfoldsmeldingen – for naturen er truet av både menneskelige inngrep, en rekke beslutninger og klimadringene som kommer imot oss.

Jeg synes det er bra, og jeg vil takke saksordføreren for arbeidet med stortingsmeldingen. Jeg vil samtidig si at jeg stusset lite grann over hans enorme engasjement for samfunnsøkonomisk lønnsomhet som hovedbegrunnelse for friluftsliv. Grunnen til at vi fra Stortingets side – i hvert fall fra SVs side – støtter friluftsliv, og grunnen til at vi mener det er viktig å satse på friluftsliv og legge til rette for det, er at det er bra for folk, og at det er bra med friluftsliv. De tingene som er bra for folk, er stort sett også bra samfunnsøkonomi, særlig hvis man i tillegg beveger seg lite grann mens man har det bra.

Derfor støtter vi friluftslivet, og vi mener at den behandlingen av friluftslivsmeldingen som har vært i Stortinget, er bra. Jeg vil takke regjeringen for å ha lagt fram friluftslivsmeldingen, det viser seg at det er bred enighet om de store linjene. Men så er det sånn, som med all annen politikk, at det er når man ikke bare snakker pent om ting, men når man skal gjøre pene ting, at prioriteringene og hvordan man prioriterer, kommer fram. Derfor er det litt opp som en løve og ned som en fell – som også Marit Arnstad nevnte, og som flere andre, bl.a. Åsmund Aukrust, var inne på. Når det kommer til stykket, legger man fram de store linjene i stortingsmeldinger, mens det er i budsjettene man får se om man mener alvor. Det er ikke sånn at det budsjettet som er lagt fram nå, reflekterer det Stortinget er enige om. I forslaget til vedtak I ber vi regjeringen «legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet». Det anslaget til å styrke friluftslivsarbeidet som finnes i meldingen, er det umulig å se igjen i budsjettet som er lagt fram. Vi får se om det kan komme senere, eller om Stortinget kan gjøre det Stortinget ofte gjør, nemlig å sørge for å «cove» for regjeringen og bidra til økte bevilgninger til friluftslivet i løpet av stortingsbehandlingen.

Jeg har lyst til å bemerke én ting, jeg vil at SV skal slutte opp om det som står i innstillingen side 14, andre spalte, der det handler om hundehold. Der står det:

«Flertallet har merket seg at hundeeiere er aktive brukere av natur og utmark.»

Vi vil gjerne være med og støtte innholdet i merknadene derfra og ned til der det står «Ferdsel». Jeg mener det er viktig å støtte opp om hundeeieres mulighet for aktivt friluftsliv.

Et par av prioriteringene som foreligger, og der vi er uenige, er det viktig å gå inn på. Fra SVs side synes jeg at vi burde gå lenger enn det stortingsflertallet mener, i arbeidet for å støtte opp under Hold Norge rent og Skjærgårdstjenesten. Jeg mener det er viktig å få bukt med den marine forsøplingen. To av de tingene vi burde vurdere, er å sørge for å gi kommunen mulighet for å bøtelegge og mulighet for å finansiere opprydning gjennom renovasjonsavgiften.

Jeg mener det er viktig å få oppslutning om grunnlovsforslaget vårt om allemannsretten, og jeg mener det hadde vært bra om man kunne utvidet ordningen med gratis fiske for ungdom til å gjelde helt opp til 18 år. Det får vi dessverre ikke flertall for her i dag.

Rasmus Hansson (MDG) [10:36:55]: Friluftsliv er et fundamentalt samfunns gode i Norge, kanskje større i Norge enn i veldig mange andre land, og det er grunn god nok til å prioritere friluftslivet i alle dets fasonger i framtida.

Det er også veldig viktig å slå fast med en gang at forutsetningen for friluftsliv er natur – uten natur, ikke noe friluftsliv; uten å ta vare på natur, ikke noe friluftsliv. Så når representanten Arnstad er bekymret for at man tror man ikke kan gå på tur uten å ha vernet natur, er jeg uenig i Arnstads intensjon og enig i det Arnstad sier. Vi kan ikke gå på tur hvis vi ikke tar vare på natur.

I løpet av min levetid har ca. to tredjedeler av de villmarkspregede områdene som var i Norge da jeg ble født, blitt borte. Nylig viste NRK hvordan inngrepsfrie naturområder på størrelse med Oslo kommune forsvinner hvert eneste år. Hvis det fortsetter, er det ikke noen inngrepsfri natur i Norge når barnebarna mine får satt beina skikkelig under seg. Den motoriserte ferdsele øker – ikke minst takket være entusiastisk hjelp fra dette stortinget – det bygges mer skogsbilveier, og Norge har altså, som tidligere representanter i dag har påpekt, mislyktes ganske stygt i å beskytte strandsonen, som er en ekstremt verdifull del av norsk natur.

Derfor er det selvfølgelig veldig bra at det legges fram en stortingsmelding som signaliserer en kraftig satsing på friluftslivet, fordi det organiserte friluftslivet samtidig har som effekt at veldig mange mennesker blir oppmerksom på den enorme verdien som er i norsk natur, og på de enorme gledene man får ved å bruke den – i smått, rett bak hushjørnet, eller i stort, veldig langt unna. Når et enstemmig storting vil ha en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet, er det selvfølgelig en svært god ting. Og som flere har påpekt, må Stortinget gjøre en jobb med å sørge for at det blir fulgt opp bedre i budsjettet enn det som er gjort hittil.

Vi synes også det er hyggelig å notere at et enstemmig storting nå slår fast at motorisert ferdsel ikke – fortsatt ikke – omfattes av friluftslivsbegrepet. Dermed er det også slått

fast at fjorårets vedtak om å åpne for fornøyleskjøring med snøscooter i norsk natur ikke har noe som helst med friluftsliv å gjøre, og bør behandles deretter.

Så vet vi – og det er også grundig dokumentert, både i stortingsmeldingen og i innstillingen – at friluftslivet gir svære gevinster for folkehelse og for livskvaliteten i Norge. Folk som driver med friluftsliv, har flere timer på jobb, er oftere i jobb når de er gamle, de blir sjeldnere sykmeldt, de pensjonerer seg senere, de er gladere og mer fornøyde, og de får bedre livsutsikter på lang sikt. Alt dette er veldig bra, alt dette er veldig gode grunner til økt systematisk satsing på friluftsliv.

Samtidig skal vi huske på det Nils Faarlund påpekte for mange år siden. Vi skal ikke først og fremst betrakte den naturen vi driver friluftsliv i, som en attføringsmaskin, et sted hvor vi drar for å samle krefter til å dra tilbake på jobben for å ødelegge mer natur. Sammenhengen mellom friluftslivet og naturvernet er uatskillelig og må understrekes ekstra grundig på en dag som dette, hvor vi snakker om å ta vare på friluftslivet som folkeaktivitet.

Et av de forslagene vi hadde håpet å få flertall for, fordi vi tror det er svært fornuftig, er å øke antall leirskoleopphold i grunnskolen fra ett i dag til to, slik at alle norske barn får oppleve norsk natur både i innlandet og på kysten. Nettopp det å gi barna en introduksjon til naturen er helt avgjørende for at de skal bruke den senere.

Men det er positivt at Stortinget vedtar å arbeide for en utvidelse av Skjærgårdstjenesten og skryter av DNTs hyttesystem. Og så hadde det vært bra om forslaget om å oppheve adgangen til fornøyleskjøring i utmark ble vedtatt allerede denne gangen. Det blir det ikke, men vi kommer tilbake til det.

Presidenten: Skal representanten ta opp forslag?

Rasmus Hansson (MDG) [10:42:00]: Jeg tar med glede opp det forslaget vi har.

Presidenten: Da har representanten Hansson tatt opp det forslaget Miljøpartiet De Grønne står bak.

Statsråd Vidar Helgesen [10:42:17]: Ofte dreier stortingsmeldinger seg om samfunnsproblemer eller komplekse utfordringer. Det er ikke utgangspunktet for meldingen om friluftsliv. Friluftslivet er ganske enkelt en gedigen norsk suksesshistorie. I 2014 gikk 83 pst. av oss i skogen, og vi gikk i gjennomsnitt 59 turer. Det er Verdens statistikkdag i dag, så jeg føler en forpliktelse til å bruke litt statistikk.

Friluftsliv er en viktig kilde til livskvalitet og helse for alle og en levende og sentral del av norsk kulturarv og nasjonal identitet. Regjeringen vil at friluftslivet skal være dette for enda flere. Friluftsliv skal ha en lav terskel, og derfor vil vi prioritere friluftsliv nær der folk bor. Attraktive grøntområder i nærmiljøet er for svært mange en forutsetning for friluftsliv, ikke minst i hverdagen. Tilrettelegging for friluftsliv i nærmiljøet er derfor en rød tråd i meldingen.

Blant de mange positive resultatene av friluftsliv er at det også mobiliserer til frivillig innsats. Organisasjonene er veldig viktige for befolkningens deltakelse i friluftsliv. Det gjelder særlig friluftslivsorganisasjonene, men også

organisasjoner som jobber med f.eks. eldre, innvandrere og funksjonshemmede.

For regjeringen er det viktig med et godt samarbeid med organisasjonene og at organisasjonene har gode rammebetingelser. Samarbeidet er godt i dag, og regjeringen vil videreføre og videreutvikle dette samarbeidet.

Barn og ungdom er de aller viktigste målgruppene for det offentlige innsats på dette området. Barn som tas med ut i naturen, blir aktive i friluftsliv som voksne. Men viktigst er det at de får velvære, at de får styrke, og at de får mestringfølelse i dag. Regjeringen vil at barn og unge skal prioriteres i friluftslivsarbeidet. Meldingen understreker derfor at friluftsliv og bruk av naturen som læringsarena i skoler og barnehager er veldig viktig for å rekruttere barn og unge til friluftsliv og for å gi dem gode opplevelser i naturen.

Regjeringen tar sikte på å endre friluftsloven for å åpne opp for nye friluftslivsformer. I dag er det slik at friluftsloven nevner hvilke typer aktiviteter det er lov å gjøre i utmark. Opplistingen nevner f.eks. bruk av kløvhest og kjelke. Det er ikke en representativ opplisting for det mangfoldet av friluftslivsaktiviteter som utøves i dag. Det er en statisk form for lovgivning som ikke tar høyde for at friluftslivet utvikler seg. Vi ønsker derfor å snu dette prinsippet, slik at all ferdsel som ikke er motorisert, blir lov. Så får det heller eventuelt lages regler som begrenser dette der det er nødvendig, f.eks. av hensyn til naturverdier.

For å legge bedre til rette for nye former for friluftsliv vil regjeringen også endre regelverket i nasjonalparkene, der sykling i dag kun er tillatt i utvalgte traseer. Dagens system gir en for streng regulering, etter regjeringens syn. Forskning kan tyde på at terrengsykling ikke uten videre gir mer slitasje enn fotturisme. Regjeringen vil derfor at det i utgangspunktet skal bli tillatt å sykle på veier og stier i nasjonalparkene og i landskapsvernområdene.

Veldig mange foretrekker friluftsliv ved sjøen. Samtidig er disse arealene mange steder sterkt utbygget. Vi vil derfor videreføre arbeidet med å bedre tilgangen til strandsonen og bl.a. utarbeide en veileder om helhetlig planlegging i sjøområdene. Videre skal områder i strandsonen prioriteres for statlig sikring. Regjeringen vil også gå igjennom teltingsforbudene på de statlig sikrede friluftsområdene og fjerne forbud som det ikke lenger er behov for.

I 2011 kom en statlig planretningslinje for differensiert forvaltning av strandsonen, der områder med stort utbyggingspress og lite tilgjengelig strandsoner har de strengeste føringene. Vi evaluerer nå retningslinjene med sikte på å få en enda bedre strandsoneforvaltning.

Friluftsliv i fjellet er populært, og mange ønsker å ha en egen hytte på fjellet. Det er et godt uttrykk for vilje til friluftsliv, men det medfører også at større og større deler av fjellet blir bygget ut med hytter, særlig i fjellområdene som ligger i nærheten av de større byene. Derfor er det viktig å ivareta friluftslivets interesser bedre her.

Regjeringen vil bedre veiledningen om helhetlig planlegging i fjellområdene, og vi vurderer å utarbeide en statlig planretningslinje for deler av fjellområdene. En slik retningslinje vil kunne regulere hvor og hvordan det skal bygges i fjellområder med særlig utbyggingspress.

Fylkeskommunene oppfordres også til å utarbeide regionale planer som sikrer ivaretagelse av større områder for friluftsliv i fjellområdene.

Den nye stortingsmeldingen legger grunnlaget for en oppdatert og fremtidsrettet politikk for friluftsliv. På den måten vil friluftsliv i fremtiden fortsatt være en viktig kilde til helse og livskvalitet for hele befolkningen og en sentral og levende del av vår kultur.

Jeg vil takke saksordføreren og komiteen for et godt arbeid og for bred tilslutning til hovedlinjene i meldingen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Åsmund Aukrust (A) [10:47:27]: Jeg synes det er bra at statsråden i sitt innlegg presiserer at man nå skal få til en bedre tilgang til strandsonen. Mitt spørsmål handler om nettopp aktivitet ved kysten. Vi ser at i mange av kystområdene våre er det nå blitt stadig mer konflikt mellom motorisert ferdsel – større fritidsbåter, vannscootere – og det som ikke er motorisert, som bading, roing, padling osv. Da er mitt spørsmål til statsråden: Hvilke tiltak ser han for seg for å redusere konfliktene mellom dem som bruker motor, og dem som ikke gjør det?

Statsråd Vidar Helgesen [10:48:07]: Jeg ser det som viktig at vi i et land som er mangfoldig og utstrakt, som det Norge er, gir gode muligheter for kommunene og lokale myndigheter til å legge til rette for løsninger der ulike interesser får utfolde seg. En av kildene til betydelig diskusjon som representanten sikkert her sikter til, er vannscooter. Vi har signalisert at vannscooterregelverket skal oppheves. Vi mener at vannscooter prinsipielt bør være regulert på samme måte som andre fritidsfartøy. Vi mener at dagens regelverk er vanskelig å kontrollere. Derfor mener vi det er bedre at kommunene selv får regulere bruk av fritidsfartøy i sine farvann, der de også ser hen til friluftslivsinteressene ved sjøen. Det arbeider vi nå med et høringsforslag om og vil der også ta opp de hensyn som representanten reiser.

Åsmund Aukrust (A) [10:49:12]: Dette var et litt oppsiktsvekkende svar, for spørsmålet var hva som ville føre til mindre konflikt. Og så er det eneste svaret statsråden har å gi, at man ønsker å åpne for mer vannscooter. Det kan sikkert finnes argumenter for det, men noen mindre konflikt blir det neppe av det.

Jeg vet at dette er noe som regjeringen har foreslått. De har ikke bare foreslått det, det har til og med vært stortingsrepresentanter som har deltatt i ulovlige aksjoner langs Oslofjorden. Det kunne vært interessant å høre hva statsråden synes om det. Men det jeg egentlig har lyst til å spørre statsråden om, er om han virkelig tror dette vil føre til mindre konflikt mellom motorisert ferdsel og ikke-motorisert ferdsel ved kysten vår, og hva han ser for seg som kan bøte på den eventuelle økte aktiviteten vi nå vil kunne se, og hvordan man da kan sikre friluftslivet ved kysten, altså bading, padling, roing og andre ting som komiteen veldig godt beskriver – at motorisert ferdsel ikke er en form for friluftsliv.

Statsråd Vidar Helgesen [10:50:16]: Vi har en lang kyst. Det er veldig ulik bruk av kysten. Oslofjorden er noe annet enn Nordvestlandet, for å bruke ett eksempel. Det vi vet, er at dagens regelverk – og det viser også en evaluering utført av Vista Analyse – har flere uheldige sider, bl.a. knyttet til sikkerhet. Vi vet også at dagens regelverk

er vanskelig å kontrollere, og at det er lite kjent. Det er ikke konfliktdepende. Det vi tror, er at ved å oppheve det sentrale regelverket vil kommunene selv kunne regulere bruken og ta de hensyn som det er viktig å ta, lokalt. Et veldig viktig hensyn lokalt – det vil enhver kommune-politiker vite – er å bidra til å dempe konflikter i kystsonen. Jeg har stor tro på at den vurderingen er kommune-politikerne bedre egnet til å gjøre for hvert enkelt sted enn det man er på statlig nivå.

Marit Arnstad (Sp) [10:51:27]: Jeg har behov for at statsråden går i dybden på et litt annet tema.

Det er jo slik at en speilvender friluftslovens ferdselsregler, slik at det i utgangspunktet blir tillatt med ferdsel i all utmark. Så sa statsråden i sitt innlegg at det kan være nødvendig å foreta reguleringer – f.eks. knyttet til naturvern – når det gjelder akkurat det.

Men det er også et par andre problemstillinger der som jeg tror er viktige. Det ene er hensynet til plantefelt. Plantefelt er altså en del av utmark i dag, og hvis en skal kunne ha fri sykling eller ridning i store plantefelt med nyplantet skog, kan det føre til store ødeleggelser. Er det også en tematikk som statsråden vil ta med seg når det gjelder spørsmålet om å stille noen krav knyttet til det?

Det andre gjelder sykling og ridning i sin alminnelighet. Det er jo mange utmarksområder der det også kan føre til ganske store skader i utmarka. Ser ikke statsråden behov for at det også bør holdes litt i tømme, gjennom etablerte stier og stinett?

Statsråd Vidar Helgesen [10:52:36]: Når vi speilvender prinsippet, betyr det at vi ikke tar som utgangspunkt at noe er forbudt, men at vi tar som utgangspunkt at noe blir tillatt. Det er da slik at man må kunne regulere det som er tillatt, der det kommer i konflikt med andre hensyn. Vi vet at sykling kan medføre slitasje. Vi mener det er generelt viktig at alle som utøver friluftsliv, tar hensyn til andre utøvere av friluftsliv og til naturen. Derfor er det viktig med godt samarbeid og god dialog mellom de ulike aktørene.

Men vi vet også – og dette er det rapporten på – at det ikke uten videre er slik at sykling medfører større slitasje på stier og vegetasjon enn fotturisme. Det varierer både med syklistenes atferd og med de lokale forholdene. Vi har planlagt feltstudier under norske forhold for å supplere dette faggrunnlaget, nettopp for å få vite mer om slitasjen, og det vil være viktig når de nærmere reglene skal utformes.

Marit Arnstad (Sp) [10:53:45]: Jeg synes det er bra at statsråden også er villig til å problematisere stiene med fri sykling og ridning i utmark, for det er klart at i enkelte områder, med lokale variasjoner, sjølsagt, kan det være et betydelig problem og skape en betydelig slitasje og belastning på bestemte utmarksareal. Da kan det være behov for regulering, og det bør etableres egne stier for det.

Men statsråden kommenterte ikke det med skogplantefelt. Det er også en helt konkret problemstilling, som berører en rekke skogeiere – vi har jo over 10 000 skogeiere i Norge, og de planter ny skog, og den nyplantede skogen og de plantefeltene er en del av utmarka. Er det aktuelt at en også der legger noen begrensninger som gjør at en ikke ødelegger de plantefeltene som vi alle er avhengige av, når vi skal ha ny skog, som igjen binder CO₂?

Statsråd Vidar Helgesen [10:54:37]: Jeg er opptatt av skogen – både naturmangfoldet og karbonbindingseffekten – og er også derfor helt enig med representanten Arnstad i at skogplantefelt er viktig og bør få lov til å utvikle seg. Det betyr at det må være ett av de temaene som det er grunn til å se nærmere på i de vurderingene som nå vil gjøres, de videre studiene som skal gjøres, for å få et godt faggrunnlag når dette nærmere regelverket skal utarbeides, ikke minst knyttet til slitasje forbundet med sykling.

Ola Elvestuen (V) [10:55:28]: Jeg vil følge opp samme tema. Når man speilvender og åpner for sykling og annen ikke-motorisert ferdsel, ikke bare i utmark generelt, men også i de vernede områdene, har man jo et spesielt ansvar for at verneforskriftene blir fulgt, at noen setter de nødvendige begrensningene, at dette arbeidet faktisk gjøres. Og jeg går ut fra at det må gjøres når disse besøksstrategiene skal utformes – at man må ha et helhetssyn. Men det er i verneområdene, og det er bra om man kan kommentere det, men så har vi det som ligger *utenfor* verneområdene – både med tanke på sykling og for så vidt også ridning – for her kan det være mange motstridende interesser, både ut fra naturvern hensyn og ut fra et ønske om å ha en form for regulering.

Da blir mitt spørsmål: Hvordan ser statsråden på kommunenes rolle i å ta disse beslutningene, for dette vil i veldig stor grad ofte være helt lokale vurderinger?

Statsråd Vidar Helgesen [10:56:28]: Jeg synes også på dette området, som med kystfarvannet, at det å ta utgangspunkt i den lokale situasjonen, det at lokale aktører samsnakker om hva som er de gode løsningene, vil være fornuftig. I Oslomarka har vi et godt eksempel på hvordan ulike aktører har snakket sammen. Det er laget egne sykkelvettregler, og der samarbeider de ulike friluftslivs- og naturvernorganisasjonene, sykkelforeninger og kommunen for å lage regler som skal gjøre at de ulike aktørene ikke skal komme i konflikt med hverandre.

Så en aktiv tilnærming fra kommunene for å ivareta de ulike hensynene vil være veldig viktig for å sikre at ulike grupper får lov til å bruke friluftslivsmulighetene, men at de også tar hensyn til naturen.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [10:57:41]: Regjeringspartiene får støtte av Senterpartiet i salen i dag til å svikte allmennhetens tilgang til strandsonen, for det er jo sånn at strandsonen bygges ned. Det er et problem. Med strengere regulering fra den rød-grønne regjeringen ble det en redusert nedgang i strandsonenbyggingen, men regjeringspartienes egen regjeringsplattform åpnet jo for en større grad av nedbygging av strandsonen hvis kommunene ønsket det.

Er statsråden fornøyd med at strandsonen bygges ned, er han fornøyd med at regjeringens politikk fører til raske nedbygging av strandsonen, og er det sånn at regjeringen aktivt velger å lukke øynene for kunnskap, når de ikke engang vil ta en evaluering av hvordan dagens regelverk fungerer?

Statsråd Vidar Helgesen [10:58:49]: Først og fremst er regjeringen veldig fornøyd – og jeg tror mange kommuner er fornøyd – med at de har fått en regjering som

har tillit til lokale myndigheter, som har tillit til at også lokalpolitikere er opptatt av naturen og opplevelsesmulighetene for innbyggerne i kommunene, og er villige til – og i stand til – å finne gode lokale løsninger.

Det er ikke slik som representanten Eidsvoll Holmås antyder, at nedbyggingen av strandsonen har økt de siste årene. Statistikk fra SSB tyder på at byggingen i strandsonen har gått jevnt nedover de siste årene, til dels i betydelig grad. Det er svært positivt for muligheten for friluftsliv i strandsonen.

Vi vil videreføre arbeidet med å bedre tilgangen til strandsonen. Vi vil bl.a. utarbeide en veileder om helhetlig planlegging i sjøområdene. Vi vil, som jeg nevnte i mitt innlegg, prioritere områder i strandsonen for statlig sikring og f.eks. fjerne teltingsforbud som det ikke lenger er behov for. Så vi er enig i Eidsvoll Holmås' intensjon, men uenig i virkelighetsbeskrivelsen.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet over. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:00:01]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i forurensningsloven (avfallsdefinisjoner m.m.) (Innst. 23 L (2016–2017), jf. Prop. 89 L (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anna Ljunggren (A) [11:00:44] (ordfører for saken): Regjeringen har lagt fram forslag til endringer i forurensningsloven og svalbardmiljøloven. Komiteen støtter endringene. Endringene klargjør sentrale begrep i avfallslovgivningen slik at norsk avfallsterminologi sammenfaller nærmere med EUs.

Videre lovfester vi i dag kriterier for hva som kan regnes som biprodukter og ikke avfall, og betingelser for når avfall opphører å være avfall. Videre innføres det bestemmelser om avfallshierarki samt å klargjøre plikter med hensyn til lovlig håndtering av næringsavfall.

Komiteen mener at det er behov for en forskrift som bestemmer at kommunens samtykke ikke er nødvendig ved utleie av avfallscontainere til boligeiere, borettslag og sameier, jf. loven § 30 tredje ledd. Vi ønsket denne forskriften slik at dagens fungerende tjenestetilbud rettet mot privatkunder med behov for leie av containere for å frakte vekk grovavfall ved opprydding og dugnad, videreføres.

Regjeringen har varslet en stortingsmelding om sirkulær økonomi. Med denne meldingen vil komiteen få behandlet avfallsområdet nærmere, og det ser vi fram til. Det er behov for en omfattende gjennomgang av dette feltet, bl.a. hvordan vi kan redusere det materielle forbruket i Norge til et bærekraftig og mer rettferdig nivå, hvordan vi

kan redusere matavfall og matsvinn, øke materialgjenvinningen og ombruket, hvordan vi kan gi ressurseffektivitet og redusert miljøbelastning i samfunnet i tillegg til å fremme økonomisk vekst og sysselsetting, hvordan vi kan bruke industriens biprodukter på en bedre måte, hvordan det kan utnyttes til nytt råstoff, og også hvordan vi kan bruke råvarer som stammer fra gjenvinning av avfall. Her har vi nettopp ved å lovfeste og sette nye betingelser for når avfall opphører å være avfall, satt ned en del stolper som vi kan ta med oss i behandlingen av den stortingsmeldingen, som vi håper kommer før påske til neste år.

Jeg vil takke komiteen for en veldig konstruktiv behandling av denne saken. Vi har felles komitémerknader gjennomgående i hele innstillingen, og vi har vært enige om å lage en forskrift, og at det har vært helt på sin plass å endre forurensningsloven og svalbardmiljøloven.

Statsråd Vidar Helgesen [11:03:34]: Jeg er glad for det gode arbeidet som saksordføreren og komiteen har gjort for å få på plass denne klargjøring og definering av sentrale begreper i avfallslovgivningen. Det dreier seg altså om å bringe norsk terminologi nærmere EU-rettslig begrepsbruk i rammedirektivet om avfall.

Forurensningsmyndigheten har identifisert et behov for å presisere definisjonen av «avfall» og definere begrepet «gjenvinning» i forurensningsloven. Det er begreper som er sentrale i både norsk og europeisk avfallsrett. De skal i hovedsak tolkes på samme måte i Norge som i EU. Et sentralt siktemål med rammedirektivet om avfall i EU er å presisere hva som menes med nettopp disse nøkkelbegrepene, og da er det viktig av hensyn til norske rettsanvendere og deres behov for klarhet og forutberegnelighet at vi gjør tilsvarende presiseringer i forurensningsloven. Det er for å sikre konsistens i lovverket at vi anbefaler at definisjonen av avfall i svalbardmiljøloven endres samtidig, selv om EØS-avtalen ikke gjelder for Svalbard.

Vi foreslår også å lovfeste kriterier for hva som regnes som biprodukter og ikke avfall, og betingelser for når avfall opphører å være avfall, som klargjør grensedragningen mellom avfall og produkt. Det foreslås også å presisere meningsinnholdet i enkelte bestemmelser i forurensningsloven, bl.a. retningslinjen for avfallshåndtering og bestemmelsen om næringsavfall.

Disse endringene innebærer ingen materielle endringer av gjeldende rett, men det vil gjøre det lettere for avfallsaktørene og andre å orientere seg i regelverket, og det er derfor også i tråd med regjeringens mål om å forenkle regelverket.

Jeg har betydelig forståelse for komiteens ønske om at regjeringen skal se på samtykkeregelen for utleie av containere som brukes til å samle inn husholdningsavfall, og jeg vil sørge for at vi følger opp dette.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:05:33]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i naturmangfoldloven mv. (administrativt beslag og administrativ inndragning (Innst. 25 L (2016–2017), jf. Prop. 118 L (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Det anses vedtatt.

Torhild Aarbergstøten (H) [11:06:26] (ordfører for saken): Jeg vil takke komiteen for godt samarbeid i denne saken. Et bredt flertall i komiteen, med unntak av Senterpartiet, har sluttet seg til de foreslåtte lovendringer.

Det foreslås at det i naturmangfoldloven blir inntatt en bestemmelse som gir adgang for administrative myndigheter til å foreta beslag, og en bestemmelse som gir adgang for administrative myndigheter til å foreta inndragning og til å pålegge lovovertreder å dekke utgifter i forbindelse med inndragning. Bestemmelsene skal gjelde ved visse typer lovbrudd. I tillegg foreslås det i proposisjonen også noen klargjøringer og oppretting av inkurier i naturmangfoldloven og viltloven, som omfatter

- klargjøring av forbudet mot unødig skade og lidelse på villlevende dyr og deres reir, bo eller hi
- klargjøring av adgangen til å fravike de regler som ellers gjelder ved felling
- klargjøring av klagerett på vedtak om uttak av hjortevilt og bever mv.
- retting av henvisning til bestemmelser i naturmangfoldloven

Bakgrunnen for at et bredt flertall støtter departementets forslag til lovendringer, er behovet for å bedre ivaretagelsen av arter og biologisk mangfold og for å sikre bærekraftig handel med truede arter av vill flora og fauna som er regulert etter CITES-konvensjonen. Det er også behov for en mer effektiv håndheving av EUs tømmerforordning.

Det er viktig å forhindre at fremmede organismer som det er forbudt å importere, omsette eller sette ut etter reglene i naturmangfoldloven eller tilhørende forskrifter, slipper ut i miljøet og forårsaker uheldige følger for det biologiske mangfoldet. I tillegg er det viktig å fjerne slike gjenstander og organismer fra omsetning, slik at en ikke bidrar til et uønsket marked for disse. Derfor ser vi behovet for at administrative myndigheter kan foreta slike handlinger, slik at beslag og inndragning kan foregå uten unødig opphold. En sikrer da at gjenstander eller organismer ikke kommer ut i naturen eller blir ulovlig omsatt i tiden en bruker for å undersøke lovligheten nærmere.

Det er viktig å påpeke at administrative beslag eller inndragning ikke skal komme til erstatning for en påtalemessig forfølgning der påtalemessig forfølgning er ønskelig. Mens beslag er et midlertidig og vanligvis kortvarig tiltak, innebærer inndragning at eieren mister eiendomsretten. I hovedsak vil adgangen til administrativ inndragning derfor ikke gjelde ting av vesentlig verdi, slik som lovteksten presiserer. Lovteksten presiserer at for ting av vesentlig verdi skal som hovedregel inndragning etter straffeloven, ikke naturmangfoldloven, benyttes. Komiteen støtter denne ordlyden.

Vi ser at adgang til administrative beslag eller inndragning kan bety mindre rettssikkerhet for enkeltmennesker i

denne type saker. Vi mener likevel at hensynet til ivaretagelsen av arter og det biologiske mangfold er såpass viktig at lovendringen kan støttes. Vi mener også at lovendringen kan bety mindre byråkrati, siden beslag eller inndragning kan skje når mistanke om overtredelse av lovverket blir avdekket, f.eks. ved grensekontroll.

Jeg vil til slutt anbefale innstillingen fra flertallet i komiteen til I, II og III.

Marit Arnstad (Sp) [11:10:14]: Jeg tar ordet – litt kort – for å begrunne hvorfor Senterpartiet kommer til å stemme imot II, som inneholder endringene i § 72 a og § 72 b og § 15, i første rekke. Grunnen til det er at det er noe prinsipielt med denne saken, som også er viktig: Beslag og inndragning er strafferettslige tvangsmiddel, og det å iverksette en praksis der man gir administrative myndigheter mulighet og rett til beslag og inndragning, er ikke bare et spørsmål om effektiv statsforvaltning, men det er et spørsmål om forholdet mellom det som er strafferettslige tvangsmiddel, og det administrative myndigheter skal kunne gjøre. Vi mener det tilligger påtalemyndigheten å kunne foreta beslag og inndragning. Vi har merket oss at dette har vært omstridt i høringsrunden, og at både Politidirektoratet, Økokrim og Østfold politidistrikt har hatt sterke motforestillinger mot at man her skal åpne for at administrativ myndighet skal foreta beslag eller inndragning. Derfor kommer ikke Senterpartiet til å støtte forslaget om å endre § 72.

Vi kommer heller ikke til å støtte forslaget om å endre § 15. Ved første øyekast kan det se ut som om § 15 er en klargjøring av spørsmålet om forbudet mot unødig skade og lidelse på villlevende dyr, men i realiteten er det nok ikke bare en klargjøring, men også en utvidelse, hvis en ser nøye på den formen lovendringen har fått. Det er også påpekt av en rekke av høringsinstansene. Vi mener at hvis dette er en utvidelse, burde det også ha vært begrunnet og ført opp på en annen måte. Vi kan ikke stemme for en lovendring som i realiteten utvider bestemmelsen i stedet for å klargjøre den. Det betyr ikke at vi ikke støtter formålet bak lovparagrafen, men vi mener altså at den klargjøring som en her foretar, i realiteten er en utvidelse, og at det burde ha vært gjenstand for en annen behandling og debatt enn det vi har fått i forbindelse med denne saken.

Statsråd Vidar Helgesen [11:12:48]: La meg takke saksordføreren og komiteen for godt arbeid. Jeg er glad for å se at alle partier i komiteen, unntatt Senterpartiet, støtter dette lovforslaget.

Fremmede arter er i dag en av de største truslene mot naturmangfoldet. Det er derfor viktig å kunne beslaglegge og inndra fremmede arter som er ulovlig innført, omsatt eller satt ut i miljøet, for å forhindre at disse skader norsk natur.

Også ulovlig handel med truede arter representerer en stor trussel for mange arter. CITES-konvensjonen, som Norge er del av, krever derfor at landene kan gjennomføre inndragning eller tilbakesending til eksportstaten der slike arter importeres ulovlig.

Ulovlig hogst av tømmer har store negative konsekvenser både økonomisk, miljømessig og sosialt. Slik hogst fører til at myndighetene i de aktuelle landene mister store inntekter, og det undergraver lovlig virksomhet. Både handel med truede arter og skogkriminalitet utgjør betydelige

deler av nettverkene av internasjonalt organisert kriminalitet, med konsekvenser både for samfunnsmessig stabilitet og for internasjonal sikkerhet.

Etter dagens regler kan beslag og inndragning som hovedregel kun foretas av politi og domstol. Det gir et tungrodd system, som legger unødige beslag på politiets ressurser. Ved å åpne for administrativt beslag og inndragning på avgrensede områder kan andre utføre disse oppgavene, og politiet kan bruke tid og ressurser på andre og viktigere politioppgaver.

Særlig fremmede arter er det et klart behov for å kunne beslaglegge, slik at de ikke slipper ut i naturen. Også i andre situasjoner er det behov for å handle raskt, f.eks. der det er betydelig risiko for at en art eller gjenstander selges, eller at eieren prøver å kvitte seg med dem på annen måte. Det er derfor viktig at administrative myndigheter nå får adgang til å foreta beslag og inndragning.

Mens beslag er midlertidig, vil inndragning være varig og er derfor mer inngripende overfor den enkelte borger. Av den grunn vil administrativ inndragning som hovedregel bare være aktuelt der arter eller gjenstander ikke er av vesentlig verdi. Er arten eller gjenstanden av vesentlig verdi, vil det som hovedregel være reglene i straffeloven som kommer til anvendelse.

I Senterpartiets motstand mot forslaget vises det bl.a. til at Landbruks- og matdepartementet og andre høringsinstanser i høringsrunden helt eller delvis var imot forslagene om administrativt beslag og inndragning. Vi har på bakgrunn av høringsinnspillene endret forslagene på flere punkter. Blant de endringer som ble gjort, var en presisering av hva beslag og inndragning omfatter, slik at reglene ikke anvendes for vidt. Det ble også tatt inn en bestemmelse om verdigrense når det gjelder inndragning. Dette var noe som hadde vært åpent i høringsrunden. Lovforslagene slik de nå foreligger, er noe som regjeringen samlet selv sagt står bak.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:15:40]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siri Engesæth, Terje Breivik og Ola Elvestuen om å innføre miljøavgifter på fossil plast (Innst. 28 S (2016–2017), jf. Dokument 8:57 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – gis anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Odd Henriksen (H) [11:16:34] (ordfører for saken): Takk til forslagsstillerne for å ha tatt opp en viktig problemstilling, som jeg føler at alle partier på Stortinget tar på høyeste alvor. Det er likevel slik at vi i denne saken

ikke har kommet fram til et felles forslag, og vi har med andre ord en delt innstilling. Jeg regner med at de som ikke følger flertallet i denne saken, vil komme fram med sine synspunkter, og jeg vil i det følgende begrunne hvorfor vi ikke fremmer noen forslag i sakens anledning.

Når det gjelder forslaget om å endre grunnavgiften på drikkevannsemballasje til en avgift på materialbruk som graderes etter innhold av nytt ikke-fossilt råstoff, ble dette tatt opp i behandlingen av budsjettet i 2015. Stortinget ba den gangen regjeringen vurdere en avgift på plast basert på fossilt CO₂-innhold og samtidig unnta bioplast fra avgiften. Innføringen av en slik avgift ble avvist med den begrunnelse at skal en innføre en avgift, må den virke etter et gitt formål, være mulig å gjennomføre i avgiftsregelverket, la seg kontrollere og ikke ha for store administrative kostnader, verken for avgiftsmyndighetene eller for de avgiftspliktige. Etter en grundig gjennomgang kom regjeringen fram til at disse forutsetningene ikke var til stede – noe finanskomiteens flertall sluttet seg til. Jeg kan ikke se at det har tilkommet nye momenter i saken som skulle tilsi at man skulle endre på den beslutningen som da ble tatt.

Det må videre kunne vektlegges at vi ikke har nok kunnskap om alle miljøeffektene over livsløpet ved økt bruk av biobasert plast fra ulike typer biomasse. Miljødirektoratet har derfor ikke hatt faglig grunnlag for å fastslå at en avgiftslettelse på bioplast i grunnavgiften vil ha noen miljøeffekt av betydning.

I tillegg er det foreslått en generell avgift på fossil plast samt å innføre en avgift på alle kjemikalier fra fossile råstoff og øvrig materialbruk som ikke er omfattet av CO₂-avgiften. Også dette har vært vurdert og er funnet vanskelig å kunne gjennomføre. De fleste varer inneholder plast eller er pakket i plast. En slik avgift vil derfor innebære et avgiftspliktig vareomfang som blir nærmest altomfattende. Det finnes heller ikke fullstendig oversikt over kjemiske stoffer og stoffblandinger som helt eller delvis er basert på fossile råstoffer, og som en ønsker avgift på. En slik avgift vil derfor kunne bryte med grunnleggende prinsipper for utforming av særavgifter – som innebærer klare avgrensninger, at den er mulig å kontrollere for avgiftsmyndighetene og ikke har vesentlige administrative og økonomiske konsekvenser verken for den avgiftspliktige eller for myndighetene – og vil kunne være uforenlig med norske og internasjonale forpliktelser, herunder EØS-avtalen.

En slik avgift kommer til å bli svært omfattende og måtte omfatte både kjemiske stoffer og stoffblandinger med fossile spor i anvendelse som i dag helt eller delvis er fritatt for CO₂-avgift, eller som inngår i ethvert produkt, enten produktet er framstilt i Norge eller er importert. Omfanget av avgiftssubjekter, kontrollutfordringer og de administrative kostnadene for næringslivet og staten vil bli betydelig.

Plast er blitt et viktig materiale i dagens samfunn, men det har også gitt oss store miljøutfordringer, ikke minst hva angår marin forsøpling. Jeg vet at regjeringen er opp-tatt av plast og dens utfordringer, og jeg regner med at de vil komme tilbake til dette i forbindelse med arbeidet med sirkulær økonomi, sett i sammenheng med det arbeidet som nå pågår i EU. Vi tror løsningen ligger her og ikke i å innføre en avgift som er svært krevende – om ikke umulig – å innføre.

Anna Ljunggren (A) [11:20:41]: Vi omgir oss i dag med en rekke produkter basert på plast – i pc-en, bilen, leker, kjøkkenredskaper og utstyr, emballasje og ikke minst plastposer. Når en begynner å se seg rundt, er det overraskende hvor mange produkter som helt eller delvis er basert på plast. Det vil være en omfattende jobb å få oversikt over hva disse produktene inneholder, og på den måten sikre en overgang, slik at all materialbruk er fornybar og basert på resirkulerte råstoff innen et visst årstall, f.eks. 2030, som det er nevnt i forslagene.

Jeg er likevel glad for at Venstre setter innføring av miljøavgifter på fossil plast på dagsordenen, men Arbeiderpartiet støtter ikke forslagene om avgift på dette området. Det er begrunnet i brevet fra klima- og miljøministeren, der det framkommer at å innføre miljøavgifter på fossil plast ikke vil ha positive miljøeffekter, at endringene ikke vil virke etter sitt formål, at de ikke er mulig å gjennomføre i avgiftsregelverket, at de ikke lar seg kontrollere, og at det verken for avgiftsmyndighet eller avgiftspliktige er slik at de ikke har store administrative kostnader. Skal Arbeiderpartiet støtte innføring av nye miljøavgifter, er et minstekrav at de skal ha positive effekter på miljøet, og at endringene skal virke etter sitt formål, altså at produsenter går fra fossil plast til plast fra f.eks. biologisk materiale. Når departementet ikke kan si at dette er tilfellet med forslaget fra Venstre, kan vi ikke støtte det i dag.

Men vi fremmer et eget forslag, som jeg er glad for at har fått bred støtte. Der ber vi regjeringen vurdere hvordan en avgift på plast med fossilt opphav kan utformes, og hvordan avgrensingsproblematikken kan løses. Dette ønsker vi å få i forbindelse med statsbudsjettet for 2018. Dette er nettopp fordi vi har tro på å bruke avgifter for å få forbrukere og produsenter til å velge mer miljøvennlige løsninger. Men i dag, med de klare rådene som vi har fått fra departementet, har vi behov for mer kunnskap før vi kan støtte avgiftsendringer. Men vi støtter ett forslag som Venstre har fremmet, om

«forsterkede bransjeavtaler om resirkulering, med betydelig økt mål om gjenvinning og bruk av resirkulert og fornybart råstoff som et nytt mål i avtalene».

Rigmor Andersen Eide (KrF) [11:23:45]: I denne saken vil Kristelig Folkeparti komme med en kort kommentar. Dette er en sak med historikk i denne sal, og som det har vært forsøkt å gjøre noe med også tidligere. Av ulike årsaker har det vært vanskelig, men vi tenker at vi ikke kan vike tilbake for det som er vanskelig.

Vi er helt enige med forslagsstillerne i at alle midler må vurderes og tas i bruk for å få til det grønne skiftet også på dette området. Vi har etter grundig drøfting i eget parti kommet fram til at det fremdeles gjenstår en del før en slik avgift kan innføres. Vi har derfor valgt å slutte oss til forslaget fra Arbeiderpartiet der vi ber regjeringen

«i forbindelse med statsbudsjettet for 2018 komme tilbake til Stortinget med vurderinger om hvordan en avgift på plast med fossilt opphav kan utformes, og hvordan avgrensingsproblematikken kan løses».

Nok en gang vil jeg understreke at vi må ta i bruk alle virkemidler som fremmer reduserte CO₂-utslipp, og at det faktisk at vi ikke fant en løsning på avgrensingsproblematikken verken i fjor eller i år, ikke er noen grunn til å legge saken i en skuff.

Marit Arnstad (Sp) [11:25:27]: I prinsippet kan nesten all fossil plast erstattes med bioplast. Det gir noen store muligheter i klimapolitikken som vi bør drøfte, og som vi bør ta alvorlig. Derfor synes jeg det er bra at vi har et slikt forslag. Det er litt kjelkete at vi behandler det midt i statsbudsjett-drøftingene, fordi jeg tror det også påvirker lite grunn muligheten til å gå inn i problemstillingene i Dokument 8-forslaget.

Men det er ingen tvil om at den globale produksjonen av plast er en stor utfordring, både miljømessig, klimamessig og ikke minst avfallsmessig. I allfall på noen områder vil overgangen fra fossil plast til bioplast kunne redusere problematikken. Det gjelder ikke minst på klimasiden.

Hittil har vi egentlig ikke diskutert denne problemstillingen på et bredt grunnlag i Stortinget. Det finnes egentlig ingen politisk initierte virkemidler som kan drøfte hvordan vi får en overgang til fornybart råstoff for materialer av plast. Jeg ser på dette Dokument 8-forslaget som en start på en diskusjon omkring det, og jeg er ganske sikker på at vi også kommer tilbake til det.

Senterpartiets utgangspunkt er at det er viktig at vi kommer et stykke videre, sjøl om vi ikke kan forvente at alle forslagene som er lagt fram i Dokument 8-forslaget i dag, får flertall. Derfor er Senterpartiet også med på en rekke av forslagene. Vi mener at et forslag om at en får framlagt konkrete virkemidler for å oppnå et mål om en gjenvinning av denne typen råstoff og råvarer, er viktig. Derfor er vi med på det forslaget. Vi støtter også opp om et forslag om en differensiering av avgifter til drikkevannsemballasje. Det er et spørsmål Senterpartiet også tidligere har vært opptatt av, og vi har i finanskomiteen stått på for den problemstillingen sjøl om det er blitt avvist av flertallet, fordi de mener det blir for vanskelig å innrette avgifter på en slik måte. Senterpartiet mener at det bør være mulig.

Vi er også med på forslag som vil kunne oppmuntre til bruk av bioplast, og vi er også med på forslaget om en bransjeavtale. Det kan være en måte nettopp å komme videre i denne problemstillingen på, og også få den til politisk drøfting på et senere tidspunkt.

Jeg synes det er en viktig problemstilling, som komiteen ikke er kommet langt nok med i dagens behandling, men som jeg tror vi må komme tilbake til, fordi det er et vesentlig spørsmål både klimamessig og for så vidt også generelt miljømessig.

Så Senterpartiet kommer til å støtte komiteens innstilling til vedtak II og III, men vi støtter ikke I. Og med det vil jeg gjerne få lov til å ta opp de forslagene fra Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne som ligger i innstillingen.

Presidenten: Representanten Marit Arnstad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Ola Elvestuen (V) [11:28:54](komiteens leder): Jeg vil takke for alles overordnede støtte til forslaget, men det er faktisk sånn at vi må finne en praktisk løsning på dette, for det med plast er et stort problem, det er et stort problem internasjonalt når det gjelder marin forurensning. Det er altså 300 millioner tonn plast som produseres hvert år, omtrent 500 000 tonn i Norge. Det tilsvarer et utslipp av CO₂ tilsvarende omtrent 1,5 milliarder tonn – 2,5 millioner tonn i Norge – så det er et stort miljøproblem.

Det er klart at når jeg hører fra regjeringspartiene at nei, dette var oppe i budsjettet for 2015 og det er gjort en vurdering, da kan jeg godt si fra Venstres side at ja, det var en enighet, men det var ikke ment som at dette skulle være en løs vurdering fra regjeringens side. Vi fikk enigheten nettopp fordi man skulle gå ordentlig inn i problemstillingen for å finne fram til en løsning. Jeg må minne om at det fra departementet kom akkurat det samme svaret om at det ikke var mulig å få til, da vi skulle fravike mineraloljeavgift og samtidig ha økt innblanding av biodrivstoff. Der fant vi en løsning. Det kom akkurat den samme negative tilbakemeldingen da man ønsket å innføre mineraloljeavgift på naturgass for å gjøre biogass konkurransedyktig. Der er man i ferd med å finne en løsning. Dette er det samme, her må man også finne fram til en løsning sånn at vi kan bruke avgiftssystemet for å få fram mer bioplast, og for å bruke mer resirkulert plast. Potensialet er enormt, man kan, i hvert fall teknisk sett, erstatte 85 pst. av fossil plast med bioplast.

Dette kan altså deles opp, det er vanskelig å finne ut hvordan man finner det ene grepet fra en generell avgift. Det må det jobbes videre med, det er vi også enig i. Men samtidig, man kan begynne med å forsterke de bransjeavtalene som er der. Et mål om bare 30 pst. er for lavt i forhold til ambisjonsnivået. Det kan være mye høyere enn det som er der i dag.

Det dukker opp en problemstilling ganske fort – det tror jeg kanskje er den første – og det er når det gjelder grunnavgiften på drikkevareemballasje. Der er det nå kommet innspill fra Bryggeriforeningen, som ønsker å ha en endring på denne avgiften. For det første: Sånn avgiften er i dag, fungerer den ikke som en miljøavgift. Dette har til og med den grønne skattekommissjonen vært inne på, at dette er en fiskal avgift som ikke i dag har en effekt. Men hvis man legger den om og legger avgiften i forhold til det som er innholdet av bioplast og resirkulert plast, er det mulig å få dette til. Dette har bransjen en egeninteresse av også å være en del av, for hvis vi beholder avgiften sånn den er nå, og vi forsterker avfallshierarkiet innen avfallspolitikken, dvs. at det å kjøre avfall til forbrenning med energigjenvinning ikke gir den samme statusen som materialgjenvinning, vil avgiften sånn den er utformet i dag, gå dramatisk opp. Det er riktig, fordi det er en dårligere miljøløsning å forbrenne enn å materialgjenvinne, men vi bør nå ta det et steg til. Det er helt nødvendig at bransjen, uten at vi gjør noe, får en økt utgift. Det er mye bedre å oppnå flere ting samtidig, at man får både mindre forbrenning og samtidig mer resirkulert og bioplast inn i drikkevareemballasjen. Dette er det mulig å gjøre, dette trenger man ikke å gjøre de lange utredningene for.

Venstre har nå tatt opp dette med å redusere fossil plastbruk flere ganger i budsjettspørsmål, nå gjør vi det her i dette forslaget. Vi er for så vidt fornøyd med de flertallene som er, men det er ikke i nærheten av å gå langt nok. Jeg skal garantere at det kommer til å bli tatt opp igjen, og første gang vi gjør det, vil være i budsjettet også for neste år.

Jeg tar med dette opp forslagene nr. 3 og 4, som Venstre er en del av.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Ola Elvestuen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [11:33:37]: La meg begynne med å takke Venstre for å ha tatt opp dette forslaget. Samtidig er det bare å erkjenne hvor håpløs – nei, det er det kanskje ikke greit å si – hvor lite offensiv regjeringen, som Venstre har støttet, er på miljøområdet, når den ikke klarer å levere på omleggingen av fossil plast, på tross av at det har vært utredet en rekke ganger.

La meg så si følgende, for det har vært utgangspunktet til flere: Det er tre ulike grunner til at vi skal redusere bruken av plast. Den ene er at 80 pst. av all olje i verden går til å lage plast, og det har en fossil side som vi er nødt til å redusere av klimahensyn. Den andre grunnen er ren ressursforvaltning. Det er for mye sløsing med plast i dag. Hvis man ser seg omkring i en hvilken som helst butikk, hvis man skal kjøpe en hvilken som helst ting – og da snakker jeg ikke bare om matvarer, men om alle mulige andre ting: Herre min hatt, så mye plast det er. Og den tredje grunnen er forsøpling. Vi vet, og miljøministeren har vært en av dem som har tatt det opp internasjonalt, at havene våre kommer til å fylles opp med mer plast enn fisk hvis vi ikke klarer å gjøre noe ordentlig.

Det er helt åpenbart to grep som fungerer, og som vi kan gjøre som nasjonale myndigheter. Vi var på høynivå-ukene i FN og fulgte ett av de møtene. Amerikanerne var ganske tydelige på hva de hadde tenkt å gjøre for å redusere forbruket og forsøplingen av havet med rusk og rask. Men jeg opplevde at Norge var mer ullen om hva vi hadde tenkt å gjøre.

Det er to ting som funker. Det er reguleringer, og det er avgifter. Jeg ser ikke at regjeringen er villig til å bruke noe av det, ei heller svare positivt når det kommer et forslag fra Venstre som støttes bredt, men dessverre heller ikke denne gangen av Senterpartiet, om å gi regjeringen i oppdrag å utforme en avgift for plast og komme tilbake med dette i 2018.

La meg si to helt enkle ting til Odd Henriksen. Han holdt et innlegg som handlet om: Fy flate, så vondt og vanskelig dette er, dette kan vi umulig klare, for det er så mye avgrensingsproblematikk. Men dette handler om hva man vektlegger som viktig. Vi har en haug med saker og avgifter i dag med avgrensingsproblematikk, men der vi likevel har valgt å beholde avgiften eller å innføre en avgift. Det er nok å nevne sjokoladeavgiften, som altså handler om hva som er i bunn. Er det kjeks i bunn, eller er det sjokolade i bunn? Det er det som avgjør om man er nødt til å ha denne avgiften. Det har faktisk ikke så mye å gjøre med andelen sjokolade. Det er en avgift som regjeringen hegner om for å få budsjettene til å gå opp. Det å si at det er viktig å gjøre noe med forbruket av fossil plast og plast generelt i samfunnet, og så gjøre noen sjablongmessige endringer, handler bare om politisk vilje. Man kan sette ned et utvalg, be om å få forslag til ulik utforming av en plastavgift og så få noe på bordet. Da er man nødt til å gjøre noen avgrensninger. Så blir det ikke helt perfekt, men det blir tross alt noe som virker for å redusere bruken av plast. Det synes jeg hadde vært et bedre utgangspunkt.

Det andre er det som handler om grunnavgiften. Her har jeg et innspill til Venstre til budsjettforhandlingene som de skal inn i nå. Det var en svak utredning regjeringen presenterte for inneværende års budsjett, for de sa at vi kan jo ikke ha folk fra Toll- og avgiftsdirektoratet løpende rundt alle steder der det produseres flasker, for å se om disse flaskene er produsert av fossil plast eller fornybar plast.

Men igjen til representanten Odd Henriksen, som før han kom på Stortinget, representerte en næringslivsorganisasjon. Hva gjør man i næringslivet hvis man får beskjed om at hvis dere bruker fossil olje til å lage disse plastflaskene, skal dere betale full avgift, men hvis dere bruker fornybar olje, som dere kan garantere er fornybar olje, eller flaskene er laget av fornybart materiale, så får dere redusert avgift? Da lager man en tredjepartsgodkjenningsløsning. Det vil være næringslivets forslag, alltid. Da sier de: Ok, her er det mange penger å spare for næringslivet. La oss få en tredjepartsgodkjenning av dette, og så sørger vi for at det blir sånn. Dette er jo næringslivet vant til på alle mulige andre områder. Det kunne man også gjort her. Det hadde vært en gevinst for dem som satset på fornybar, og det hadde vært ubyråkratisk.

Rasmus Hansson (MDG) [11:38:57]: Som vi alle vet, hadde vi trengt 2,5 jordkloder hvis vi skulle ha løftet hele verdens befolkning opp på vårt materielle forbruksnivå. Det er ikke så veldig mange løsninger på et slikt problem. Den ene løsningen er selvfølgelig å sørge for at de fattige fortsetter å være fattige, slik at vi slipper unna hele problemet. Det synes de fleste av oss er en dårlig idé. Den andre muligheten er å redusere vårt eget forbruk. Den tredje er å bruke ressursene våre mye mer effektivt. Det er selvfølgelig tiltak nummer to og tre vi trenger å iverksette.

Det forslaget som Venstre fortjenstfullt har kommet med her, er en bitte liten del av virkemidlene for å gjøre ressursforbruket vårt mer effektivt og mindre forurensende. Dette tok EU fatt i i vesentlig større skala da de i desember 2015 la fram en handlingsplan for å ta Europa i retning av en mer sirkulær økonomi. En av hensiktene med den handlingsplanen er å frikoble ressursforbruket fra den økonomiske utviklingen. Hvis EU lykkes med å etablere en slik sirkulær økonomi, er vi virkelig på vei inn i en ny æra. En av de tingene som da vil skje, er at avfallsbransjen i stadig mindre grad vil bli regnet som en mottaker av søppel, og i stadig større grad vil være en leverandør av råvarer til annet næringsliv. For alle land, ikke minst Norge, innebærer en sånn tenkning muligheter for ny næringsutvikling. De som har sett avfallsbransjen i Norge over en del år, ser at dette i seg selv er et supert eksempel på hvordan miljøvern og god forurensningspolitikk skaper arbeidsplasser som overhodet ikke eksisterte tidligere. Dette er bare begynnelsen på de mulighetene som finnes. Selv i Europa, som sannsynligvis har verdens gjennomsnittlig høyeste resirkuleringsgrad for materialer, resirkulerer vi noe i retning av 5 pst. av materialstrømmen. Med andre ord: Sløsing er gigantisk, og mulighetene for å gjøre noe med det er tilsvarende gigantiske.

De forslagene som vi vil få flertall for her i dag, vil bidra bitte lite grann i en riktig retning. Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en vurdering av hvordan en avgift på plast med fossilt opphav kan utformes. Da oppfordrer jeg regjeringen på det aller sterkeste til å gjøre dette på en konstruktiv og offensiv måte, som innebærer å avgiftsbelegge plast i tråd med Stortingets intensjoner. Dessuten er forsterkede bransjeavtaler om resirkulering et godt virkemiddel som jeg er sikker på at bransjen vil ta tak i, men som den trenger hjelp til gjennom avgiftssystemet.

Dette er små skritt på en stor, bred og lang vei, men vi trenger altså mye mer. Vi trenger konkrete mål for gjenbruk og gjenvinning, ikke bare energigjenvinning. Vi tren-

ger mye strengere krav til produsentansvar. Vi trenger klare krav om kildesortering for matavfall over hele landet. Vi trenger moms fritak for reparasjonstjenester, etablering av bransjestandarder for resirkulerte råstoffer og krav om at produkter av resirkulerte råstoffer skal prioriteres.

Miljøpartiet De Grønne har lagt fram forslag om det eneste som vil løse plastproblemet i stor skala, nemlig at Norge tar initiativ til en internasjonal konvensjon om produksjon, bruk og gjenvinning av plast. Det har vi foreslått fordi plastproblemet er det største forurensningsproblemet i verden etter klimaproblemet, og det er et forurensningsproblem som øker voldsomt, både i tilførsel av plast til naturen og særlig havet hvert år og i effekten av at stadig mer plast som allerede er ute i naturen, blir malt opp til det som i praksis er gift. Dette ble nedstemt i Stortinget, men det er en viss oppfølging fra miljøministerens side – selv om det overhodet ikke holder samme tempo som økningen i plastproblemet holder, så her trengs det mer trykk.

For Stortingets vedkommende: Vi kan gjøre ting hjemme, utfordringen er å gjøre det fort slik at vi ikke enda en gang trenger et EU-direktiv som retningsplanke for de tiltakene vi selv ikke vedtar.

Statsråd Vidar Helgesen [11:44:10]: Det er riktig som representanten Hansson sier, at plast trolig er verdens største miljøproblem, ved siden av klimaproblemet. Det er definitivt det raskest voksende forurensningsproblemet, samtidig som plast er et viktig materiale i dagens samfunn. Både produksjon og forbrenning av plast fører til store klimagassutslipp, og i tillegg ender store mengder plast opp i naturen, ikke minst som marin forsmøpling og mikroplast.

Dette er utfordringer som regjeringen er svært opptatt av, og som vi aktivt arbeider med. Vi vurderer nå, bl.a. i arbeidet med sirkulær økonomi, hvordan ressurser som plast i større grad kan holdes i økonomien, og at vi slik kan gjøre oss mindre avhengig av å bruke nytt fossilt råstoff. Miljødirektoratet utreder nå kostnadseffektive virkemidler for å utsortere våtorganisk avfall og plast fra husholdningsavfall og næringsavfall. EU-kommisjonen har også lagt frem en omfattende politikkpakke til støtte for sirkulær økonomi. Der står økt materialgjenvinning sentralt. De vil fremme en egen plaststrategi, og EU vil også styrke kunnskapsgrunnlaget for å sikre bærekraftig bruk av biomasse og biobaserte produkter. I tillegg til at våre miljømyndigheter følger arbeidet i EU tett, skal regjeringen før sommeren 2017 legge frem en stortingsmelding om avfall og sirkulær økonomi. Jeg mener at den meldingen vil gi Stortinget en god anledning til en helhetlig drøftelse basert på best tilgjengelig kunnskap, også om plastspørsmål, slik representanten Arnstad bl.a. etterlyste.

Fremover vil det være viktig at vi vurderer nærmere hvilken rolle biomasse og biobaserte produkter kan ha i den sirkulære økonomien og i lavutslippssamfunnet. Det er også på dagsordenen i EU, bl.a. gjennom arbeidet med sirkulær økonomi, og det må vi også se nærmere på i Norge. Jeg er enig i at det er viktig å finne gode alternativer til bruk av fossile ressurser, men det er også viktig at det skjer på en god måte. I dag mangler vi en vurdering av mengden biomasse som kan erstatte fossilt materiale samlet sett, og hva som er den beste fordelingen av biomasseressursene. Det er viktig å sikre at en økt produksjon av bioplast ikke gir negative effekter for klima, for biologisk mangfold, for

arealbruk og matproduksjon, og at det ikke bidrar til spredning av mikroplast også fra produkter av nedbrytbar plast.

Vi skal senere i dag ha en diskusjon om biodrivstoff. Der har vi en del erfaring med at det vi trodde var klimavennlig, viste seg ikke å være like klimavennlig. Det å sette prefikset «bio» foran noe er ikke nødvendigvis en løsning. Vi må også ha kunnskap om hva resultatene blir for klima og biologisk mangfold.

Avgift på plast med fossilt opphav har blitt vurdert tidligere, som det har vært nevnt. I behandlingen av budsjettet for 2015 gjorde Stortinget et romertallsvedtak der regjeringen ble bedt om å vurdere en avgift på plast. Det vurderte vi i budsjettet for 2016, etter vurderinger fra både Toll- og avgiftsdirektoratet og Miljødirektoratet. Etter en gjennomgang konkluderte regjeringen med at det ikke bør innføres en slik avgift. Det sluttet et flertall i finanskomiteen seg til.

De fleste varer i dag inneholder plast eller er pakket i plast. Det betyr at en avgift på all plast med fossilt opphav vil innebære at avgiftspliktig vareomfang blir nærmest altomfattende. Derfor vil de økonomiske og administrative konsekvensene være betydelige for både importører, produsenter og avgiftsmyndigheter. Det betyr også at en slik avgift vil være svært vanskelig å avgrense og kontrollere. Ifølge avgiftsmyndighetene er det heller ikke krav om at plastemballasje merkes med innhold av biobasert materiale, og derfor er avgiftsmyndighetens vurdering at en slik avgift ikke er gjennomførbar.

Jeg mener at i lys av den manglende kunnskapen om biobasert plast fra ulike typer biomasse har vi heller ikke i dag et godt nok grunnlag til å kunne fastslå at en avgiftsfavorisering av bioplast vil ha en betydningsfull miljøeffekt. Basert på det tilrå ikke regjeringen at det brukes ytterligere ressurser på enda en vurdering av om det bør innføres en avgift på plast med fossilt opphav, men vi vil selvsagt følge opp ethvert flertallsvedtak i denne salen.

Jeg vil igjen understreke at som en del av det pågående arbeidet med sirkulær økonomi og den kommende stortingsmeldingen om avfall og sirkulær økonomi vil det være naturlig å vurdere disse spørsmålene i sin helhet, vurdere plastproblemet også i sin helhet og vurdere om kommende økte EU-mål om materialgjenvinning bør gjennomføres i f.eks. forskrift eller i bransjeavtalene for emballasje. Det kan også bli aktuelt å se på hvordan bruk av fornybart råstoff kan fremmes, men det er altså behov for økt kunnskap og utredning før dette kan vurderes.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anna Ljunggren (A) [11:48:52]: Klima- og miljøministeren slår ganske klart fast i innlegget og også i svarbrevet til komiteen at innføring av avgift på fossil plast ikke vil ha noen positive miljøeffekter. Mitt spørsmål til statsråden er da: Har klima- og miljøministeren tro på at innføring av nye avgifter for at forbrukere og produsenter skal ta mer klima- og miljøvennlige valg i hverdagen, er veien å gå?

Statsråd Vidar Helgesen [11:49:32]: Jeg har, i motsetning til noen utlegninger i mediene de siste ukene, tro på avgifter. Jeg har også tro på reguleringer, og jeg har også tro på forskningsinnsats og incentiver til teknologitviking også i materialteknologi. Jeg tror ikke vi skal

utelukke noen virkemidler generelt når det gjelder innsatsen mot plastproblemet, men vi må ha nødvendig kunnskap til å vite at det vi fremmer med f.eks. en avgift, er bedre enn det som eksisterer i dag. Det er ikke slik at vi vet i dag at økt produksjon av bioplast nødvendigvis vil gi veldig gunstige resultater for klima, biologisk mangfold osv.

Anna Ljunggren (A) [11:50:19]: Arbeiderpartiet, sammen med flere andre partier, fremmer nettopp forslag her i dag om å utrede nærmere hvordan vi kan fase ut fossil plast, få mer kunnskap om det, og slik kunne innføre og bruke avgiftssystemet. Da lurer jeg på om ikke klima- og miljøministeren, som i hvert fall har ett år igjen i stolen, vil gjøre en liten innsats for å få mer kunnskap på bordet for å kunne vurdere en slik miljøavgift i framtiden.

Statsråd Vidar Helgesen [11:50:53]: Jeg vil for det første følge opp Stortingets vedtak. For det andre er det viktig å skaffe kunnskap ikke bare med tanke på en vurdering av en avgift, men også for å se på helheten av virkemidler vi må sette inn. Det bør vi gjøre i Norge, og det bør vi også gjøre i samspill med EU, som har pekt på akkurat det samme som jeg peker på: behovet for mer kunnskap ikke minst om bioressursene og mengden biomasse som kan erstatte fossilt materiale samlet sett. Så det kommer vi til å gjøre. Jeg mener at i den stortingsmeldingen som vi nå arbeider med om avfall og sirkulær økonomi, er det naturlig at plast får en betydelig plass, og at vi der benytter anledningen til en helhetlig drøftelse av hvordan vi skal håndtere dette. Dette problemet er kanskje verdens største miljøproblem, og det er ikke i Norge vi har de største utfordringene, men vi må bidra både her hjemme og internasjonalt, også innenfor rammene av EØS-regelverket.

Anna Ljunggren (A) [11:51:57]: Jeg er glad for de signalene som kommer fra klima- og miljøministeren her, og vi ser, som jeg har sagt tidligere i salen i dag, fram til den stortingsmeldingen som skal komme.

Arbeiderpartiet har valgt å støtte et av forslagene til Venstre, om forsterkede bransjeavtaler om resirkulering for å øke gjenvinningen og øke bruken av fornybart råstoff som et nytt mål i avtalene. I svarbrevet fra klima- og miljøministeren oppfatter jeg egentlig at han er positiv og mener at dette vil gi positive miljøeffekter, men det pågår EU-prosesser. Så da ønsker jeg å få svar på: Selv om det pågår EU-prosesser, må vi kunne innføre egne norske regelverk, egne bransjeavtaler. Da ønsker jeg å få svar på følgende: Hvorfor vil ikke klima- og miljøministeren, sammen med Høyre og Fremskrittspartiet på Stortinget, støtte det?

Statsråd Vidar Helgesen [11:52:44]: Jeg er åpen for muligheten for at en bransjeavtale kan vise seg å være en riktig vei fremover, men jeg vil ikke låse meg til at det vil være den eneste gode løsningen. Jeg tror det er viktig også at vi har mer kunnskap for vi bestemmer oss for om det er forskrift, bransjeavtale, avgift eller hva det skal være som gir de beste resultatene. Et godt samarbeid med bransjene er ytterst viktig, men vi ser også at det ikke er løsninger som nødvendigvis gir resultater over natten, og det er løsninger som også krever betydelig kunnskapsinnhenting. Den prosessen vi har på matavfallsproblematikken med arbeidet med en bransjeavtale, har vist seg å ta

lengre tid enn det vi trodde. Det er ikke fordi vi får et dårlig resultat, det er fordi resultatet blir bedre jo mer kunnskap vi baserer oss på.

Ola Elvestuen (V) [11:53:56]: Det er klart det er komplisert, men det er ikke så komplisert heller.

Vi har forsøkt flere ting. Det var plastposeavgift, som ikke var mulig – selv om britene har innført en og har redusert sin plastposebruk med 80 pst. Så det er jo noen som har fått det til. I California er det forbud mot plastposer og har vært det i mange, mange år. Det er ganske vanlig.

Når statsråden sier at bioplast ikke gir en tydelig effekt i forhold til fossil plast, er det i hvert fall nytt for meg. Det går jo på de samme bærekraftkriteriene som en må ha for hvor bioråstoffet kommer fra. Ellers gir det jo en positiv effekt. Det han har rett i, er at plasten i seg selv – selv om den er biobasert – kan føre til marin forurensning eller mikroplast. Det er en problemstilling.

Mitt spørsmål går på grunnavgiften. Vil statsråden gå inn og se på endringer i grunnavgiften – det bør være ganske enkelt – for å få en mer miljøvennlig innretning på den inn mot drikkevareemballasjen?

Statsråd Vidar Helgesen [11:55:06]: Først har jeg lyst til å si at å sammenligne med den gode, gamle debatten om plastposeavgift er ikke helt relevant. En plastposeavgift vil avgiftsteknisk være relativt grei å innramme. En avgift på all fossil plast er en annen problemstilling.

Vi har vurdert forslaget om å endre grunnavgiften. Det gjorde vi også i forbindelse med budsjettet for 2016. Vi mener at en lettelse for bioplast i grunnavgiften vil komplisere avgiften – være krevende å kontrollere – og ønsker derfor ikke å gå videre med det.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [11:56:05]: Jeg oppfatter av statsrådets innlegg at han ønsker å redusere bruken av fossil plast – av plast generelt – i samfunnet, og i hvert fall anser det som et kjempestort miljøproblem. Men det han foreslår, henger jo ikke sammen med det å beskrive plastforurensning i naturen som verdens nest største miljøproblem, i hvert fall det største forurensningsproblemet. Hvis han ikke har tenkt å innføre avgift på det å bruke plast, hvordan har han da tenkt å få ned bruken? Har han tenkt å ønske seg plasten vekk?

Statsråd Vidar Helgesen [11:56:52]: Jeg ønsker meg stadig plasten vekk, men jeg innser at det ikke er nok. Derfor arbeider vi med flere ting. Vi har en tiltaksanalyse for plast som Miljødirektoratet har jobbet frem. De jobber også med en om mikroplast. Det er ting vi vil vurdere. Som sagt er det naturlig å se arbeidet med stortingsmeldingen om sirkulær økonomi i lys av dette.

I vurderingen av hva slags virkemidler vi må bruke, må vi være åpne for alle virkemidler. Men det er også viktig at vi ikke velger et virkemiddel uten å ha gjort en grundig vurdering av hva konsekvensene vil bli og bare på en slags forutsetning om at fordi det heter biobasert plast, vil det være noe bedre. Vi vet ikke nok om miljøeffektene av bruk av biobasert plast over livsløpet. Så det å gå for en avgift, som foreslått her, vil være for lettvent, for raskt.

Rasmus Hansson (MDG) [11:58:06]: Jeg synes nok statsråden gjentar det som er et litt for hyppig mønster fra

denne regjeringens side, å gjøre nokså opplagte ting så kompliserte og detaljerte at man ikke får gjort noe med dem.

Det er vel og bra å etterspørre kunnskapsutvikling – det er det aldri noen som er uenig i – men det er noe vi vet. Noe av det vi vet om plast, er at plast i seg selv er helt greit, det er ikke noe problem. Problemet med plast er volumet, og det er et problem som vil være stort også dersom vi bruker biologisk materiale for å lage plast. Spørsmålet til statsråden er derfor: Vil han arbeide for at vi får en vurdering av volumet av plast som omsettes og brukes i Norge, og en plan for å redusere det volumet, basert på valgte kriterier?

Statsråd Vidar Helgesen [11:59:11]: Med fare for – ja ikke engang med fare for, jeg kommer til – å repetere meg selv: Vi arbeider med en stortingsmelding om sirkulær økonomi. Sirkulær økonomi tar nettopp utgangspunkt i at det ikke lenger dreier seg om bruk og kast. Man skal ikke bare se på oppryddingssiden og eventuell resirkulering, man skal også se på hvordan man kan minimere bruken av en ressurs i utgangspunktet. Det blir det viktig å gjøre også når det gjelder plast.

Presidenten: Replikordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [11:59:45]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Heikki Eidsvoll Holmås om å slutte å bruke biodrivstoff basert på palmeolje (Innst. 29 S (2016–2017), jf. Dokument 8:60 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – gis anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Torhild Aarbergbotten (H) [12:00:51] (ordfører for saken): Jeg vil takke representanten Eidsvoll Holmås fra SV for å ta opp en sak som er viktig i debatten om bærekraftig drivstoff. Et mindretall i komiteen har fremmet forslag i saken, som de nok vil ta opp senere i debatten.

Økt bruk av biodrivstoff er en viktig del av løsningen for å redusere klimagassutslipp fra transportsektoren. Det forutsetter at biodrivstoffet er produsert på en bærekraftig måte. Regjeringen vil legge fram en langsiktig plan for økt bruk av bærekraftig biodrivstoff fram mot 2020, noe som legger til rette for utslippskutt og mer forutsigbare rammer for markedsaktørene. I forslaget til statsbudsjett for 2017 foreslår regjeringen å øke omsetningskravet for biodrivstoff fra 5,5 pst. til 7 pst. Regjeringen ser også på mulighetene for omsetningskrav for flytrafikken. Denne uken ga Stortinget regjeringen i oppdrag å foreslå et omsetnings-

krav for bruk av bærekraftig biodrivstoff i drivstoffet i skipsfarten.

Det er en grunnleggende forutsetning at biodrivstoffet er bærekraftig. Det er strenge krav til hvordan og hvor råstoffet er produsert. Råstoffet må være produsert på en slik måte at det oppfyller bærekraftskriteriene, som bl.a. innebærer krav til reduksjon i klimagassutslipp og areal-krav som skal sikre at det f.eks. ikke er hogd regnskog eller drenert myr for å skaffe areal til råstoffproduksjonen.

I denne saken reises det spørsmål om innholdet av palmeolje i biodrivstoff. Tidlig i vår framkom det i media at det har blitt blandet inn «palm fatty acid distillate» – PFAD – som stammer fra palmeoljeproduksjonen, i biodrivstoff omsatt i Norge. Innblanding av dette stoffet er en ny situasjon i Norge. Løsningen for å øke omsetningskravet for biodrivstoff i autodiesel har vært å bruke HVO, der hovedtyngden i det internasjonale markedet er basert på palmeolje. Det er grunn til å presisere at palmeolje som bruk i drivstoff er fullt akseptabelt forutsatt at produktet oppfyller EUs bærekraftskriterier.

Miljødirektoratet har klassifisert PFAD som avfall/rest fra produksjonsprosess, siden stoffet oppstår utilsiktet i produksjonen og utgjør kun 5 pst. av volumet sammenlignet med hovedproduktet. I april i år ble produktet omklassifisert til biprodukt og omfattes helt og fullt av EUs bærekraftskriterier. Omklassifiseringen har medført en skjerping av kravene til dokumentasjon for hvordan og hvor råstoffet er produsert. Bærekraftskriteriene for biodrivstoff er fastsatt i fornybardirektivet og er harmonisert innenfor EU/EØS-området. Det er grunn til å peke på at en særnorsk anvendelse av bærekraftskriterier ikke vil kunne gi et generelt forbud mot palmeoljeråstoff. EU-kommisjonen arbeider med forslag til revidert fornybardirektiv fra 2020, og Norge har vært en pådriver for strengere bærekraftskriterier for biodrivstoff.

Det er også grunn til å bemerke at fritak eller reduserte satser på avgifter er å anse som statsstøtte etter EØS-regelverket, og at det etter vår oppfatning ikke vil være mulig å innføre en avgift kun for biodrivstoff som helt eller delvis inneholder palmeolje eller PFAD, mens andre drivstoffvarianter ikke blir omfattet. Dette blir også støttet av bransjen.

Biodrivstoff vil være en svært viktig del av løsningen for å redusere utslipp fra transportbransjen – på land, i sjø og i luften. Regjeringen arbeider sammen med samarbeidspartiene gjennom sin klima- og skogsatsing for en mer bærekraftig produksjon av palmeolje. Økt produksjon av avansert, bærekraftig biodrivstoff vil derfor være en viktig del av klimaarbeidet og det grønne skiftet. Mulighetene er store, og jeg er glad for at det satses aktivt på flere områder for å øke produksjonen også her i landet, som vil gi oss mer biodrivstoff uten palmeolje.

Anna Ljunggren (A) [12:05:28]: En av de viktigste sektorene der utslippene må ned, er nettopp transportsektoren. Da kan biodrivstoff være en viktig del av løsningen, samtidig som vi må se på en rekke andre tiltak for å redusere utslippene fra transportsektoren: øke elbilandelen, hydrogensatsing, kollektivtransport, osv.

Hvis vi skal øke bruken av biodrivstoff i Norge, må vi være sikre på at biodrivstoffet er produsert på en bærekraftig måte. Forslaget som vi behandler i dag, fra SV, innebærer å slutte å bruke biodrivstoff basert på palmeolje.

Som saksordføreren redegjorde for, er det en relativt ny situasjon i Norge at det har framkommet at PFAD, som stammer fra palmeoljeproduksjon, blandes inn i biodrivstoff. Vi mener at bruk av palmeolje i drivstoff er fullt akseptabelt så lenge det oppfyller EUs bærekraftskriterier. Etter en gjennomgang fra Miljødirektoratet tidligere i år har det vist seg at PFAD omfattes fullt ut av EUs bærekraftskriterier. En særnorsk anvendelse av bærekraftskriteriene vil ikke gi et generelt forbud mot palmeoljeråstoff.

Det er samtidig bra – og det vil jeg understreke sterkt – at Norge fortsatt skal være og har vært en pådriver for strengere bærekraftskriterier for biodrivstoff i forbindelse med revideringen av fornybardirektivet. Jeg håper at man også fortsetter dette sterkt på dette området.

Vi i Arbeiderpartiet er åpne for å vurdere å øke bruken av bærekraftig drivstoff i Norge, samtidig som det er en rekke forhold som må være på plass før vi kan øke omsetningskravet for biodrivstoff ytterligere, ut fra regjeringens forslag som ligger på bordet nå. Vi må være sikre på at produksjon av biodrivstoff ikke fortrenger viktig matjord i Norge, vi må sikre at vi fortsatt får økt produksjon av matjord, og så må vi også vurdere om Norge kan bli en sentral aktør for å produsere bærekraftig biodrivstoff som ikke er produsert av palmeolje, men som samtidig ikke fortrenger norsk skog som kan brukes til andre viktige ting. Så vi ser fram til å få regjeringens plan om å øke omsetningskravet for biodrivstoff fram mot 2020, og kanskje vi får det på bordet i denne stortingsperioden.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [12:08:32]: Biodrivstoff vil være en viktig del av framtidens fornybare energimiks. Men dette forutsetter at det produseres på bærekraftig måte. Biodrivstoff produsert av palmeolje er ikke uproblematisk. Forskning viser at hugging av regnskog knyttet til palmeoljeproduksjon vil være mer negativt for klimaendringene enn bruk av fossilt drivstoff.

Det er positivt at det jobbes med å sikre at bare bærekraftig palmeolje brukes i biodrivstoff i EU, men det løser ikke problemet hvis veksten i bærekraftig biodrivstoff i Europa gjør at resten av verden sitter igjen med biodrivstoff som ikke er bærekraftig. På den måten kan vi ende i en situasjon hvor økning i biodrivstoff globalt vil resultere i negativ klimaeffekt. Dette gjør at bærekraftig vekst i bruk av biodrivstoff er direkte knyttet til stans i avskoging.

Bærekraftskriteriene for biodrivstoff er fastsatt i fornybardirektivet og er harmonisert innenfor EU/EØS-området. Derfor vil en særnorsk anvendelse av bærekraftskriterier ikke kunne gi et generelt forbud mot palmeoljeråstoff. Kristelig Folkeparti mener derfor at det er viktig at Norge fortsetter å være en pådriver for strenge bærekraftskriterier i forbindelse med EUs arbeid med forslag til revidert fornybardirektiv fra 2020. Men det må likevel understrekes at dette ikke er nok. Vi trenger at alt biodrivstoff – uansett hvor i verden – må være bærekraftig, og Norge må fortsatt være i front i arbeidet med å stoppe avskoging av regnskog.

Marit Arnstad (Sp) [12:10:51]: Senterpartiet mener at vi bør gjøre det vi kan for å fase ut palmeoljebasert biodrivstoff og ta i bruk et mer bærekraftig biodrivstoff. Det er også vårt synspunkt i denne innstillingen. Derfor står vi og flere av de andre partiene sammen om forslag for å kunne oppnå det.

Vi mener det er uheldig og unødvendig at man skal bidra til at palmeoljeindustrien i Europa og andre steder fortsetter å ekspandere og dermed også bidrar til å ødelegge bl.a. regnskog og torvmyr. Det burde ikke være nødvendig. Det er fullt mulig, og det bør være mulig, å ta i bruk et mer miljøvennlig biodrivstoff. Det er egentlig hele komiteen enig om, slik jeg leser merknadene, for det er jo en samlet komité som sier at det er nødvendig å få en overgang til biodrivstoff med bedre bærekraft enn i dag. Egentlig er hele komiteen enig om det.

Forskjellen er at noen av partiene ikke vil utfordre EUs regelverk på dette området, og i stedet for å vedta noe som bringer saken framover, i dag, sier at de vil avvente arbeidet med forslag til revidert fornybardirektiv en gang etter 2020. Det synes Senterpartiet er uheldig. Vi mener det bør være mulig for oss å ta opp denne problematikken, ta opp disse forslagene og komme oss videre også på egen kjøll i Norge, både når det gjelder å hindre at palmeoljeprodukter som inneholder PFAD, blir benyttet, og også for å kunne etablere en bransjestandard som er bedre enn de minstekravene man har i dag innenfor EUs bærekraftskriterier.

Så opplever jeg at flere prøver å problematisere muligheten for miljøvennlig biodrivstoff, bl.a. fra skog. Jeg forstår det slik at representanten Ljunggren sa at vi må passe på, slik at vi ikke fortrenger matjord. Jeg vil bare si at jeg mener at det ikke er en så veldig stor problemstilling, særlig ikke i Norge. I Norge har vi store skogressurser som vi ikke tar i bruk. Tilveksten i norsk skog er langt større enn avvirkningen hvert eneste år. Vi avvirker i realiteten altfor lite skog i Norge. Vi rydder også altfor lite av ungsbogen og «erderskogen» som finnes rundt omkring i Norge. Mye av dette kunne ha blitt gjort på en mye mer offensiv måte enn i dag, men viljen til å gjøre det er for liten, og markedet for en del av det skogsvirket er altfor dårlig. Det betyr også at man ikke får lønnsomhet i en del av det man ønsker å utvikle framover.

Senterpartiet ser nødvendigheten av en strengere regulering, men ser også muligheten for å få fram miljøvennlig biodrivstoff som svært stor, og vi synes det er rart at flertallet her egentlig skyver EU foran seg, for det betyr at vi skal komme tilbake i denne salen en gang etter 2020 og diskutere om dette er mulig å gjennomføre.

Med det vil jeg få lov til å ta opp forslagene nr. 1 og 2, fra Senterpartiet, SV og Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten: Representanten Marit Arnstad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Ola Elvestuen (V) [12:14:37] (komiteens leder): Først må jeg si at når jeg hører Høyres og Fremskrittspartiets representanter framheve hvordan regjeringen har foreslått å øke innblandingen av biodrivstoff fra 5,5 pst. til 7 pst., blir jeg litt forundret, for regjeringen har jo bare gjort det som ble bestemt i fjor. Det var en del av budsjettforhandlingene i fjor, og dette er en oppfølging av det, akkurat som at oppfølgingen da vi økte til 5,5 pst., også var en del av budsjettforhandlingene.

Men det de har rett i, er at når vi øker bruken av biodrivstoff, må vi påse at det vi bruker, følger bærekraftskriteriene. Det er en utfordring. Bærekraftskriteriene må hele tiden utvikles. Men fra Venstres side mener vi allikevel at dette er en prosess som må gjøres i samarbeid med resten av Europa. Det er viktig å holde denne prosessen gående,

og vi må bruke den innflytelsen vi har. Men det betyr ikke at man skal forholde seg passiv, og det behøver vi heller ikke å gjøre når vi nå øker innblandingen, for da må vi – i hvert fall etter vår mening – stille krav om at det skal være høyverdig biodrivstoff, altså dobbelttelligende drivstoff, som skal utgjøre den økningen til 7 pst. Dette er teknisk, men det er fryktelig viktig, for det er det kravet som gjør at dette er en endring som bygger oppunder norsk skogbruk og norsk næringsutvikling. Da får man den aktiviteten, da får man den næringsutviklingen i Norge.

Paradokset er at hvis vi ikke hadde fått en endring i vurderingen av PFAD – som vi plutselig måtte lære veldig mye om i fjor vinter, jeg hadde ikke hørt om det tidligere, men da måtte jeg lære mye om PFAD – sånn at det ble definert som et biprodukt, ville det fått fortrinn i denne utvidelsen hvis det ikke hadde blitt foretatt en endring. Det som er veldig bra, er at Miljødirektoratet gjorde en ny vurdering, sånn at PFAD nå er omfattet av bærekraftskriteriene og dermed ikke vil kunne bli brukt i den økningen av innblanding som vi nå skal ha i Norge.

Er det ett felt hvor virkelig djevelen ligger i detaljene, er det på dette. Det er riktig å bruke mer biodrivstoff, også utover 7 pst., men bærekraftskriteriene må da over tid strammes inn, og vi må passe på at det er det høyverdige biodrivstoffet som vi nå skal bruke mer av, som også kan være med på å bygge oppunder norsk næringsliv. Vi må også ha med oss at biodrivstoff reduserer klimagassutslipp hvis det er gjort på en riktig måte, men det gir ikke nullutslipp. Vi må fortsatt forsterke innsatsen som gjør at vi kan få en erstatning for også dette drivstoffet, enten det er elektrisitet eller brenselceller og hydrogen. Men vi må virkelig gå over til framtidens løsninger, som gir reelle nullutslipp.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:18:10]: La meg begynne med å si tusen takk til saksordføreren for hyggelige ord for å ha fremmet forslaget, og la meg følge opp med å takke statsråden for at han like etter at jeg fremmet det forslaget som vi i dag behandler, fikk fart på Miljødirektoratet og fikk omklassifisert PFAD fra å være en «rest fra produksjonsprosess» til et «biprodukt», slik at man i stedet har fått inn ordentlige bærekraftskriterier for dette. Det er bra, for det gjør at man svekker konkurransekraften til PFAD – det gjør at man i realiteten får det ut, så vidt jeg kan forstå. Det gjelder fra 1. januar neste år, så vi får jo se hvordan dette går. Men det er i hvert fall – punkt nr. 1 – «check» for statsråden, og det er bra. Hadde statsråden vært like handlekraftig med hensyn til de andre forslagene mine, hadde jeg virkelig blitt fornøyd, men det er ikke statsråden. La meg derfor bare gå igjennom helt enkelt:

Biodrivstoff skal spille en viktig rolle. Det er bred enighet om at det skal spille en viktig rolle i en overgangsfase til at biler i Norge i hovedsak skal gå på andre drivstoff – el, etter alle solemerker, og antakeligvis hydrogen i tungtransporten. Men muligens kommer det også i større grad til å bli et innslag av el der også. Så det er en overgangsteknologi, som virkelig er en «second best solution» og ikke en «first best solution» – ikke det beste. Men for bilbransjen er det viktig.

Ulike biodrivstoff kommer til å bli brukt i jakten på det perfekte. Vi har allerede i dag noen biodrivstoff som er helt supre. Det er ingen tvil om at man får veldig gode resultater av f.eks. det å bruke restprodukter av slakt, av tre-

olje, produkter som ellers kanskje ikke har vært brukt til noe vettug, men som kan brukes til drivstoff, og ikke minst bioetanol laget av sukkerrør, hvis det er gjort på en bærekraftig måte.

Men så er det altså palmeoljen, da. Jeg er skuffet over at statsråden ikke viser en større vilje til å gå løs på palmeoljeproblematikken. Det er sånn at nå, selv om vi gjør det vi gjør nå mot PFAD, kommer palmeolje til å være en vesentlig del – etter alle solemerker – av biodrivstoffet som er. Det statsråden gjør, er å strekke våpen og bare si at dette klarer vi ikke å gjøre noe med. Jeg synes at det er for passivt. Jeg vil nevne at både Regnskogfondet og ZERO er veldig tydelig på at man mener at palmeolje sånn som det er i dag, ikke er bærekraftig nok på grunn av at det er så stor andel av markedet som er ikke-bærekraftig palmeolje, og at etterspørselen etter palmeolje bare vil føre til økt avskoging og økt ikke-bærekraftig bruk. Derfor burde vi gå løs på det.

La meg ta to ting. Det ene er bransjeavtaler. Det svarer nesten ikke statsråden på. Det eneste han sier, er:

«Generelt vil jeg uansett oppfordre bransjen til å benytte det mest bærekraftige biodrivstoffet som er tilgjengelig i markedet.»

Det er tafatt. Man kan sammenligne det med hva andre statsråder har gjort overfor bransjen: Vi har Bent Høie, som har invitert bransjen til å være med på en dugnad for å redusere saltbruken. Statsråden kunne tatt et tilsvarende initiativ overfor bensinbransjen ved å si: Nå skal vi sørge for at det som selges på alle norske bensinstasjoner, ikke er pålagt av staten, men vi blir enige om et sett med kriterier for hva vi mener er bra, og så gjennomfører vi det som er frivillig bransjeavtale. Det hadde kunnet få bred oppslutning, istedenfor å komme med en sånn generell god-jul-og-godt-nyttår-oppfordring til bransjen, som uansett ikke vil bli fulgt opp, på grunn av at bransjen vil velge det som er billigst. Så lenge noen aktører vil kunne være der ute, vil ikke de andre delene av bransjen tape. Men hadde man fått til en bransjeavtale, hadde dette vært annerledes. Jeg oppfordrer statsråden til å komme på bransjens treff i november – jeg tror det er 7. november – der det skal være diskusjon om biodrivstoff, bl.a., være der, delta og invitere til dialog.

Det andre er avgiftssystemet. Jeg har som medlem av finanskomiteen vært med på å gjøre mye med avgiftssystemet for å ta grep. Jeg vet at det finnes utrolig mye større rom der enn det statsråden gir uttrykk for gjennom svaret sitt til oss. Han sier bare at dette blir veldig vanskelig – det er det Finansdepartementet sier. Jeg er helt overbevist om at det er mulig å se på avgiftsregelverket for å framelske den type biodrivstoff som vi mener er best.

Rasmus Hansson (MDG) [12:23:29]: Takk til SV, som har fremmet viktige forslag i en viktig sak, som kan illustreres ved at i transportetatens forslag til Nasjonal transportplan, som ble lagt fram i februar i år, er det foreslått at omkring 1,7 milliarder liter fossilt drivstoff skal erstattes med biodrivstoff fram til 2030. I dag brukes det omtrent 200 millioner liter. Det illustrerer perspektivet på det vi nå holder på med, å begynne å se på en situasjon hvor det er veldig store forventninger til alle de problemene som biodrivstoffet kan løse, og da blir vi mer oppmerksomme på at biodrivstoff er et komplisert drivstoff.

Jeg har selv hatt en personlig involvering i dette, for jeg var mannen som på sin illgitte diesel-SUV hadde PFAD i tanken, som langt på vei førte til at vi nå står her og diskuterer denne saken. Men det interessante ved den problemstillingen var at det ikke skulle mer enn oppmerksomhet til om saken før statsråden fortjenstfullt satte i gang en omklassifisering av PFAD fra avfall til – hva det nå heter – ressurser, ja dette skjønner man, før bransjen selv bakket ut. Og i dag er det ikke palmeoljeprodukter i biodrivstoff som er til salgs i Norge. Så verre er det ikke å stille sanne krav som dette.

Derfor vil jeg henlede oppmerksomheten på behovet for å ligge i forkant, og det er der jeg er litt skuffet over et stortingsflertall som foreløpig nøyer seg med å holde seg til en EU-standard. For det som er helt åpenbart, er at denne typen drivstoff, som for det første – ganske riktig – i all hovedsak må være en overgangsfaktor innenfor transportbransjen, inneholder veldig mange utfordringer, helt fra matvare til biologisk mangfold via kulturlandskap og svært mye annet, og det vil måtte reguleres i stor detalj. Så forslag 3 i representantforslaget fra SV, om å be regjeringen «ta initiativ til en bransjeavtale med Norsk Petroleumsinstitutt for å utvikle en bransjestandard som er bedre enn minstekravene i EUs bærekraftskriterier», er et nøkkelforslag som Stortinget burde ha brukt mer tid og oppmerksomhet på, for det er akkurat den typen flytting av standarden framover som vi vil bli helt avhengig av hvis vi skal kunne bruke biodrivstoff på en konstruktiv måte. Det er ingen tvil om at det ligger store næringsutviklingsmuligheter for skognæringen, sannsynligvis i framtida også for den marine næringen i Norge, i å produsere råstoff til biodrivstoff. Men det vil samtidig hele tida måtte være klart at dette vil være begrenset i bruk, og det vil være veldig store muligheter for feiltrinn hvis man ikke regulerer tiltakene tilstrekkelig effektivt.

Derfor håper jeg at arbeidet med å utvikle standarder for biodrivstoff i Norge rykker framover, i form av både en økt ambisjon fra myndighetenes side om å stille krav som næringen kan holde seg til, og en mer offensiv holdning i og overfor næringen selv til å ta skjeen i egen hånd og gå foran.

Statsråd Vidar Helgesen [12:27:46]: Transportsektoren er en viktig årsak til klimaproblemene og må være en viktig del av løsningen. Biodrivstoff er en del av løsningen innenfor transportsektoren, men jeg er enig med siste taler i at det ikke er den eneste løsningen, og at det er en løsning med modifikasjoner. Biodrivstoff kan bidra til å redusere utslippene fra transport, forutsatt at de er bærekraftig produsert. Vi skal ikke glemme i denne diskusjonen at det meste av omsatt biodrivstoff i Norge i dag er konvensjonelt biodrivstoff produsert av matvekster. Det gir usikker effekt på globale utslipp. Det er derfor viktig at vi så langt som mulig sikrer bruk av bærekraftige biodrivstoff.

Som forslagsstilleren har vært inne på, var hans første forslag at regjeringen skulle følge opp bruk av biodrivstoff basert på palmeolje gjennom reklassifisering. Det har vært berørt av mange nok i debatten. Jeg vil legge vekt på at vi – i tillegg til at vi nå er der at vi får sikkerhet for at eventuell PFAD i norsk biodrivstoff ikke stammer fra plantasjer som nylig er etablert ved hogging av regnskog, og at PFAD ikke kan dobbelttelles ved oppfyllelse av om-

setningskravet – nå altså har lagt frem en plan for omsetningskravet frem mot 2020, hvor vi i 2017 for første gang setter et delkrav om avansert biodrivstoff på 1,5 pst. i omsetningskravet. Vi legger også opp til at videre opptrappinger frem mot 2020 skal skje med avansert biodrivstoff. Det legger opp til og legger godt til rette for en overgang til mer bærekraftig biodrivstoff. PFAD vil heller ikke kunne inngå i det nye delkravet om avansert biodrivstoff, etter som PFAD ikke lenger regnes som avfall eller rest fra 2017.

Det andre forslaget fra Eidsvoll Holmås er vanskeligere: å «sikre at norsk anvendelse av bærekraftskriterier og avgiftsregime hindrer at palmeoljeprodukter, inkludert PFAD, benyttes som biodrivstoff». Det er vanskeligere fordi bærekraftskriteriene for biodrivstoff og flytende biobrensler er fullharmonisert innenfor EØS-området, og vi kan ikke fravike dem, etter våre EØS-rettslige forpliktelser. Noen av oss tar det meget alvorlig at Norge skal være en troverdig partner innenfor EØS. Men det er også slik at arbeidet for mer bærekraftig biodrivstoff vil være mer effektivt dersom det føres i en europeisk kontekst. Vi kan ikke innføre særnorske bærekraftskriterier som hindrer bruk av palmeoljeprodukter.

Etter EØS-avtalen er fritak fra avgifter, eller reduserte satser, å anse som statsstøtte. Derfor vil det heller ikke være mulig å innføre avgift utenfor omsetningskravet kun på biodrivstoff som helt eller delvis inneholder palmeolje. På samme måte vil en avgift kun på ikke-bærekraftig drivstoff innebære et fritak for bærekraftig drivstoff utenfor omsetningskravet. Da vil også det bli ansett som statsstøtte. Så kan det være grunn til å diskutere hvor hjelpsomt statsstøtteregelverket er til enhver tid, særlig på klima- og miljøområdet, men det er også en diskusjon som må tas innenfor en EU- og EØS-kontekst.

Det betyr altså at regjeringens muligheter til å innføre bærekraftskriterier og et avgiftsregime som hindrer bruk av palmeolje og PFAD, er begrensede.

Jeg mener at den mest hensiktsmessige måten å sikre bruk av bærekraftig biodrivstoff på i dag er gjennom å være en pådriver for strengere bærekraftskriterier i europeisk lovgivning på området. EU-kommisjonen arbeider, som flere har vært inne på, med et revidert fornybardirektiv fra 2020, og her kommer også reviderte bærekraftskriterier for biodrivstoff. Norge har gitt innspill i denne høringsprosessen, og jeg har også tatt opp med EU-kommisjonen at vi trenger strengere bærekraftsregler.

Avslutningsvis vil jeg nevne at bruk av palmeråstoff i biodrivstoff var en ny situasjon i Norge i vår, men gjennom det at PFAD ikke lenger er regnet som avfall eller rest, sikrer vi at bruken av palmeolje blir begrenset. Det er viktig å sikre bruk av bærekraftig biodrivstoff, og jeg oppfordrer generelt også bransjen til å benytte det mest bærekraftige drivstoffet som er tilgjengelig i markedet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:32:36]: La meg ta fatt i den siste setningen til statsråden, nemlig der han oppfordret bransjen til å gjøre det gode, men som statsråden, som jo er Høyre-mann, utmerket godt vet, er det slik at næringslivet veldig ofte velger å gjøre det som lønner seg mest, framfor å gjøre det som er best. Derfor er min oppfordring til statsråden som følger: Det er ofte slik

at næringslivet er villig til å gjøre det som er best, hvis alle sammen gjør det, slik at det ikke fører til ulike konkurransevilkår for de ulike aktørene. Hvorfor har statsråden en motvilje mot å gjøre det samme som mange andre statsråder i hans regjering har gjort på ulike områder, nemlig å gå i dialog med bransjen og utfordre dem til å være med på en bransjeavtale som sikrer det som statsråden mener er bærekraftig?

Statsråd Vidar Helgesen [12:33:36]: Det jeg tror er aller viktigst – selv om jeg er næringslivsvennlig og har stor respekt for bransjer i næringslivet – er at vi gjør regelverket klart og tydelig ved at vi sender tydelige signaler til aktørene. Det endrer atferd. Fordi en bransjeavtale ikke vil være juridisk bindende, kan vi ikke være sikre på effektene av en slik avtale ved bruken av biodrivstoff, også fordi det er mange som stiller spørsmål ved tilgangen på bærekraftig biodrivstoff. Jeg mener at der vi må sette inn energien, er å arbeide for utvikling av mer ambisiøse bærekraftskriterier på europeisk nivå. Så mener jeg også at de endringene vi har gjennomført i norsk regelverk, når vi stiller krav også til fremtidig økning i bruk av biodrivstoff, den planen vi har frem mot 2020, gir tydelige signaler til bransjen og vil sikre bruk av biodrivstoff med bedre bærekraft fremover.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:34:44]: Det er fascinerende med en statsråd som mener det er bedre å regulere bransjen enn å gå i dialog med den, i motsetning til det veldig mange andre Høyre-folk i denne regjeringen som han selv er en del av, gjør. Jeg har arbeidet tett med bransjen helt siden vi fikk det første omsetningspåbudet. Jeg lurte på om vi istedenfor burde ha et innblandingspåbud eller noen andre former, men bransjen anbefalte veldig sterkt i dialog med oss at den beste måten å gjøre det på var et omsetningspåbud. Jeg oppfatter bransjen som konstruktiv, men bransjen er likevel slik at den må utfordres, og man må gå i dialog med den for å finne fram til ordentlige avtaler. Som sagt er bransjeavtaler noe vi har god erfaring med her i Norge, fordi vi har et godt samarbeid med både næringslivet og arbeidstakere. Hvorfor i all verden vil ikke statsråden satse på en bransjeavtale som kan bli bedre enn det regelverket som statsråden går inn for?

Statsråd Vidar Helgesen [12:35:43]: Vi har verken i regjeringen, i Klima- og miljødepartementet eller jeg personlig noen motstand mot bransjeavtaler. Jeg driver med bransjeavtalediskusjoner på andre områder. Men her har vi et regelverk som er fullharmonisert i EU. Det pågår en politisk prosess i EU knyttet til biodrivstoff med bærekraftskriteriene på bordet. Da er det viktig at vi arbeider for mer ambisiøse bærekraftskriterier på europeisk nivå.

Så gjør vi den jobben som vi gjør hjemme, som Elvestuen var inne på, sammen med samarbeidspartiene for å styrke biodrivstoffpolitikken og styrke kravene til bærekraftig biodrivstoffpolitikk. Den planen mot 2020 vil også gi et tydelig signal til bransjen.

Rasmus Hansson (MDG) [12:36:48]: Statsråden er ganske kategorisk på at man ikke kan gå utover den bærekraftsstandarden som EU har nå, at eventuelle endringer må skje i samråd med EU. Vi har altså nettopp sett et al-

deles strålende eksempel på hvilken fleksibilitet vi har, da det ble enighet om å omklassifisere PFAD fra avfall til restprodukt i Norge, sånn som også har skjedd i Storbritannia. Det finnes flere sånne fleksibiliteter innenfor EUs nåværende bærekraftskriterier. Kan statsråden bekrefte at man vil forsøke å utnytte de fleksibilitetene som eksisterer innenfor dagens regelverk, til å løfte standarden og bærekraftskravene maksimalt på biodrivstoff i Norge?

Statsråd Vidar Helgesen [12:37:46]: Det kan jeg gladelig bekrefte. Det er bl.a. det som skjedde da Miljødirektoratet gjorde en ny vurdering av klassifiseringen. Det gjorde de for øvrig også etter å ha undersøkt hvordan dette ble håndtert i andre europeiske land. Det er altså betydelig grad av fleksibilitet når det gjelder hvordan vi kategoriserer biodrivstoff i Norge, men det er altså en totalharmonisering når det gjelder krav til drivstoff – vi kan ikke stille andre eller strengere krav enn det som følger av direktivet. Det direktivet ikke stiller krav om, er at biodrivstoff i og for seg må oppfylle bærekraftskriteriene. Kravet er at kriteriene må være oppfylt for at biodrivstoff skal kunne telle med i direktivets krav om utslippsreduksjoner per energienhet. Dette er, som flere har vært inne på, veldig komplisert, men det er viktig at vi innenfor et totalharmonisert regelverk følger reglene, og at vi utnytter fleksibiliteten vi har innenfor det harmoniserte regelverket.

Terje Aasland (A) [12:39:04]: Jeg er enig i at både regelverket og det å bli enig med EU er viktig, sånn at en får et sett med kriterier som er bærekraftige. Men i påvente av EU er kanskje en vesentlig faktor, hvis vi skal bygge mye av framtidens drivstoff på bærekraftskriterier og biodrivstoff, at vi faktisk også ser på hvilke muligheter vi har selv til å bistå med bærekraftig biodrivstoffproduksjon. Jeg tenker da både på å utnytte skogen, som Marit Arnstad nevnte, og også på de muligheter som ligger i havet. Hvilke initiativ vil regjeringen ta for å øke mulighetene for å produsere biodrivstoff fra eget materiale, nettopp for å underbygge bærekraftbegrepet på en god måte?

Statsråd Vidar Helgesen [12:40:02]: Jeg er veldig enig med representanten i at vi må se hvordan vi kan sikre bærekraft, og hvordan vi samtidig kan bygge norsk grønn konkurransekraft. I motsetning til elbilpolitikken, som har veldig mange positive sider, men som kanskje ikke har bidratt så mye til norsk næringsutvikling, har vi her et område hvor vi faktisk kan gjøre det. Den planen vi har lagt frem for opptrapping av biodrivstoff, opptrapping av bærekraftskravene frem mot 2020, vil ha reell klimaeffekt både nasjonalt og globalt. Men samtidig er det sånn at når vi satser på avansert biodrivstoff, er det det som vil være et norsk konkurransefortrinn. Planer for norsk produksjon gjelder i første rekke avansert biodrivstoff, og en plan frem mot 2020 og et varsel om at vi ikke kommer til å stoppe i 2020, bygger opp under disse norske planene for produksjon.

Terje Aasland (A) [12:41:05]: Jeg takker for svaret.

Jeg er enig i at det å produsere avansert biodrivstoff basert på biomasse i Norge er en stor mulighet, men jeg er litt forundret over at det faktisk går litt sent. Jeg har hatt kontakt – og det tror jeg mange i Stortinget har hatt – med vel-

dig mange relevante prosjekter for avansert biodrivstoffproduksjon, og som helt klart oppfyller bærekraftskriteriene. Men det er veldig vanskelig å realisere prosjektene. Ofte strander det på at de vanskelig lar seg finansiere. Det er ikke risikovillig kapital tilgjengelig, osv. Så foreløpig er det veldig mye prat om biodrivstoffproduksjon, men lite konkret handling og målrettet utvikling slik at vi på en trygg og god måte, med norsk biomasse, kan bygge opp større innblandingskrav på biodrivstoffet.

Så konkret: Er det noen punkter statsråden mener kan avhjelpe situasjonen og øke biodrivstoffproduksjonen i Norge?

Statsråd Vidar Helgesen [12:42:15]: Vi har en plan som gir forutsigbarhet for næringsaktørene, som vil være et godt utgangspunkt. Vi har flere støtteordninger som vil være aktuelle, og som denne regjeringen har styrket.

Når det gjelder fraværet av risikovillig kapital og betydningen av å sikre sterkere norske Eiermiljøer, er det en diskusjon vi stadig har når det gjelder formuesskatt og annet. Men det er ikke slik at det ligger betydelige hindre i veien for produksjon i Norge. Jeg minner om at den planen vi nå har lagt frem mot 2020, har blitt veldig godt mottatt – ikke minst innenfor skognæringen – fordi de ser at den gir retning og forutsigbarhet for næringsaktørene.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:43:26]: Det er snakket mye om biodrivstoff i Norge, men det er gjort utrolig lite. Det er viktig at en øker innblandingskravet. Det er rett, men det er ingen sikkerhet for at den verdiskapingen som kommer som følge av biodrivstoff, skjer i Norge, for det er ikke lønnsomt å produsere biodrivstoff i Norge – i hvert fall ikke på tømmer, som er det mest naturlige.

Norge får ikke del i verdiskapingen. Norge får ikke del i det grønne skiftet. Det er store muligheter med dette. Fra regjeringas side snakkes det og snakkes det i abstrakte vendinger, men det gjøres ingen ting for det som er kjerne-spørsmålet, nemlig lønnsomhet. Det må være lønnsomhet i industrien og i hele bransjen for å få det til. Derfor er mitt spørsmål: Vil regjeringa snart legge fram konkrete forslag om å endre rammebetingelsene for privat næringsvirksomhet, slik at det blir lønnsomt å produsere biodrivstoff – enten det er etanol eller diesel – i Norge?

Statsråd Vidar Helgesen [12:44:35]: Vi har fra regjeringens side gjort flere ting for å legge til rette for både piloter og testing når det gjelder biogass, når det gjelder bioetanol, og når det gjelder det å gjøre bruk av norsk skog og norske skogrester i produksjonen. Jeg minner om at skognæringen mottok opptrappingsplanen med betydelig begeistring.

Vi er også opptatt av – ikke bare for dette området, men generelt – at Norge må bygge grønn konkurransekraft. Neste uke kommer innstillingen fra regjeringens ekspertutvalg for grønn konkurransekraft. Utvalgets mandat er nettopp at vi skal redusere utslippene, at vi skal øke veksten, og at vi skal skape flere arbeidsplasser. Det er uhyre viktig. Det er en fundamental grønn omstilling Norge skal igjennom. Vi skal bli et lavutslippssamfunn, men vi skal samtidig fortsette å være et høyinntektssamfunn frem mot 2050. Det betyr at vi må legge grunnlaget for grønn vekst.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:45:59]: Jeg tenkte bare jeg skulle følge opp den siste runden som handlet om biodrivstoff. Siden den siste delen av debatten vi nå har hatt, har gått inn i en forpostfektning om budsjettet, synes jeg at jeg skal komme med noen refleksjoner her og bare helt kort si noen ting knyttet opp mot budsjettet som er lagt fram.

Om håndteringen av biodrivstoff: Per Olaf Lundteigen – og for så vidt også Ola Elvestuen – har helt rett når man sier at det ikke akkurat er regjeringen som har vært på ofensiven når det gjelder biodrivstoff. Tvert imot har stortingsflertallet, enten opposisjonen eller et samlet stortingsflertall, tvunget regjeringen til å komme tilbake til biodrivstoff, noe de gang på gang har latt være å følge opp i de budsjettdokumentene som de kommer tilbake med. Sist gang skjedde det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i fjor, da vi hadde en ny omkamp etter at regjeringen hadde fått beskjed – for å sikre at det skulle skje på en god måte – om at de skulle komme tilbake igjen med en ordentlig måte å trappe opp omsetningspåbudet på. Og så kommer de tilbake og sier: Nei, det har vi ikke tenkt å gjøre likevel.

Det skaper en helt uholdbar situasjon for bransjen og fjerner troverdigheten til regjeringen. Det er ingen som tør å satse på investeringer, enten det er i ny biodrivstoffproduksjon, eller det bare er noe så enkelt som mottaksanlegg for biodrivstoff med import fra utlandet, f.eks. fra Sverige, som blant enkelte av sine aktører jo har en mye høyere andel biodrivstoff, laget av bl.a. tallolje, som er et rest- eller biprodukt fra treindustrien der borte.

Da er poenget at jeg vil si følgende til statsråden: Jeg synes det er veldig bra at statsråden nå har mannet seg opp og fått med seg regjeringen på å lage en opptrappingsplan fram mot 2020. Jeg synes det er veldig bra, og jeg synes statsråden fortjener ros for det. Derfor gir jeg ros nå. Statsråden må ta det til seg. – Han tar det til seg.

Det er bra at det for første gang kommer en sånn plan. Det jeg synes er svakheten med planen, er at den har for lite omfang. Man burde hatt med den delen som gjelder avgiftsfritt drivstoff. Man burde etter min oppfatning også i større grad sett på luftfarten, der biodrivstoff kan komme til å bli en lengre sak. Jeg mener at statsråden tar feil når han mener at opptrappingen slik Stortinget har lagt opp til, er for høy, og jeg mener at statsråden bør tenke på at nettopp fordi, som han selv sier, de kjente planene for norsk produksjon gjelder for perioden etter 2020, vil det være avgjørende viktig at den planen strekker seg helt fram til 2025 – minst.

Ola Elvestuen (V) [12:49:16]: Jeg skal ikke bruke så lang tid, men jeg må si noen ord. Det som er bra, er at vi nå har en bred enighet i Stortinget om at biodrivstoff faktisk er noe vi også skal satse på. Men jeg må jo si at vi mistet fem år, fra 2008 til 2013, da man innførte veibruksavgift på biodrivstoff. Det var en næringsutvikling også i Norge, men den ble lagt helt stille, og det er først nå den kommer i gang igjen, når vi har en aktivitet.

Jeg mener også at det som har vært opprinnelsen til denne saken, det med PFAD, på mange måter er løst. Det blir det ikke noe mer av i norsk biodrivstoff. Det som er

viktig nå, er at vi holder fast ved at det er høyverdig biodrivstoff vi skal ha mer av. Da kommer det også en næringsutvikling, enten det er på Follum eller andre steder, eller det er innenfor biogass i Skogn. Det er eksempler hvor man har gjort investeringsbeslutninger. Her kommer det også norsk næringsliv.

Det er også bra for skogbruket. Men det er ikke stokken vi skal bruke til dette – stokken må vi sørge for at vi får andre verdier ut av, at vi kan bruke den mer i bygningsmaterialer og på andre vis, men at det er restavfallet som også er i skogbruket, vi nå i mye større grad kan bruke inn mot biodrivstoff.

Men vi lager en utfordring for oss selv, for nå øker vi innblandingsskravene i bensin og diesel. Vi har fritak for mineraloljeavgift. Vi har bedt om at vi skal ha mer biodrivstoff inn i skipsfarten. Så det er klart at vi lager en utfordring for oss selv med tanke på om vi vil klare å produsere nok av det bærekraftige biodrivstoffet som vi vil få behov for. Over tid vil vi også måtte styre biodrivstoffet – ikke inn mot bilparken, men kanskje i en overgang mot tungtransporten – mer inn mot flytransport, mot skipsfart og der det er vanskeligere og i hvert fall vil ta lengre tid før en får el og hydrogen som de reelle løsningene i framtidens transport.

Rasmus Hansson (MDG) [12:51:45]: Nettopp fordi biodrivstoff er et viktig og konstruktivt bidrag til overgangen til reelt utslippsfri transport, er det også viktig å vite hvilke rammer vi kan planlegge innenfor. Som jeg allerede har referert, er bare de forventningene som trekkes opp innenfor veisektoren om bruk av biodrivstoff, tre ganger så høye som det skognnæringen sier de selv kan levere. Med andre ord: Dette understreker at her planlegger vi for å produsere et drivstoff som er basert på høyst endelige biologiske ressurser, i all hovedsak, og bruken av de biologiske ressursene – enten det er innenfor landbruk og matproduksjon osv., eller det er innenfor mer eller mindre organisert anvendt natur – vil ha miljøkonsekvenser og andre konsekvenser. Derfor er behovet for allerede nå å starte en planlegging og lage scenarier for hvilken ressursituasjon vi står overfor, veldig viktig for at vi skal kunne planlegge hvor mye biodrivstoff faktisk skal og vil kunne bidra med innenfor overgangsfasen i transportsektoren. Det å legge opp til forventninger om at biodrivstoff skal bidra med mye mer enn miljøet og naturen vår tåler, har vi ingen interesse av. Det skaper konflikter, og det skaper problemer. Så jeg oppfordrer statsråden til å ta med seg det hjem. Vi trenger ressursscenarier for norsk biodrivstoffbruk i årene framover basert på ulike typer teknologiutvikling og bruksutvikling, som gir alle parter rammer for hva slags forventninger vi kan ha, og hva slags tidsperspektiver vi kan ha på kortsiktig og langsiktig bruk av biodrivstoff.

Presidenten: Representanten Heikki Eidsvoll Holmås har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:54:06]: Siden Ola Elvestuen begynte med historieskriving ved å si at vi tapte mye tid på grunn av den rød-grønne regjeringen, vil jeg bare si at jeg er enig i at det var galt å gjøre den endringen som ble gjort på biodrivstoffsidene. Samtidig synes jeg

ikke at Ola Elvestuen skal være så høy og mørk, for han må huske at vi tapte flere år på at den regjeringen som Venstre satt i, med bl.a. Per-Kristian Foss, droppet å gjøre en satsing på biodrivstoff, som var varslet, som var ønsket, men som altså ble skrotet i den siste runden. Det var den rød-grønne regjeringen som fikk på plass det første omsetningspåbudet. Det er jeg glad for at det nå er bred enighet i Stortinget om å få trappet opp, og jeg er glad for at den uenigheten som vi har sett fra regjeringspartienes side for å sabotere de opptrappingene som har vært ønsket fra Stortingets side, nå i hvert fall er mildnet, selv om heller ikke dette budsjettet er i tråd med det som Stortinget har vedtatt som en ønsket opptrapping.

Presidenten: Ingen flere har bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:55:13]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erik Lundebø, Trine Skei Grande og Ola Elvestuen om at virkeområdet for markaloven utvides til å gjelde flere viktige naturområder i Osloregionen (Innst. 27 S (2016–2017), jf. Dokument 8:53 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter. – Det anses vedtatt.

Rasmus Hansson (MDG) [12:56:28] (ordfører for saken): Takk til Venstre, som har fremmet et viktig forslag om utvidelse av virkeområdet for markaloven. Takk også til SV, som sammen med Miljøpartiet De Grønne har foreslått ytterligere områder inn i dette forslaget. Jeg antar at de partiene som ikke støtter disse forslagene, vil gjøre rede for det etter hvert.

Utgangspunktet for disse forslagene er at det som kanskje framfor noe gjør Oslo-regionen til verdens beste hovedstadsområde å bo i, er den fantastiske tilgangen vi har på natur- og friluftsområder. Det at vi i det ene øyeblikket kan være i sentrum av en internasjonal storby, eller i et av boområdene rundt, og i det neste øyeblikket – i løpet av en halvtimes tid – kan være ute i fri norsk fjordnatur eller skogsnatur, er helt unikt og helt fantastisk, og det må vi ta vare på. Markaloven, som dette stortinget tidligere har vært så vis å vedta, er et veldig viktig virkemiddel. Og enda viktigere blir det virkemidlet nå, når denne regionen skal få – ifølge prognosene – flere hundre tusen nye innbyggere. Da er det helt avgjørende å planlegge på en måte som bevarer de verdiene som gjør det godt å bo i Oslo-regionen, også i tiårene framover, og en av de verdiene er altså friluftslivsområdene, bruksområdene utenom bolig- og næringsområder. Og er det noe vi vet, er det at ekspanderende tettsteder, bygder og byer i Norge har en glupende appetitt på vettløs, ineffektiv, vordsløs bruk av billige na-

turarealer, i stedet for å utvikle seg effektivt innenfor de områdene som man bør utvikle seg innenfor.

I Oslo-regionen er det allerede nå gode planer for hvordan den regionale utviklingen skal bli. Derfor mener vi det er et svært godt tilleggstilskudd å definere helt klart, helt soleklart, de områdene – i tillegg til de som er dekket av markaloven allerede – som friluftsområder, til glede for alle innbyggere nå og i framtiden.

Selve markaloven inneholder en intensjon om dette, som vi oppfatter som helt klar, og de åtte områdene til utvidelse av marka som vi foreslår, i tillegg til Venstres forslag om Follomarka, er Tanumplatået, Rinilhaugen, Varringskollen, Linfåningshøgda, Krokskogstupene, Stubdalsområdet, Bislingflaka og Bånnkallia. Dette er, alle sammen, små områder med veldig store naturkvaliteter, veldig lav konfliktgrad hvis man ser på antallet mennesker som er involvert, og de kompletterer, ut fra alle faglige og andre kriterier, de eksisterende områdene innenfor markagrensene på en veldig god måte. Å legge disse områdene innenfor markagrensene er god regionutvikling, og det hjelper også de som skal utvikle Oslo-regionen videre, til å konsentrere kreftene om effektiv og god utbygging der den skal foregå, ikke der den ikke skal foregå.

Når det så gjelder Follomarka, er det et større og mer komplekst område, som vil kreve mer utredning og mer tenking før det foreslås i detalj, men det er samtidig et område som har veldig store kvaliteter, og som helt åpenbart kvalifiserer til å bli beskyttet mot en bit-for-bit-utbygging som kan ødelegge det.

Jeg tror derfor at det er en god idé for alle partiene på Stortinget å tenke igjennom om dette ikke er et forslag som man likevel vil støtte, til tross for det som ligger i innstillingen. Det er bl.a. fordi jeg er temmelig overbevist om at vi vil få en utvikling i Oslo-regionen som vil gjøre det klarere for hvert år som går, at dette er arealer som vi burde ta vare på, og som vi har redskap til å ta vare på.

Jeg tar herved opp forslaget fra mindretallet.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp det forslaget han refererte til.

Åsmund Aukrust (A) [13:01:48]: Jeg skal være kort, for jeg kan i all hovedsak slutte meg til mye av den beskrivelsen som saksordføreren hadde, og jeg vil også takke saksordføreren for et godt innlegg og Venstre for å ha fremmet dette forslaget.

Markaloven sikrer at vi tar vare på bymarka vår her i Oslo. Det er helt unikt å ha en hovedstad hvor vi har marka liggende rundt oss. Det er viktig fordi naturen har en verdi i seg selv, og så sikrer vi at innbyggerne i Oslo kommune og kommunene rundt har tilgang til friluftsområder, som er det vi trenger, med utgangspunkt i den diskusjonen vi hadde i morges.

Naturen er til enhver tid truet, og jeg er veldig glad for at man har satt en grense for marka, for det er ikke ett enkelt prosjekt, eller ett tiltak, som truer naturen – nei, det er hvordan den spises opp skritt for skritt, og at naturen taper i kampen mot andre, ofte ganske gode, formål, men likevel er det viktig å sette en grense for hvilke naturverdier vi skal ta vare på.

Det var en historisk dag i Stortinget da man i 2009, etter forslag fra den rød-grønne regjeringen, laget en markalov for Oslo og områdene rundt. Det ga 19 kommuner, 5 fylker og 1,2 millioner innbyggere en lovfestet markagrense. Det at vi setter grenser, skal ikke sette grenser for utvikling. Tvert imot, det er akkurat som saksordføreren sa i sitt innlegg: Det at vi setter noen grenser for hva vi skal ta vare på, det viser jo også alle stedene det er mulighet for utvikling – og det bør være utvikling i områdene rundt hovedstaden. Så selv om det var motstand da forslaget fra den rød-grønne regjeringen kom, også fra Høyre, var det til slutt bare Fremskrittspartiet som stemte imot. Nå, noen år etterpå, tror jeg de fleste vil være enig i at det vedtaket Stortinget gjorde da, var en suksess.

Vi i Arbeiderpartiet er åpne for å utvide markagrensen, og vi stemmer i dag for et forslag hvor vi ber regjeringen legge fram en sak om det. Så er ikke vi klare i denne runden, basert på Dokument 8-forslaget fra Venstre, til å gå inn på alle disse konkrete områdene, men Arbeiderpartiet stiller seg bak forslaget til vedtak der vi ber om at regjeringen legger fram en sak om dette i Stortinget.

Tina Bru (H) [13:04:35]: Markaloven er viktig for mange og har siden den ble innført i 2009, gitt næring til mange debatter om vekst og vern i hovedstadsområdet. Den har fått skylden for galopperende boligpriser, og til og med tidligere statsministre har tatt til orde for at man må se på markagrensen, og på hvor boligbygging skal tiltales. Det vi skal diskutere her i dag, er derimot et forslag om å utvide markalovens virkeområde.

Lovens formål er som kjent å fremme friluftsliv, naturopplevelser og idrett. Innenfor lovens virkeområde er derfor plan- og bygningstiltak utenom landbruksformål forbudt, og loven skal bevare et rikt og variert landskap med kulturminner. Dette er prinsipper som en enstemmig komité støtter opp om. Et flertall i komiteen vil også be regjeringen om å fremme en sak om utvidelse av markalovens virkeområde, og et mindretall bestående av Venstre, SV og Miljøpartiet De Grønne peker også på konkrete områder de mener bør legges til.

For Høyre er vern av natur- og landskapsområder viktig. Vi er også opptatt av at folk som bor tett, skal ha god tilgang til grønt- og friluftsområder. Markaområdene i hovedstadsregionen er en kilde til fantastiske naturopplevelser og er svært viktige for rekreasjon og friluftsliv for veldig mange mennesker. Vi er imidlertid også opptatt av at når samfunnet bruker et så sterkt virkemiddel som vern av områder faktisk er, så skal det skje på en måte som er grundig forankret i lokaldemokratiet, og som sørger for at alle berørte interesser får anledning til å delta i prosessen. Vi kan derfor ikke støtte et forslag om å utvide markalovens virkeområde helt uten videre.

Som statsråden peker på i sitt svarbrev, er det naturlig at omfattende endringer i markalovens virkeområde avgjøres av det organ som har bestemt grensen i utgangspunktet, nemlig Stortinget. En såpass omfattende endring av virkeområdet som det som foreslås i denne saken, bør i alle fall ikke skje etter forskrift, slik lovens § 2 åpner for. Oppslutning om markaloven og lovens virkeområder hviler også på at den er bredt forankret, og at berørte kommuner, grunneiere og organisasjoner deltar når den eventuelt skal forandres.

Det er også verdt å påpeke at uavhengig av markaloven kan den enkelte kommune, gjennom bestemmelsene i plan- og bygningsloven, avsette områder i både kommune- og reguleringsplaner til bl.a. natur- og friområder med egne bestemmelser som sikrer bruken av området. Mange kommuner har på dette grunnlag fastsatt egne markagrenser. Kommunene kan også avsette områder som hensyns-soner med tilhørende retningslinjer og bestemmelser, som f.eks. skal sikre friluftsliv og grønnstrukturer.

Jeg vil også nevne at regjeringen har varslet at den tar sikte på å fremme en egen sak til Stortinget i løpet av sesjonen, om markaloven og markagrensen på bakgrunn av prosessen med justeringer av markagrensen. Som kjent ble markagrensen justert 47 steder i 11 kommuner ved kongelig resolusjon høsten 2015.

I motsetning til forslagene som fremmes i denne saken, var disse justeringene av mindre områder, hvor grensene opprinnelig var satt gjennom gårdstun eller boligeiendommer eller var upraktiske av andre grunner. Samtidig er det verdt å merke seg at flere av kommunene har ønsket større endringer av grensen bl.a. for å åpne for boligutbygging nær kollektivknutepunkt. Dette er derimot så store arealer at de ikke kan justeres i forskrift, men de kan være aktuelle å vurdere å ta ut av marka for å muliggjøre klimavennlig boligutbygging i pressområder i Oslo og Akershus.

Jeg er glad for at flertallet i dag ikke går inn for en utvidelse av markalovens virkeområde med utgangspunkt i akkurat denne saken. Enhver eventuell utvidelse av markagrensen bør først kunne skje etter en grundig prosess med lokal forankring der alle berørte parter får anledning til å delta.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [13:08:30]: Mye positivt er sagt i denne saken. Kristelig Folkeparti er enig i at markaloven har vært og er en suksess, og at den er et viktig virkemiddel for å sikre tilgang til friluftsområder og sikre byggegrensene for framtida. Loven skal samtidig hensynta balansen mellom allmennhetens behov for nettopp dette og landbruksmessig bruk av områdene.

Vi synes også det er en god idé å se på om lovens virkeområde skal utvides. Vi synes imidlertid alltid det er en fordel om Stortinget fatter sine beslutninger på et utredet og opplyst grunnlag. Riktignok var det Stortinget som selv, i sin tid, satte grensene for markaloven, men en eventuell utvidelse bør utredes av regjeringas apparat og legges fram for Stortinget på en egnet måte.

Vi behandlet i dag friluftsmeldinga og er i den forbindelse blitt minnet om hvor viktig det er for både trivsel, folkehelse og naturglede at også mennesker i tett befolkede områder har tilgang til naturområder innen overkommelig avstand.

Vi ser fram til at saken kommer til Stortinget fra regjeringa, etter normal prosedyre.

Marit Arnstad (Sp) [13:10:12]: Først må jeg bare få lov til å si at det er mulig at det er noen i komiteen som stusser over at Senterpartiet er med på første side og sier at vi støtter varmt opp om formålet bak markaloven. Formålet bak markaloven er jo friluftsliv, naturopplevelse og idrett, og det støtter vi varmt opp om. Vi mener det er svært viktig i en byregion som Oslo at en har adgang til de kvalitetene, at en har adgang til store friluftsområder, at en har adgang til naturopplevelser, og at en har adgang til

idrett. Men det er også nødvendig å minne om at det er det mulig å ha adgang til, uten at en skal verne et område. Det er fullt mulig å ha adgang til alle de opplevelsene, det friluftslivet og den idretten, uten at en verner områdene.

Senterpartiet var med på markaloven i 2009. Vi syntes ikke det var enkelt. Vi står ved den markaloven vi var med og vedtok da, men vi ønsker ikke å være med på noen utvidelse av markaloven i dag. Det er flere grunner til det, og jeg skal si litt om det. Det ene er en mer prinsipiell side som går på at vern er en nokså alvorlig inngripen ikke bare i privat eiendomsrett, sjølsagt, men også i lokaldemokratiet. Når en har mulighet til å oppnå goder uten å verne, bør en prøve å gjøre det uten å verne. Når en har mulighet til å oppnå naturopplevelser, friluftsliv og idrett uten å verne et område, bør en gjøre det uten å verne det.

Vanligvis i Norge verner vi etter naturmangfoldloven. Den har noen klare faglige kriterier, og de går på naturverdier og naturtyper. Markaloven introduserer en type vern som ikke har det samme faglige grunnlaget som det vern etter naturmangfoldloven har, og dermed er det en risiko, hvis det vernet blir for omfattende, for at en også svekker legitimiteten til verneprosessen og vernevedtak i sin alminnelighet fordi det faglige grunnlaget er dårligere.

Så må jeg også si at vi mener det er mulig for alle å ha tilgang til denne naturen, uavhengig av vern. Det er nemlig ikke en verning av områder som hindrer friluftsliv og naturopplevelser, det er nok mange andre årsaker til at en ikke får mange nok ut i skog og mark, f.eks., enn akkurat mangelen på areal. Senterpartiet har tillit til at kommunene også er i stand til å forvalte disse områdene rundt Oslo på en fornuftig måte. Særpreget med en utvidelse av markaloven er jo at en vil frata lokaldemokratiet muligheten til å gjøre vurderinger knyttet til de områdene fordi det er et ansvar som i stor grad – kanskje med unntak av landbruk – vil bli overført til departement, stat og fylkesmann.

Sjøl om saken i dag i og for seg handler om å be regjeringen legge fram en sak med konkrete forslag, ønsker Senterpartiet å stemme imot det – fordi vi ikke ønsker framlagt en egen sak, men også fordi vi materielt sett er uenig i det som ville vært lagt fram i en slik sak. Vi mener det er viktig at en har grønne områder tilgjengelig for alle folk i Oslo-området, men vi mener det er fullt mulig å ivareta det uten å foreta et ytterligere vern knyttet til markaloven, og vi mener også at av respekt for hvor alvorlig et verneinngrep faktisk er, bør en ikke foreta utvidelser av markagrensen, men ivareta friluftsliv, naturopplevelser og idrett på andre måter enn gjennom vern.

Ola Elvestuen (V) [13:14:27] (komiteens leder): Først vil jeg takke for innlegget fra saksordføreren, Rasmus Hansson. Jeg tror jeg var enig i stort sett alt som ble sagt. Jeg takker også for støtten til forslaget. Det er riktig som det blir sagt, at marka er en helt unik kvalitet ved Oslo og en helt unik kvalitet ved hele Oslo-regionen. Den er en del av hele identiteten til byen og regionen, og det er nettopp den korte avstanden, nærheten, som er viktig her.

Markaloven har virket fra 2009, og Venstre kan være enig med Senterpartiet i at det var sider ved innholdet i selve utformingen av markaloven da den ble innført, som vi ønsket skulle være noe annerledes. For det er ikke tvil om at det er veldig mye makt som er lagt over i Miljødepartementet, og det er ikke nødvendigvis sånn at miljøministeren er mer oppsatt på å bevare enn det lokale myndig-

heter er. Her kunne man hatt en annen innretning. Men det som er det viktige med markaloven, er at den setter grensene, for det er markagrensene som er viktige å ivareta og være tydelig på, nettopp fordi marka omfatter så mange kommuner, og kommuner med skiftende flertall. Det er helt avgjørende at man har en felles grense, og at den er tydelig, sånn at vi ikke får en bit-for-bit-utvikling innover i marka.

Så kan det være en kuriositet at utgangspunktet for denne markagrensen var at 220 høydemeter opp i åssidene omkring Oslo i 1934 var så høyt man mente at man kunne få et vanntrykk. Det er nå mange grunner til at ting blir som de blir, men man har jo sett verdien av å ha denne grensen. Den har vært helt avgjørende for å holde den stramme byutviklingen i Oslo, og for Oslos utvikling er det virkelig ingen grunn til å gå inn og bryte markagrensen. Det er mer enn nok plass innenfor byggesonen. Man trenger ikke å rive den historiske bebyggelsen, man trenger ikke å gå inn i de grønne områdene, og man trenger ikke å gå opp i høyden – men man må fortette. Det er nok plass for den byutviklingen som er innenfor Oslo, uten å måtte bryte markagrensen.

Det som er spesielt, og som gir grunn til å se på en utvidelse, er hele regionen. Man har et godt plansamarbeid mellom Oslo og Akershus om hvordan byutviklingen bør være i hele regionen. Som et ledd i det samarbeidet skal man ha en konsentrert byutvikling om kollektivknutepunktene, og da vil det være riktig å se på en utvidelse av markagrensen, sånn at man også får satt rammene omkring de markaområdene vi har. For Venstre har det vært spesielt viktig å trekke fram Follomarka, som er et område som det trengs avklaring omkring, men som helt klart har kvaliteter som gjør at den bør ses i sammenheng med resten av marka.

Dette er ikke noe dramatisk forslag. Det er ikke sånn at vi nå overstyrer og kjører over alle lokale myndigheter, vi går jo nettopp og ber regjeringen om at den skal komme tilbake med en sak om en utvidelse. Jeg synes det er litt underlig at vi ikke klarer å få flertall for den moderate ordlyden i komiteens tilråding. Det er ikke mer enn at man ber regjeringen

«på egnet måte fremme forslag om en utvidelse av markalovens virkeområde, slik at viktige naturområder i flere kommuner i Osloregionen kan få en lovfestet markagrense».

Så det vil måtte være en saksbehandling, og jeg synes det er underlig både at Høyre går imot en sånn formulering, og at Senterpartiet, som tross alt har vært en forslagsstiller – og som har vært med på å innføre markaloven og dermed også har ansvaret for hele dens innretning – skal være imot å gå inn for dette forslaget. Jeg synes det er synd.

Kampen for marka har pågått i mange tiår, og vi er vel forberedt på at kampen for en utvidelse også vil kunne ta noe tid. Men den er riktig å gjennomføre, og da får vi holde på til vi får det til.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [13:19:44]: I både 2001 og 2005 drev jeg valgkamp med basis i at jeg skulle være med på å få gjennomført og innført en markalov, for å sette grensene for marka. Det må jeg innrømme er en av de tingene jeg er stoltest over å ha fått muligheten til å

være med på og gjøre. Så er jeg helt enig med Ola Elvestuen i at det finnes gode grunner for å gjøre endringer knyttet til akkurat det som han tar opp, nemlig spørsmålet om man skal ha, i det som tross alt er en lov for å ta vare på marka, en myndighet som gir staten muligheten til å overprøve i de tilfellene der lokale myndigheter ønsker å være med. Jeg synes at dette er noe som «det store vi» bør jobbe sammen om og se om vi ikke kan få fremmet et forslag til endringer i. Jeg synes også, ut fra en debatt vi har hatt tidligere, bl.a. om strandsoner, at statsråd Helgesen burde være interessert i å gi den typen makt og myndighet til de lokale, til kommunene, i stedet.

Takk til Venstre for forslaget. Det er et godt forslag. Jeg har lyst til å si to ting til det. Det ene er at det er et flertall i komiteen, men dessverre ikke et flertall på Stortinget, som går inn for å utvide lovens virkeområde. Men det er et så stort mindretall at det skal ikke store endringer til etter neste års valg før det skal være mulig å få til noe. Ola Elvestuen er overrasket over at ikke regjeringen vil gå med på en så moderat ordlyd, som tross alt er en invitasjon til regjeringen om å komme tilbake til Stortinget. Jeg må innrømme at jeg ikke er så overrasket over at en regjering med Fremskrittspartiet i ikke er interessert i å være med på å utvide lovens virkeområde, men noen synes jo at det er en god idé å ha Fremskrittspartiet i regjering. Jeg synes det er en skikkelig dårlig idé, og håper at vi kan få gjort noe med det etter valget.

Det andre jeg vil si, er at i tillegg til å legge en god ramme rundt det fantastiske med at Oslo er den kommunen i landet som har det største biologiske mangfoldet – vi får en skog, vi får tilgang til friluftressurser og -arealer – har marka en viktig klimaeffekt. For det er klart: Det at man setter en grense rundt en by, gjør at man unngår akkurat det som saksordføreren var inne på i sitt innlegg, at alle bare sier: Ja, men kan vi ikke bare bygge ut lite grann til, kan vi ikke bare bygge ut lite grann til – og så plutselig har man drevet på med en haug med ineffektive utbygginger som skaper større klimautslipp, og som lar være å tvinge byutviklere til å utvikle det vi ønsker i verden, nemlig gode, kompakte, trivelige byer.

Jeg vil bare minne om en ting. Statsråden har på sitt budsjett vært med på å finansiere kommisjonen for The New Climate Economy. Jeg var i Washington og så dem presentere en rapport om infrastrukturinvesteringer. Det viktigste de sier, er følgende: Vi må sørge for at investeringene i infrastruktur ikke bidrar til det de kaller en «sprawling» av byer – utbredelse av byer – at det tyter ut overalt, men istedenfor bygger kompakt, for det er det mest energieffektive. Vi har altså en regjering som har prioritert, og lagt hele sin tyngde bak, å tvinge fram nye, store veiprojekter ut av byene, stikk i strid med det klimaministeren finansierer av kommisjoner internasjonalt for hva man skal gjøre i resten av verden, men som man altså lar være å følge opp i Norge. Det er dumt. Men da er det i hvert fall bra at vi har markaloven, som sikrer at det ikke tyter ut overalt.

Jeg håper at i neste stortingsperiode – når dette kommer opp og blir behandlet en gang til, for det er ikke slutt med dette – skal vi få et flertall for en utvidelse av lovens virkeområde og også få inn flere konkrete felt.

Statsråd Vidar Helgesen [13:24:34]: Vi startet dagen med en diskusjon om og behandling av regjeringens fri-

luftslivsmelding, og et av hovedpoengene der er nettopp tilgangen til friluftsliv der folk bor. Marka er Norges fremste eksempel på nettopp det. Derfor er markagrensen også viktig. Markalovens formål er nettopp å sikre markas grenser – selve grensen er fastsatt på kart direkte i loven. Det å sette grensen i loven var et selvstendig poeng ved vedtaket av loven for å sikre marka mot fremtidige inngrep. § 2 annet ledd i loven fastslår likevel at Kongen ved forskrift kan treffe vedtak om å justere markagrensen og gjøre loven gjeldende for nærliggende områder som har, eller gjennom tilrettelegging eller skjøtsel kan få, tilsvarende verdi for friluftslivet.

Dersom virkeområdet for loven skal utvides ut over det, til andre områder enn dem som i dag er nevnt i § 2, slik forslagsstillerne ønsker, må loven endres. Det kan skje gjennom en endring i markaloven § 2, slik at fullmakten Kongen har til å utvide lovens virkeområde, blir utvidet. Med en slik endring kan ytterligere utvidelse skje gjennom en etterfølgende forskrift. Alternativt kan slike utvidelser foretas ved endring i opplistingen i markaloven § 2 av hvilke områder som omfattes av marka. I så fall vil de aktuelle områdene bli lagt til marka ved lovendringen.

Marka er det største og viktigste friluftslivs- og naturområdet for Norges tettest befolkede område, og derfor er det et nasjonalt ansvar å ta vare på den. Markaloven sikrer at områdene i marka får et ekstra vern, og fastsettelsene av grensene er kjernen i loven. Jeg er av den oppfatning at mer omfattende endringer i markagrensen bør foretas av det organet som har fastsatt grensen, altså av Stortinget selv. Dersom markalovens virkeområde skal utvides til nye områder som ikke ligger i nærheten av dagens markområder, eller at marka for øvrig utvides betydelig, mener jeg at det bør skje ved lovendring. På den bakgrunn mener jeg det ikke bør foretas endringer i markaloven § 2 som gir større adgang til å legge områder til marka gjennom forskrift.

Et eventuelt lovforslag om å utvide virkeområdet etter markaloven § 2 første ledd må knyttes til konkrete områder. Jeg mener at forslag om å utvide markas område fortrinnsvis bør initieres fra kommunene selv og ikke fra statens side. Jeg viser her til at de fleste av de konkrete områdene som er omtalt i komitéinnstillingen, har vært fremmet tidligere, og at det har vært lokal motstand i berørte kommuner. Jeg vil derfor ikke støtte at det går videre med disse forslagene dersom kommunene ikke vil fremme dem.

Nå har, som andre har vært inne på, kommunene mulighet til å avsette områder i kommune- og reguleringsplaner til natur- og friområder. Mange kommuner har på det grunnlaget fastsatt egne markagrenser. De kan etablere hensynssoner med retningslinjer som sikrer friluftsliv og grønnsstrukturer, så kommunene har betydelige verktøy også for sin del.

Regjeringen vil i løpet av kort tid fremme en egen sak for Stortinget om markaloven og markagrensen. Da markaloven ble vedtatt i 2009, ble det lagt opp til at grensen kunne justeres i etterkant etter innspill fra kommunene. Kommunene ble invitert til å melde inn forslag om slike justeringer, og høsten 2015 ble markagrensen justert 47 steder i 11 kommuner ved kongelig resolusjon. De fleste av disse justeringene omfatter mindre områder, hvor grensen opprinnelig var satt gjennom gårdstun eller boligeiendommer eller var upraktisk av andre grunner.

Flere av kommunene har samtidig ønsket større endringer av grensen for å åpne for bl.a. boligutbygginger nær kollektivknutepunkter, i tråd med den nylig vedtatte regionale planen for samordnet areal- og transportplanlegging i Oslo og Akershus. Regjeringen kommer derfor til å fremme et lovendringsforslag til Stortinget med forslag om noen ytterligere endringer i markagrensen, både innskrenkninger og utvidelser.

Jeg vil avslutningsvis fremheve at jeg er – ikke minst med utgangspunkt i den utmerkede friluftslivsmeldingen som har vært behandlet i dag – grunnleggende positiv til marka, og vil ikke være avvisende til at markalovens virkeområde utvides, men jeg mener altså at det er viktig at det ikke går videre med en prosess som kommunene det gjelder, har vært skeptiske til.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:29:23]: En sentral paragraf i markaloven er § 11. Det er den såkalte eventyrskogvernparagrafen, som gir myndighetene grunnlag til å verne på et ikke-vitenskapelig grunnlag. Eventyrskog er – som de fleste forstår av ordet – et spørsmål om synsing. Noen ser eventyr i øst, andre ser det i vest.

Mitt spørsmål er enkelt og prinsipielt: Ønsker regjeringa – Høyre og Fremskrittspartiet – på prinsipielt grunnlag å utvide det skogarealet som kan vernes på et slikt uvitenskapelig grunnlag, altså ved bruk av markaloven § 11?

Statsråd Vidar Helgesen [13:30:22]: Den markaloven vi har, er en markalov som vi lever godt med. Som jeg var inne på, er vi opptatt av at om det skal skje endringer i virkeområdet for loven, bør det skje med utgangspunkt i kommunene. Innenfor den nåværende loven er vi åpne for å bruke de mulighetene loven gir til vern, men det vil bero på en konkret vurdering.

Det er riktig, som representanten Lundteigen er inne på, at markaloven har utgangspunkt i friluftsliv og ikke nødvendigvis i vernekvalliteter. Men friluftslivet er i seg selv en uhyre viktig nasjonal verdi, som er et godt utgangspunkt for anvendelsen av markaloven.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:31:22]: Ja, Senterpartiet er veldig opptatt av friluftsliv, at det er en viktig verdi, og at det må ivaretas, men det som kom fram ved debatten om denne loven tidligere, var nettopp at det var sterke tilhengere av markaloven som ønsket minst mulig friluftsliv, og i hvert fall tilrettelagt friluftsliv, i områdene. Det er veldig interessant å ha med seg det perspektivet.

Vi i Senterpartiet er glad for at Høyre er sammen med oss om ikke å gå videre. Vi er glad for at en skal ta kommunene med seg. Det er helt sentralt. Så det er det enighet om.

Men mitt spørsmål var prinsipielt: Vil regjeringa utgått av Høyre og Fremskrittspartiet utvide muligheten til å bruke § 11, eventyrskogvern, på flere områder? Vil en bruke det prinsippet videre eller ikke?

Statsråd Vidar Helgesen [13:32:20]: Vi har ingen planer om å utvide rammene for § 11 eller å utvide virkeområdet for § 11, men å anvende markaloven og å anvende vernemulighetene for friluftsliv er noe vi vil kunne gjøre. Men det er noe som vil bero på en konkret vurde-

ring. Det er ikke noe prinsipielt problem å verne for friluftsliv, men vårt utgangspunkt for skogvern er jo at det i første omgang skal skje gjennom frivillig vern.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [13:33:36]: Det vi diskuterer i dag, er muligheten for å be regjeringen gjøre en jobb for å ta inn igjen og ta vare på flere områder. Det krever selvfølgelig et arbeid fra departement og direktorat. Det arbeidet har vi nå sett at det i budsjettet skjæres betraktelig ned på. La oss si det sånn: Dette arbeidet for å verne skog økses betydelig i statsbudsjettet som er lagt fram av statsråden. Vil det budsjettkuttet som er lagt fram for Miljødirektoratet, føre til at det blir mindre ressurser til å gjøre en jobb, til å gjennomføre verning og til å lage nasjonalpark f.eks. av Østmarka?

Statsråd Vidar Helgesen [13:34:21]: Den effektiviseringen som vi legger opp til i Miljødirektoratet, er håndterbar, men den vil ha konsekvenser for Miljødirektoratets kapasitet på enkelte områder. Hvilke områder det vil dreie seg om, gjenstår det noe arbeid med. Men jeg kan berolige representanten Holmås med at våre ambisjoner når det gjelder skogvern, et vedtak og et mål om 10 pst. skogvern, som Stortinget satte tidligere i år, ligger fast. Vi har videreført en rekordhøy bevilgning til skogvern, og vi har til og med gitt gunstigere skatteregler for sameiere av skog for frivillig vern. Slik at det er galt når det her sies at det kuttes i muligheten for skogvern.

Ola Elvestuen (V) [13:35:31]: Det er en grense for når effektiviseringstiltak blir uhåndterbare og går over til å bli rene rammekutt. Jeg tror kanskje at det er der Miljødirektoratet er med tanke på det som er foreslått for neste år.

Statsråden understreker at han mener at beslutninger må tas der beslutningen opprinnelig ble tatt, altså i Stortinget. Det er det vi forsøker å gjøre, nemlig å komme til et beslutningsgrunnlag gjennom å be om at regjeringen skal gjøre en jobb overfor kommunene for å se om en kan finne fram til utvidelser. Men det ønsker man altså ikke. Samtidig forstår jeg at dersom kommunene ønsker å ha en utvidelse, er statsråden positiv til det. Vil det si at hvis en har et vedtak lokalt som en kan bygge videre på, så vil statsråden automatisk gå videre og legge det fram for Stortinget?

Statsråd Vidar Helgesen [13:36:32]: For det første så klargjorde jeg jo i innlegget mitt at jeg mener at det ikke er regjeringen som gjennom en adgang til forskrift skal kunne endre grensene i marka. Det bør tilligge Stortinget, så hvis man skal endre loven, bør en endring være at det er Stortinget som skal endre grensene.

Så har vi hatt en diskusjon. Det ble fremmet forslag fra Naturvernforbundet tilbake i 2010 om de konkrete utvidelsene som har vært foreslått i representantforslaget. Da hadde departementet, under den forrige regjeringen, i perioden rundt 2011 møter med de berørte kommunene om justering av markagrensen. I disse møtene registrerte departementet motstand mot å legge de nevnte områdene inn i marka, slik det hadde vært foreslått. Jeg mener at det er et viktig utgangspunkt her: Skal marka utvides, må det være lokalt forankrede initiativer.

Ola Elvestuen (V) [13:37:40]: Ja, men er ikke selve formålet med å ha en markalov at staten går inn og sikrer grenser, at det er en nasjonal interesse som skal ivaretas, og at en setter en grense for å ivareta viktige områder? Og i et område hvor vi har den byutviklingen vi skal ha, i Oslo og Akershus, vil det ikke være riktig også her at staten går inn og tar et ansvar for å sikre at de viktige naturområdene ivaretas, og at vi ikke risikerer en bit-for-bit utvikling? Her har man muligheten til, gjennom en utvidelse av markaloven, å bygge oppunder det som er et annet statlig initiativ, nemlig plansamarbeidet mellom Oslo og Akershus.

Ser ikke statsråden at her må en nødvendigvis også ha et statlig engasjement?

Statsråd Vidar Helgesen [13:38:30]: Ja, det er jo selve utgangspunktet for loven, og det er ikke så mange år siden loven ble vedtatt med det utgangspunktet at her settes grensene. Det som er et annet spørsmål, er om man noen år etterpå ønsker utvidelser, og hvordan man da skal håndtere dette. Da mener jeg det er riktig å være lydhør overfor kommunene. Og i den dialogen som vi har mellom stat, fylkeskommuner og kommuner knyttet til regionsutvikling i Oslo-området, inngår selvsagt markagrensen. Den dialogen vi nå har hatt, knyttet til både noen innskrenkninger og noen utvidelser av markagrensen, er en god dialog med kommunene, og jeg tror at det er viktig at vi har den lydhørheten. Skulle det så komme initiativ fra kommunene om et ønske om å utvide markagrensen, må vi ta det videre i naturlige prosesser, men det er ikke der vi er i dag. Det er ingen uttrykte ønsker fra kommunene om slike utvidelser.

Rasmus Hansson (MDG) [13:39:43]: Jeg synes det er vanskelig å høre annet enn at statsråden her abdiserer fra det som er hele intensjonen med markaloven, og som skiller markaloven fra det alminnelige planlovverket som alle kommuner har til bruk for å regulere sin arealbruk i sine områder. Er det slik å forstå at denne regjeringen ikke har noen planer om å ta initiativ til å bruke det lovverket som heter markaloven, til det som er den lovens intensjon, nemlig å ivareta nasjonale hensyn for å ivareta friluftsliv i Norges tettest befolkede område? Er det slik å forstå at denne regjeringen går tilbake til den situasjonen vi hadde før markaloven, hvor enhver kommune kunne bestemme innenfor eksisterende lovverk hvordan de ville anvende sine arealer, og det var alt man foretok seg?

Statsråd Vidar Helgesen [13:40:49]: Vi anvender markaloven for det som var formålet med markaloven. Det var nemlig å sikre markas grenser mot inngrep og begrensninger. Og da er det sånn at spørsmålet om å utvide marka er et annet spørsmål. Det som markaloven er til for – og det er derfor kartene er fastsatt direkte i loven – er å verne. Det står vi på. Spørsmålet om utvidelser er ikke et spørsmål hvor staten bør agere på egenhånd. Der er det veldig viktig at vi har en god dialog med kommunene, og så lenge det ikke er noe initiativ fra kommunene, mener jeg at det ikke er riktig å gå videre med forslag om å legge inn nye områder i marka.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:42:02]: Den rød-grønne regjeringa la fram forslag til markalov 19. desember 2008, og den ble endret i omfattende grad ved odelstingsvedtak og sanksjonert 5. juni 2009. Det var nærmest enestående.

Det var en aktiv debatt i Aftenposten anført av djupøkologiske naturvernfolk, respekterte vitenskapsfolk og nasjonalt kjente idrettsprofiler med Vegard Ulvang i spissen. De gjorde et stort arbeid – all honnør til dem!

Formålsparagrafen ble endret fra å fremme friluftsliv og tilrettelegge for naturopplevelser til «å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelser og idrett.» Paragraf 5 ble endret: forbudet mot bygg- og anleggstiltak ble endret til at forbudet ikke gjaldt landbrukstiltak. Det var bra.

Det kom mange endringer fra Ot.prp. nr. 23 for 2008–2009 til flertallsmerknadene i energi- og miljøkomiteen. Det gjaldt landbruk, idrett og friluftsliv, skiløyper, serveringssteder, alpinanlegg, opprettholde etablerte lokalsamfunn, forhold til naturvernloven, Markarådet samt at marka var for alle. Det kom inn en flerbrukstenkningsforvaltning. Det var riktige endringer, som Senterpartiet støttet.

Komiteens flertall i dag, Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ønsker gjennom denne innstillingen omkamp ved å ta inn igjen en rekke områder som Fylkesmannen i Oslo og Akershus foreslo i brev av 17. november 2010. Det var gode grunner for å ta ut de områdene som nå er foreslått tatt inn igjen, fordi det er omfattende menneskelig aktivitet i områdene, f.eks. serveringssteder og store idrettsanlegg. Tilhengerne av markaloven var mot denne typen næringsaktivitet innenfor markalovens geografiske grenser. Det er derfor et uærlig spill å komme nå med slike forslag. En var mot den type aktivitet som en nå ønsker å ha inn i markaloven. En vil altså bruke noe en var mot og tilrettelegge for idrett som argument for at f.eks. Våringskollen skal inn i markalovens virkeområde.

Senterpartiet er for vern. Vi er for vern som betyr å ta ut av produksjon på et grunnlag som gjelder sjeldne arter og naturtyper, men da basert på naturmangfoldlovens basis, som er et vitenskapelig grunnlag. Markaloven § 11 gir lovliggjennomføring for vern av skog basert på det såkalte eventyrskogprinsippet. Det er synsing, og det ødelegger respekten for vern blant folk flest. Utvidelse av markalovens virkeområde er derfor ikke det rette virkemiddelet videre. Vi må tenke langsiktig, flerbrukstenkning kombinert med vern og et vitenskapelig grunnlag har Senterpartiets fulle støtte, og det er vår linje. Vi er veldig takknemlige for at det vitenskapelige miljøet i Norge kjører det fram og at dagens regjering er tilhenger av det.

Rasmus Hansson (MDG) [13:45:18]: Her i landet verner vi stabbur fordi de er gamle. Vi verner steingarder fordi de er vakre. Vi verner små jernbiter fordi de kommer opp av jorda og har vært der siden før reformasjonen. Dette er ting vi liker, men det finnes ikke noe naturvitenskapelig grunnlag for verdien av stabbur, steingarder og jernbiter fra før reformasjonen. Dette er synsing. Dette er synsing om verdier, men det er en synsing som jeg og Miljøpartiet De Grønne stiller oss fullstendig bak. Det er

bra å ta vare på verdier som er verdifulle for folk på grunn av opplevelse, historie og andre ting.

På samme måte er den aller mest grunnleggende kvaliteten i friluftslivet opplevelsen av vakker natur. Det er totalt individuelt. Det er rein synsing. Det finnes massevis av folk fra Hongkong som ikke skjønner bæret av hvor fint det er i Oslomarka, og hvorfor noen påstår at det er godt å være der midt på svarte vinteren. Men vi gjør det likevel. Vi er enige om at dette er verdier.

Derfor er jeg skuffet over representanten Lundteigen og Senterpartiets ensidige og fryktelig firkantete kjøer mot det som er noe av essensen ved å verne området for friluftsfornål, som ikke er underarter av barkebiller eller kilekuleha-lefluer på Bislingflaka. Det er det faktum at folk opplever natur og har glede av den naturen, og at noe av den naturen synes vi er enda finere enn noe annet. Jeg skulle ønske at vi kunne komme videre i debatten om friluftsliv og naturvern på Stortinget uten et sånt forflatende forsøk på «naturvitenskapeligfisering» av det som i virkeligheten er veldig mye mer når det gjelder friluftslivet, nemlig det at vi opplever norsk natur som vakker og verdifull og tar vare på den på grunn av det.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:47:56]: Norge har mange stabbur. Vi har mange steingjerder. Vi har mange metallbiter. Vi får stadig større kunnskap om metallbiter med den nye teknologien. Det som det er mye av, er det samme som at det ikke er sjeldent. Det som det er lite av, er sjeldent. Det fører til at stabbur som er sjeldne, som er typiske, steingjerder som er sjeldne, som er typiske, metallbiter som er sjeldne og typiske, kan en gjennom et vitenskapelig arbeid se at det er viktig å ta vare på. Det er det prinsippet som Senterpartiet følger i den sammenheng. Det er mye som er gammelt, som ikke får den typen vern. Det er veldig viktig, for staten har ikke ressurser og privatpersoner har ikke ressurser til å ta vare på alt som er gammelt. En god del av det gamle må forgå, men ikke det gamle som er sjeldent.

Representanten Hansson sier at han er skuffet over Senterpartiet, og at vi fører en forflatende naturvitenskapelig argumentasjon, et ensidig og firkantet kjøer, og at en gir inntrykk av at en nærmest er imot friluftsfornål. Nei, vi er ikke det. Vi var en av drivkreftene bak å sikre at markaloven fikk den formålsparagrafen som den nå har. Miljøpartiet De Grønne var av de fremste som var mot den formålsparagrafen vi nå har, ved at den skal «fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett». Fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett – det betyr at en må gjøre inngrep for at de mange skal få oppleve det friluftslivet som er så flott. Hadde Miljøpartiet De Grønne fått sitt syn gjennom, hadde vi fått formålsparagrafen «fremme friluftsliv og tilrettelegge for naturopplevelse». Idrett hadde ikke vært med. Den aktivitet som skjer i friluftslivet om vinteren, med dagens unge, krever en annen preparering av løyper enn det som det var tidligere. Det er det mulighet til i dag. Det var Senterpartiet for. Det var den gang Miljøpartiet imot fordi en ønsket at det friluftslivet skulle forbeholdes de få. Senterpartiet ønsker at friluftslivet skal forbeholdes de mange.

Presidenten: Debatten i sak nr. 6 er dermed avsluttet.

Sak nr. 7 [13:50:35]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om trygg håndtering av radioaktivt avfall (Innst. 30 S (2016–2017), jf. Dokument 8:100 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Tone Damsleth (H) [13:51:25] (for ordfører for saken): Representantforslaget tar opp et viktig tema, nemlig sikker håndtering og lagring av radioaktivt avfall i Norge. Det er derfor betryggende å se at saken har fått en grundig behandling i komiteen, og jeg glad for at det har vært et godt samarbeid og bred enighet om viktige prinsipper i komitébehandlingen. Jeg vil samtidig gi honnør til forslagsstilleren for å ha fremmet saken, slik at vi får anledning til å diskutere en viktig problemstilling her i dag.

Det er to viktige forhold i denne saken:

- Hvem har ansvaret for atomavfallet?
- Hvordan skal avfallet best oppbevares på en trygg måte i en begrenset periode, inntil en permanent løsning for lagring er på plass?

Norge har i dag om lag 16 tonn brukt radioaktivt reaktorbrensel, hvor mesteparten stammer fra aktivitet mange tiår tilbake. Dette brenselet er lagret på anleggene til forskningsstiftelsen Institutt for energiteknikk i Halden og på Kjeller. Den årlige tilveksten av brukt brensel ligger i dag på ca. 100 kg, og det er derfor viktig å skille mellom problemene med det ustabile, gamle brenselet og det lagringsbestandige brenselet som produseres i dag.

Både på Kjeller og i Halden er det snakk om tidsbegrenset mellomagring av radioaktivt avfall, og at det for framtiden må finnes en varig og trygg løsning for deponering eller annen håndtering av det brukte brenselet.

Det er bekymringsfullt at det er blitt stilt spørsmål ved om dette avfallet oppbevares på en trygg måte. At det har blitt avdekket fukt og vann i brønnene hvor avfallet oppbevares, beskrives også av Statens strålevern som alvorlig. Derfor er det også betryggende at det i budsjettet for 2016 ble bevilget 10 mill. kr til undersøkelse av det historiske brenselet, og at dette arbeidet er i gang. Institutt for energiteknikk understreker også at funnene ikke innebærer noen økt risiko for utslipp av radioaktivitet nå.

Det er verdt å minne om at det er gjennomført et betydelig arbeid for å skaffe oversikt over situasjonen for det gamle avfallet og hvordan dette skal oppbevares. På oppdrag fra regjeringen leverte DNV GL i januar 2015 en konseptvalgutredning som undersøkte hvilket nivå av dekommissjonering som ville være samfunnsøkonomisk lønnsomt, hva kostnadene ved et dekommissjoneringsprosjekt vil være, og hva som bør vurderes i en videre planlegging.

Arbeidet fra konseptvalgutredningen ble deretter kvalitetssikret i to deler, der én rapport tok for seg spørsmålet om dekommisjonering av reaktorene, og den andre rapporten så på oppbevaring av radioaktivt avfall. Det er verdt å merke seg at Institutt for energiteknikk støtter de tekniske og sikkerhetsmessige vurderingene som er gjort i både KVVU-en og kvalitetssikringen, og mener de gir et godt grunnlag for den videre prosessen.

For regjeringen har det vært viktig å understreke at selv om staten vil være med på å finansiere framtidig nedbygging, lagring og opprydding av atomavfallet, har Institutt for energiteknikk fortsatt sitt ansvar. Det er forskjell på å betale regningen og å ta ansvaret alene. I Høyre er vi derfor tilfreds med at finansieringsansvaret er avklart, men at en samlet komité også peker på at IFE har sitt ansvar.

Jeg har merket meg den utålmodigheten som vises i mindretallets merknader og forslag. Som nevnt ble det i statsbudsjettet for 2016 bevilget 10 mill. kr til undersøkelse av historisk, brukt brensel på Kjeller og i Halden. Jeg vil også peke på at regjeringen i budsjettet for 2017 foreslår at det bevilges ytterligere 28 mill. kr til behandling av brukt brensel og til utredning om nytt lager og deponiløsning for lav- og mellomaktivt avfall. Dette er midler som gjør at de tiltakene som haster mest, kan gjennomføres nå, og de følger anbefalingene fra kvalitetssikringsrapporten om oppbevaring av norsk radioaktivt avfall. På bakgrunn av dette er jeg derfor trygg på at arbeidet med å sikre avfallet er i en god prosess.

Jeg er glad for at en samlet komité nå gir regjeringen anledning til å komme tilbake til Stortinget med både et forslag om hvordan det framtidige arbeidet med oppbevaring av radioaktivt avfall og framtidig dekommisjonering av reaktorene skal organiseres, og en plan for avfallshåndtering og finansiering.

Terje Aasland (A) [13:55:55]: Jeg har lyst til å starte med å takke både forslagsstilleren og saksordføreren. Jeg tror det er en stor styrke at komiteen samler seg i hvert fall om en hovedretning gjennom det som Stortinget nå kommer til å vedta, hvor regjeringen må legge fram et forslag om organisering av arbeidet med oppbevaring av norsk radioaktivt avfall og hvordan en skal ha løpet videre. Jeg tror vi skal erkjenne at den problemstillingen som vi opplever i dag, har – skal vi si – mange hatt ansvar for, den har kommet der over tid, og det er på ingen måte tilfredsstillende.

Så er det sånn at til det som nå er forelagt – og som vi vet sånn noenlunde når det gjelder kostnader og utfordringer knyttet til å håndtere det på en god måte – trengs det noe tid, og en må lage en god prosess på dette. Jeg forventer at det nå faktisk blir gjort. Men så er det situasjonen da, når vi bare for noen uker siden også fikk opplyst at de var kommet i en situasjon hvor de måtte permittere, de økonomiske problemene og de sviktende markedene var der. Det er klart at det forsterker også intensiteten og alvoret knyttet til forholdet.

Jeg tror det er viktig å understreke at vi må være litt utålmodige, og jeg håper også at statsråden kan bekrefte at regjeringen er utålmodig etter å få klargjort prosessen videre for å håndtere det, at en er tydelig på at en får opp en organisering av arbeidet som er tilfredsstillende, og at en også får avklart det økonomiske forholdet. Jeg er glad for at statsråden har sagt at staten påtar seg et medansvar når

det gjelder finansieringen av håndteringen, men det er ganske vesentlig for Stortinget at en også vet hvordan de økonomiske mulighetene er for den andre parten til å håndtere dette store problemet. Det må også Stortinget snart bli kjent med, og det kan hende at statsråden kan opplyse litt om det. Det er vel også sånn at selv om det produseres kun 100 kg i året hvis reaktorene starter opp igjen og har normal drift, vil det være vanskelig å følge forurensere betalingsprinsippet her, det vil i hvert fall være krevende for den som driver reaktorene, så det må være noen svar som kommer til Stortinget relativt snart, og som trykker situasjonen for IFE, som trykker situasjonen rundt håndteringen av avfallet, og som gjør at vi er sikre på at en har en god prosess videre.

Jeg er spent på hva statsråden nå faktisk kan si ut fra den konkrete situasjonen som er, og så vil jeg utfordre spesielt på hvor raskt statsråden ser for seg at en kan få avklart organiseringsforholdet og hvordan det kan gjøres. Jeg er på vegne av Arbeiderpartiet i hvert fall utålmodig etter å få noen konklusjoner på prosessen videre.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [13:59:29]: En kort kommentar fra Kristelig Folkeparti: Denne saken var en av dem vi måtte utsette behandlingen av i vårsesjonen. Vi stiller oss fullstendig bak intensjonen i forslaget om å sikre forsvarlig og midlertidig lagring av radioaktivt avfall fra reaktorene på Kjeller og i Halden. Radioaktivt avfall er på ingen måte noe vi skal ta lett på, selv om vi heldigvis her i landet har forholdsvis små mengder av det.

Regjeringa har i statsbudsjettet for neste år foreslått å bevilge 28 mill. kr til behandling av brukt brensel og til utredning om nytt lager og depotløsning for lav- og mellomaktivt avfall, noe som er et stykke unna det IFE mener de trenger. Vi tenker at komiteens flertall har kommet fram til et fornuftig vedtak, og ser fram til at regjeringa legger fram en sak om en forsvarlig løsning på både lang og kort sikt.

Marit Arnstad (Sp) [14:00:46]: Denne saken gjenspeiler egentlig et bredt ønske fra Stortinget om å få framdrift i spørsmålene både om oppbevaring og om finansiering av avfallshåndtering når det gjelder radioaktivt avfall. Så egentlig er det lite kontroverser i denne innstillingen. Jeg opplever heller ikke mindretallsforslagene som veldig avvikende fra det synspunktet flertallet har, men de er kanskje en smule mer utålmodige, i hvert fall Miljøpartiet De Grønnes forslag. Det tror jeg også er viktig. Jeg tror det er et nøkkelpunkt her, når et samlet storting nå i dag vedtar dette, at en også er i stand til å sikre framdrift i dette spørsmålet – at Stortinget nokså raskt får et forslag tilbake om organisering av arbeidet og framdriften i dette arbeidet.

Den situasjonen som IFE nå er i, og de permitteringene som også har vært gjennomført, er kanskje også illustrerende for behovet for at det her skjer noe, at en får en framdrift, at en får en trygghet for hvordan ting skal gjennomføres. Så får vi også diskutere hvordan dette skal finansieres fullt ut, for det er klart at det kan bli et krevende spørsmål. Det mener jeg også alle partier i Stortinget vil være åpne for en fornuftig debatt omkring.

Ola Elvestuen (V) [14:02:26] (komiteens leder): Jeg vil først takke forslagsstilleren for å ha lagt fram forsla-

get. Jeg tror dette har vært en veldig nyttig runde i komiteen. Jeg vil også takke saksordføreren for å ha lagt opp til en så grundig diskusjon og prosess i komiteen. Sett i lys av de 10 millionene som vi fikk forhandlet inn i fjor, og som da ble brukt i år, er det veldig viktig å ha denne saken nå, for nå har man fått de midlene, så man har fått undersøkt dette gamle radioaktive avfallet som ligger på Kjeller og i Halden. Vi har fått opp de problemene med at her er det avfall som man ikke engang får undersøkt ordentlig, fordi det sitter fast.

Vi er nå på et løp som egentlig allerede er satt i gang, for det er ikke noen tvil om at vi lenge har visst at dette må gjøres. Likevel er det aldri blitt satt av midler til det, og det har blitt skjøvet et ansvar over på IFE – et ansvar som IFE aldri kan ta. IFEs mulighet, dersom ansvaret legges til dem, er å nedlegge seg selv. De har 70 mill. kr i grunnbevilgning, og det er ikke noe mer å ta av. Så ansvaret er statens, og det er staten som må legge inn de store midlene. Nå har vi også en tidsfrist. Vi vet tilstanden. Det er bevilget 10 mill. kr for i år. Regjeringen har foreslått 28 mill. kr for neste år. Venstre mener at det er for lite i forhold til behovet. Så vet vi at her har man avfall som må reprosesserer i Frankrike, og vi får opplysninger om at her er det også en tidsbolk, og da må vi bruke de midlene som er nødvendig for å nå den tidsbegrensningen som ligger i Areva-reaktoren, er det vel, i Frankrike. Alternativet er fortsatt å gjøre ingenting, og man skyver da en oppgave vi vet vi må gjøre, og med store utgifter, foran oss, hvis vi fortsetter bare å gjøre som før. Så jeg mener at vi nå har klart å bryte dette, men det kreves fortsatt store midler, og også en planlegging. En ting er å få det til i Frankrike, men så må man ha en løsning for mellomlagring i Norge, og så må man til slutt ta den store beslutningen om den endelige lagringen, om det skal være i Norge eller om man kan finne en avtale med et annet land. Fra Venstres side mener vi det må være miljøbegrunnelsen som til slutt avgjør hvilke beslutninger man da tar.

Men så er det jo det som Terje Aasland tok opp, at situasjonen kan komme mye raskere, at vi plutselig står overfor en situasjon der det ikke er økonomi og aktivitet i særlig Haldenreaktoren, og da får vi en dekommisjoneringsprosess som kommer mye raskere enn det man tidligere har lagt opp til. Det er nesten sånn at man får en enda større prosess, som det man plutselig fikk på Svalbard, da Store Norske måtte legge sine driftsaktiviteter til hvile.

Men jeg synes vi har hatt en god runde i komiteen. Jeg synes vi har fått klarlagt problemstillingene godt. Jeg mener at med de midlene som er bevilget for i år, og det som vil bli bevilget for neste år, er på mange måter endelig staten i gang med å ta sitt ansvar. Men disse midlene gir ingen verdi med mindre det fullføres med reprosessering, og at vi får på plass en mellomlagring, og så en endelig løsning til slutt. Dette er dyrt, men pengene må brukes.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:06:47]: Denne saken handler på mange måter om to ting. Det er prisverdig at Miljøpartiet De Grønne har fremmet den. Vi hadde en veldig interessant tur med representanter fra bredden i komiteen, fra nesten alle partier i komiteen, og hadde en runde innom IFEs to anlegg. Det ga oss et inntrykk som det er vanskelig å giengjeng på tørre papirark, for å si det forsiktig. Det er noe voldsomt når du står bak et sperregjerde inne i et bitte lite skur og ser at her er det gammelt atom-

avfall som man ikke klarer å hente opp av det hullet der det er lagret – og langt mindre vet man hvordan man skal håndtere det på vei mot en endelig lagring, som innebærer 10 000 år med lagring.

Bare for å peke på de to sidene her som jeg synes er viktig: Det ene er: Her har vi et akutt problem, som vi må håndtere. Det andre er: Hvordan i all verden kunne vi ha vært i denne situasjonen? På den akutte problemsiden synes jeg det er riktig å nyansere det som saksordføreren sa. Saksordføreren sier at flertallet, altså regjeringspartiene og støttepartiene, er fornøyd med at finansieringsansvaret er blitt avklart. Men alvorlig talt, jeg oppfatter det ikke dit hen at finansieringsansvaret er klokkeklart avklart. Jeg oppfatter det dit hen at staten har sagt: Vi skal ta et ansvar. Men det er ikke sånn at IFE nå, i den situasjonen de er i, kan gå inn i forhandlinger med andre institusjoner og andre institutter om en sammenslåing og ha klokkeklart for seg hva slags type økonomisk ansvar det er staten har, og hva slags klokkeklart ansvar det er de har knyttet opp mot håndteringen av atomavfallet. Så jeg synes at det er en liten foredring av virkeligheten. Det er klart at hvis næringsministeren kan komme og si noe annet her, og peke helt klokkeklart på hvordan dette skal være, ville det være til hjelp, men de er jo fornøyd med at næringsministeren har tatt ansvar og sagt at staten tar et ansvar. Så får vi se når de endelige beslutningene kommer og de endelige avtalene skal snekres ut om hvordan avfallshåndtering og eventuell dekommisjonering skal skje, hvordan dette blir. Først da vet vi hvordan den ansvarsfordelingen blir.

Jeg opplever at dette er noe som haster. Det haster med flere ting. Det haster med å ta en beslutning om hva man gjør med avfallet som finnes, og hva slags type løsninger man velger, og så haster det med det vi har lagt fram i forslag nr. 2, å få på plass en trygg løsning for mellomlagring. Det haster med å få på plass det vi oppfatter som en riktig organisering, nemlig at man sier at man skal ha et statlig organ som har ansvar for trygg håndtering av det radioaktive avfallet. Først da får man en endelig avklaring av det videre ansvar for IFE, slik jeg ser det.

Men det er bra – akkurat slik som saksordføreren sa, og de andre har sagt – at vi nå er enige om at vi sier til regjeringen at det er bare å komme med et forslag. Jeg håper innstendig – og her håper jeg at statsråden kan avklare – at dette er noe hun har til hensikt å klare å få til i løpet av inneværende stortingsperiode. Det vil være veldig synd om det vil være uklarhet rundt organiseringen og den videre framdriften av dette etter valget til neste år. Jeg bare vet hvordan sånne prosesser ofte har en tendens til å starte opp igjen med tanke på tid, og det er en tid vi faktisk ikke har i denne saken.

Den andre siden av dette er det vanvittige i at vi er i en situasjon der 14,5 mrd. kr er det som det anslås at den totale løsningen koster. Har IFE noensinne gått med 14,5 mrd. kr i overskudd – akkumulert – opp gjennom årene? Jeg aner ikke, men det viser jo bare noe om hvordan hele atomindustrien overlever kun under én forutsetning, nemlig at man lemper alt ansvaret over på staten og sosialiserer hele ansvaret for alt det man holder på med, på staten. Det er bare å merke seg det som Teknisk Ukeblad slo opp i forbindelse med saken, nemlig at det er nedgang i energibransjen – i oljeindustrien og atomindustrien. Fornybar energi utkonkurrerer atomkraft så det synger. Det vil ikke være rett å satse på atomkraft i framtiden, og

da gjelder det etter min oppfatning å satse på en omstilling i Halden, i stedet for å la folk gå der i permisjon i visse.

Presidenten: Ønsker representanten å ta opp de forslagene SV har i innstillingen?

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:11:56]: Det er en veldig god idé, president! Jeg tar opp både det forslaget vi står alene om, og det forslaget der vi er medforlagsstiller.

Presidenten: Da har representanten Heikki Eidsvoll Holmås tatt opp de forslagene han har referert til.

Rasmus Hansson (MDG) [14:11:59]: Ja, dette er et forslag som er fremmet på grunn av utålmodighet, og folk på Kjeller er utålmodige. De er utålmodige over at det ligger lagret kjempesfarlig avfall midt i den byen de bor, og det er grunn til å være utålmodig over en situasjon som har pågått i mange tiår, hvor den norske staten har vært ansvarlig for å gjennomføre et prosjekt som produserer avfall som er livsfarlig i mange, mange tusen år, og så har de puttet det avfallet ned i et hull i bakken og forsøkt å glemme at det er der. For ordens skyld har man også skapt en situasjon hvor ingen er helt klar over hvem som har ansvaret for dette avfallet, og den institusjonen som produserer det, er en stiftelse med en svak økonomi og ikke noe klart mandat for å ta ansvaret for avfallet, og den stiftelsen kan av forskjellige årsaker opphøre å finnes, og da har man bare hullet i bakken igjen. Sånn sett er det bra at dette har ført til at statsråden har gjort det klart at man vil ta et ansvar, og så gjenstår det å fortsette å være utålmodig nok til at vi får gjort de tingene som må gjøres.

Derfor har vi fremmet tre forslag. Det ene er å sette av tilstrekkelige midler i statsbudsjettet til at IFE kan gjøre det de ønsker, nemlig å få gjort en utredning av hva som kan gjøres både for å finne ut om sluttlagring og å finne ut om eventuell dekommisjonering. De har bedt om 60 mill. kr, de har fått 28 mill. kr, og det er uklart for oss i hvilken grad det faktisk er tilstrekkelig for at IFE kan komme i gang med å gjøre de tingene som de mener er avgjørende. Det kunne kanskje være bra hvis statsråden er i stand til allerede nå å si noe klarere om hvordan forholdet er mellom etterspørselen etter 60 mill. kr og de 28 mill. kr som er kommet.

Så har vi bedt om at det etableres et statlig organ som har ansvar for håndteringen av avfallet, og det skyldes at ansvaret for dette avfallet til nå er uklart, og at produsenten av avfallet ikke er organisert på en måte som gjør at det norske samfunnet kan være helt sikker på at de kan ta det ansvaret. Økonomi til å ta det har de overhodet ikke. Som representanten Eidsvoll Holmås var inne på, snakker vi her om fantasisummer som må til for å håndtere dette totalt. Vi får komme tilbake til hvordan i all verden vi skal håndtere det, men det blir vi antakelig nødt til på en eller annen måte.

Det tredje forslaget vi har fremmet, er at vi ber regjeringen vurdere om det er nødvendig å iverksette midlertidige krisetiltak på Kjeller for å hindre risiko for lekkasje i et avfallslager som man rett og slett ikke har helt kontroll på fordi ting er korrodert fast og er i en litt uklar tilstand. Det er et spørsmål som jeg også håper at statsråden kan kommentere, fordi at for den ganske store befolkningen som bor i nærheten av dette avfallet, er det en lite hyggelig opp-

lysning å vite at man har så farlig avfall lagret så nær på en måte som alle er enige om at ikke er holdbar på lang sikt, og som det er en del ting som tyder på at ikke er bra på kort sikt heller.

Statsråd Monica Mæland [14:16:21]: Dette er en viktig sak, og det er bra at den løftes i Stortinget. For trygg håndtering av våre reaktorer og vårt radioaktive avfall er en forutsetning for den nukleære virksomheten i Norge.

Utfordringene med det brukte brenselet har vært kjent siden slutten av 1990-tallet, uten at det har kommet noen konkrete løsninger på problemet. Men vi har altså fra denne regjeringens side tatt grep for å sikre varige løsninger på avfallsproblemet.

Den eksakte tilstanden til det radioaktive avfallet er nå under kartlegging i regi av Institutt for energiteknikk, IFE, som eier og driver reaktorene. I tillegg følger Statens strålevern som tilsynsmyndighet situasjonen nøye. Deres vurdering er at det er forsvarlig å opprettholde drift av reaktorene.

I april fikk jeg overlevert to kvalitetssikringsrapporter som omhandler avfallshåndtering og stenging og riving av atomreaktorene. Det er gode faglige rapporter som gir konkrete anbefalinger som vi kan jobbe videre med.

Prinsippet om at forurenser betaler, er allment, og framheves også i rapportene. Det er IFE som er forurenser, og dermed har ansvaret for håndtering av avfallet og for opprydningen. Men så vet vi at kostnadene for opprydningen på Kjeller og i Halden er så høye at IFE ikke kan finansiere dette alene.

Det er også et poeng at generasjonene som har hatt nytte av den forskningen som har vært utført, også må ta ansvar for opprydningen og ikke overlate dette problemet til framtidige generasjoner. Ett eksempel på det er flerfaseteknologien, som har spart oljeindustrien for store investeringer og har gitt store skatteinntekter til Norge. Nå må vi bruke noen av disse inntektene til å rydde opp.

I revidert nasjonalbudsjett 2016 og i statsbudsjettet for 2017 følger vi opp rapportene på tre tiltak som vi mener haster, med til sammen 33 mill. kr:

For det første gjør vi de nødvendige tiltak for å sikre tilgang til en eventuell framtidig repressering, dvs. behandling, av det ikke-lagringsbestandige brukte brenselet i Frankrike.

For det andre undersøker vi om det finnes alternative behandlingsmetoder til repressering.

For det tredje har vi gitt Statsbygg i oppdrag å utrede et nytt kombinert lager og deponi for lav- og mellomradioaktivt avfall.

I tillegg anbefaler vi i statsbudsjettet for 2017 at staten tar et medfinansieringsansvar for framtidig nedbygging av de to norske atomreaktorene og håndtering av nasjonalt atomavfall. Det er, som jeg har sagt, nødvendig for å sikre trygg håndtering og framdrift i disse prosessene.

Så må også IFE bidra praktisk og økonomisk til opprydningen. De må ha riktige incentiver til effektiv drift og ta ansvar for det avfallet de genererer. Fordi IFEs økonomiske situasjon er begrenset, er vi i Nærings- og fiskeridepartementet i tett dialog med IFE for å finne løsninger på IFEs bidrag, og regjeringen skal bidra med økonomiske midler som sikrer en trygg og sikker håndtering av avfallet og ikke minst den nødvendige framdrift.

Dette er et komplekst og vanskelig saksfelt. Det kreves grundige forberedelser for å ta gode beslutninger. For eksempel er tilstanden på det historiske brenselet og lagringsforholdene avgjørende for hva slags midlertidig lagringsløsning man velger. Derfor er det også for tidlig å konkludere med om lagrene fortsatt kan være egnet, og hva som kan gjøres videre med brenselet. IFEs undersøkelser av disse forholdene er ikke avsluttet og vil ikke bli avsluttet før tidligst i løpet av neste år, i 2017. Derfor er det for tidlig å velge en ny mellomlagringsløsning nå. Jeg er opptatt av god framdrift i saken, men området er altså krevende, og vi må sørge for at vi hele tiden har tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag før vi tar de neste skrittene i denne saken.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Presidenten oppfattet at representanten Rasmus Hansson tok opp de forslagene han omtalte, som ikke er trykket i innstillingen.

Terje Aasland (A) [14:21:27]: Komiteen har gjennom arbeidet med innstillingen vært opptatt av å få en uhildet og trygg organisering av dem som skal følge opp trygg håndtering, og det har vært en sentral diskusjon. Det ligger sågar et forslag fra et mindretall om at noe bør være på plass fra 1. januar 2017. Jeg kan ha forståelse for at en så konkret tidsangivelse kan være krevende. Men kan statsråden antyde noe om når et sånt uavhengig organ fra dem som produserer avfallet, kan være på plass, og hvordan man får en prosess på det? Jeg tror at Stortinget er såpass utålmodig at en kunne vært fristet til å stemme for 1. januar 2017.

Statsråd Monica Mæland [14:22:20]: Jeg forstår utålmodigheten, og den har også vi. Men jeg ber om forståelse for at vi nå jobber kontinuerlig med denne saken. Den er viktig, men den er også vanskelig. Vi har ikke mye erfaring med slike forhold, og vi må ha kunnskapsgrunnlag før vi treffer sikre beslutninger. Det å ha én fast dato, vil jeg være veldig forsiktig med, rett og slett fordi det krever både juridiske og økonomiske avklaringer, det kreves et avtaleforhold knyttet til IFE, og vi må holde fast ved hovedprinsippet om at IFE er ansvarlig. Men staten har altså valgt å ta et medansvar, og jeg har forklart hvorfor jeg mener det politisk og moralsk har vært riktig.

Vi skal nå jobbe, vi har fått noen klare anbefalinger, vi ser på hvordan andre land gjør dette, og vi skal ikke bruke unødige med tid. Representantene var tidligere inne på at det ikke måtte gå inn i en ny stortingsperiode. Jeg har ikke det som mål, tvert imot har jeg som mål å jobbe så fort som mulig med dette.

Terje Aasland (A) [14:23:27]: Jeg takker for svaret. Jeg tolker det vel dit hen at organiseringen da er på plass i løpet av første halvår 2017, og så håper jeg at det faktisk blir gjennomført.

Til finansieringen og finansieringsansvaret knyttet til oppryddingen: Flertallet i komiteen, altså statsrådets eget parti bl.a., skriver nå at finansieringsansvar på denne måten er avklart gjennom det regjeringen varslet i juli inneværende år om at de ville være med og ta et medansvar. Ser statsråden på noen som helst måte at IFE, som er grunnlaget for avfallet, kan være med på å finansiere noe

av betydning når det gjelder håndteringen av dette avfallet i tiden framover?

Statsråd Monica Mæland [14:24:18]: Jeg holder fast ved det juridiske prinsippet knyttet til at forurenser betaler, og at IFE har et ansvar. Det er viktig at de ansvarliggjøres. Men vi har ønsket å ta et medansvar og har vært tydelige på at vi skal ta det ansvaret. Vi må jobbe sammen med IFE om dette.

IFE har nå betydelige problemer knyttet til enkelte forretningsområder. På andre områder går det veldig bra. I fjor hadde de et betydelig overskudd, det skyldtes riktig nok noen pensjonsendringer, men det er klart at vi må ansvarliggjøre IFE, og så må vi komme tilbake til hvordan dette skal innrettes. Jeg mener at det er grunn til å stole på staten når staten sier at vi skal ta et medansvar.

Ola Elvestuen (V) [14:25:01]: Jeg tror ikke det er noen tvil om at det er staten som må ta de store kostnadene. Det vil IFE aldri kunne gjøre på noe som helst slags vis. Men spørsmålet er egentlig: Når? Nå er vi i gang med en prosess, og statsråden nevnte behovet for repressering eller eventuelt andre løsninger. Men skal man ha en repressering – jeg trodde det var det som var nødvendig, men det skal ikke jeg påstå – ligger det et tidsvindu i Frankrike for når dette kan skje. Da må også eventuelt andre avklaringer være i forkant. Da blir mitt spørsmål til statsråden: Kan hun bekrefte at vi nå er på et løp hvor dette følges opp med en tydelig tidsramme for å få den avklaringen med hensyn til repressering og gjennomføringen av det prosjektet før man går videre på den nye mellomlagringen i Norge?

Statsråd Monica Mæland [14:26:05]: Det kan jeg bekrefte. Derfor var det viktig å få en bevilgning i revisjonen, slik at vi nå er med på dette løpet i Frankrike. Derfor har vi også foreslått bevilgninger for neste år. Det vi har gjort, er å gå gjennom det vi mener er det viktigste som vi kan prioritere, og så er mye av dette foreløpige anslag, og det er usikkerhet fordi vi ikke har noe erfaring i det hele tatt på dette området. Det er jo snakk om 14 mrd.–15 mrd. kr over en del år, så det er klart at dette er mye penger og et langt tidsløp, men vi er nå i en situasjon hvor vi skal kunne følge dette opp.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:27:00]: Det er viktig å skjelle mellom skitt og kanel her, for de store beløpene kommer når man skal velge den endelige lagringsløsningen – langtidslagringsløsningen. Det er litt rart å snakke om en endelig lagringsløsning, for virkeligheten er at vi snakker om perspektiver på mellom 10 000 og 50 000 år, og det er 50 000 år siden mennesket fikk sine kognitive egenskaper. Det betyr at det er umulig å forestille seg hvor langt fram i tid dette er, og det er helt åpenbart at dette går langt ut over normal fatteevne. I første omgang er det jo snakk om hva vi skal gjøre for å få til en type mellomlagringsløsning, og da er spørsmålet mitt veldig enkelt: Det at statsråden og regjeringen nå velger å foreslå 28 mill. kr istedenfor 60 mill. kr, som IFE har lagt fram for komiteen, gjør det at vi risikerer at prosessen fram mot mellomlagring blir forsinket?

Statsråd Monica Mæland [14:28:02]: Den tidshorisonten som representanten trekker opp, gjør vel at alle regjeringer før denne bare har skjovet på problemet og håpet at det gikk over av seg selv. Det gjør det selvfølgelig ikke. Vi kjører nå et løp hvor vi mener at vi skal kunne holde framdrift. Vi er tydelige på at dette er usikre anslag. Vi har fortløpende dialog med IFE – senest denne uken har det vært møte med IFE – og vi er nødt til å ha en dialog med dem knyttet til hvilke behov de har, og hva vi skal bevilge. Vi har altså valgt ut de viktigste punktene. De siste anslagene til IFE kom så sent som i august – det er altså de 60 mill. kr vi snakker om. Vi har lagt inn 28 mill. kr, fordi vi mener at det er det vi har grunnlag for nå. Så må vi komme tilbake til Stortinget hvis dette endrer seg.

Rasmus Hansson (MDG) [14:29:01]: President, takk for påminnelsen om at jeg glemte å ta opp de to løse forslagene som Miljøpartiet De Grønne har lagt fram. Det ene er det jeg var innom, å øke bevilgningene til de terspurte med 60 mill. kr. Det andre var det jeg også nevnte i forbifarten, nemlig vårt forslag om å be regjeringen vurdere midlertidige krisetiltak for å sikre atomavfallet. Dette vil jeg da rette til statsråden. I en situasjon hvor det er grunn til bekymring for tilstanden for dette avfallet, er regjeringen fornøyd med den situasjonen som vi har for avfallet på Kjeller nå? Eller vil regjeringen varsle spesielle tiltak for å gjøre befolkningen på Kjeller trygg på at dette avfallet, så lenge det er der, er helt sikkert og ufarlig lagret?

Statsråd Monica Mæland [14:30:02]: Jeg har stor forståelse for den utrygghet og den bekymring som befolkningen på Kjeller har. Men jeg mener også at vi har et stort ansvar i denne sal for ikke å øke den bekymringen. Det er slik at vi har fagmyndighet som skal avgjøre om det er nødvendig med krisetiltak. Den fagmyndigheten, Statens strålevern, mener at det ikke er nødvendig, og det forholder jeg meg til.

Presidenten: Replikkordskiftet er over. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [14:30:32]

Interpellasjon fra representanten Line Henriette Hjemdal til næringsministeren:

«Ved fusjonen av Statoil og Hydro i 2007 fikk norsk sokkel en dominerende aktør som kontrollerer 80 pst. av produksjonen, inklusiv SDØE. Dette krever at myndighetene følger utviklingen nøye for å unngå en uheldig konkurransesituasjon for leverandørene. Ved flere anledninger har Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti etterlyst en gjennomgang av effekten som fusjonen har hatt på konkurransen. I dagens situasjon med store kostnadskutt er det viktig at markedet fungerer, og at det ikke brukes utilbørlig markedsrett fra en dominerende aktør. På denne bakgrunn mener interpellanten det er behov for en gjennomgang av konkurranse-situasjonen for norsk leverandørindustri. Mener statsråden, som statsråd med konkurransepolitikk under sitt konstitusjonelle ansvarsområde, at konkurransestil-

standen på norsk sokkel er tilfredsstillende, og vil statsråden ta initiativ til en gjennomgang av konkurransevilkårene for leverandørindustrien?»

Line Henriette Hjemdal (KrF) [14:31:40]: Det norske oljeeventyret startet i 1969. Tuftet på krav om lokalt innhold i samspill med internasjonale aktører vokste det fram en leverandørindustri som er blitt verdensledende, bygget på århundrer med norsk skipsfartskompetanse.

Oljehistorien er ikke uten offer og tragedier, senest i mai år ble vi minnet på det, men norsk oljehistorie har også gitt oss en økonomisk velstand få kunne se for seg i 1969.

Fram til 2007 var det to store aktører på norsk sokkel: Statoil og Hydro. Ved fusjonen ble strukturen på norsk sokkel dramatisk endret, og ett selskap ble veldig dominerende. Det var mange som advarte mot denne fusjonen, hvor hensynet til å skape en internasjonal aktør veide tynge enn konkurransen på norsk sokkel. Stortinget uttrykte også selv en bekymring for hva dette ville ha å si for konkurransen og vilkårene for leverandørindustrien. Tema for denne interpellasjonen er konkurransesituasjonen på norsk sokkel, og det er unødvendig for meg å bruke tid på å fortelle en statsråd fra Høyre om fordelene med sunn konkurranse.

Når jeg er inne på avgrensninger, er det et klimaperspektiv her også. Vi har produsert olje i 45 år, og gjennom politiske klima- og miljøkrav har vi presset fram grønnere løsninger enn det er mange andre steder i verden. Det er meget bra.

Før jeg går videre, er det viktig for meg å understreke at Statoil har vært en suksesshistorie for Norge og skal også i fremtiden være et lokomotiv på norsk sokkel. Det er dyktige mennesker som arbeider i Statoil, og de er proffe operatører.

Det er ingen uenighet om at det dramatiske fallet i oljeprisen må gi kutt i kostnader. Spørsmålet vi må stille oss, er hvordan og på hvilken måte kostnadene kuttes.

Ved fusjonen av Statoil og Hydro uttalte en samlet komité:

«Komiteen vil understreke viktigheten av at myndighetene følger utviklingen i leverandørindustrien og forholdet mellom det sammenslåtte selskapet og leverandørindustrien i tiden som kommer. Komiteen forutsetter derfor at departementet er i løpende dialog med leverandørindustrien om utviklingen innenfor disse områdene, og at departementet på egnet vis rapporterer om hvordan situasjonen for leverandørindustrien utvikler seg.»

Gjennomgangen som regjeringen foretok i 2009, kom i en tid som var sterkt preget av at det var oppgangstider. Jeg mener tiden er moden for en ny gjennomgang av konkurransesituasjonen på norsk sokkel – ikke fordi jeg ikke ser at vi trenger omstilling, ikke fordi jeg mener aktivitetsnivået skal holdes kunstig høyt, tvert om, men fordi jeg ønsker å legge til rette for at vi også i fremtiden har en verdensledende leverandørindustri som nå. Da er vi avhengig av at den kompetansen bedriftene har, ikke forsvinner, og at bedriftene heller ikke forsvinner gjennom at de blir skvist for hardt av en dominerende aktør i bunnen av en konjunktursvingning.

Gjennom tildeling av privilegier på 1970- og 1980-tallet, gjennom eierskapsmeldingen og i merknader til fusjonen mellom Statoil og Hydro har Statoil blitt tillagt et stør-

re samfunnsansvar enn andre operatører på norsk sokkel. Samfunnsansvaret har vært knyttet til at Statoil, som er en dominerende aktør, skal ha et ansvar utover det rent kommersielle. Det er forventet at Statoil tar ansvar for utvikling av kompetanse i næringen, satsing på FoU, men også sikrer at den norske leverandørindustrien fremdeles videreutvikler seg og styrker sin posisjon.

Jeg vil takke statsråden for å ha bedt Konkurransetilsynet ta en foreløpig gjennomgang av konkurranse situasjonen på norsk sokkel. I rapporten fra Konkurransetilsynet ble det hevdet at stor kjøpermakt er positivt for markedet. Jeg undrer meg litt over denne konklusjonen, for bildet er mye mer komplisert enn det Konkurransetilsynet beskriver, noe også dagens oppslag i Dagens Næringsliv fra Statoils direktør selv underbygger.

Dette er ikke bare et spørsmål om konkurransejuss, det er også et spørsmål om konkurransepolitikk. Vi snakker om Norges desidert største selskap, som står for 70 pst. av aktiviteten i det som er vår største og mest lønnsomme næring. Dette er den aktøren som har definert mange krav og spesifikasjoner som i noen tilfeller overgår internasjonale standarder, og som leverandørene har designet sine skip, rigger og produkter etter. På mange måter styrer Statoil aktivitetsnivået på norsk sokkel, både gjennom selskapets egne direkte beslutninger, indirekte gjennom sine lisensandeler, og som en konsekvens av at øvrige operatører ser på atferden til den største aktøren før de selv handler.

Spørsmålet jeg stiller meg, er om den sterke posisjonen og manglende konkurransen gjør at konjunktursvingningene nå blir større enn det som trengs. Det er et spørsmål som bør være relevant i denne sal, for det er også i denne sal vi vedtar krisepakken til de regionene som er blitt hardest rammet av den reduserte aktiviteten.

En rekke leverandører melder nå om utfordringer i dialogen med en dominerende aktør, som kan flytte egne behov for å kutte kostnader over på sine underleverandører. Jeg hører de samme historiene fra alle deler av leverandørindustrien. For å sette det litt på spissen er det «den tause majoritet» vi snakker om, og det gjør at jeg mener tiden er overmoden for en mer grundig gjennomgang enn det fugleperspektivet Konkurransetilsynet inntok i sin rapport.

Det overordnede perspektivet er om vi har en konkurransestruktur som gjør at norsk sokkel fremstår som attraktiv for oljeselskaper, om det er nye små eller om det er de store internasjonale som BP, Shell og ExxonMobil.

Historien har vist at de avgjørelsene som politikerne på 1970-, 1980- og 1990-tallet fattet om et rammeverk som dyrket fram samspillet, har gitt grobunn for at innovative framtidsrettede løsninger har blitt utviklet. Når vi nå ser på sokkelen anno 2016, må vi kunne stille spørsmålet: Har vi en lisensstruktur som gir økt konkurranse? Gir rettighetene mellom lisensinnehavere nok og rett konkurranse? Og er plasseringen av eierskapet kombinert med regulatorrollen den rette ut fra konkurransehensyn?

Konkurransedirektøren skrev et avisinnlegg samme dag som de leverte rapporten til departementet. Der skriver han at det er positivt at Statoil utnytter sin kjøpermakt. Jeg tror vi skal stoppe litt opp ved uttrykket «utnytte», for slik jeg har lyttet til den situasjonen som er mellom den dominerende aktøren og leverandørindustrien, tror jeg det er nettopp her hunden ligger begravd. Jeg tror alle er enig i at Statoil skal bruke sin kjøpermakt. Dette skaper konkurranse blant leverandører som leder til mer og bedre innova-

sjon, bedre produkter og omstilling gjennom lavere priser. Det vi diskuterer i dag, er om det er positivt at Statoil, som konkurransedirektøren sier, utnytter sin dominerende posisjon som er skapt av historiske privilegier gitt i denne sal, til å skvise leverandører gjennom bruk av det som mange opplever som ufine metoder, til et punkt der mange kjemper for å overleve. Mange leverandører opplever det nærmest som misbruk av kjøpermakt og opplever liten respekt for inngåtte avtaler og kontrakter.

Det er samspillet som har gjort oss gode, og nå er det tegn til at Statoil gjør leverandørindustrien dårlig. Jeg vil si det sånn: Norge er ikke tjent med en situasjon der vi får Kong Salomo og Jørgen Hattemaker.

Ole M. Thomassen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Statsråd Monica Mæland [14:41:03]: La meg begynne med å takke interpellanten for å reise en viktig og dagsaktuell debatt. Vi vet alle at det er veldig, veldig krevende tider for både bedrifter og ansatte som lever direkte eller indirekte i olje- og gassbransjen.

Vi er nå inne i en situasjon hvor absolutt alle aktørene må kutte kostnader for å bli mer konkurransedyktige. I en slik situasjon er det også rimelig at alle bidrar, og at belastningen fordeles mellom aktørene.

I mine møter med leverandørindustrien har flere tatt opp at de opplever enkelte oljeselskaper som krevende og til dels også urimelige aktører. De mener at nødvendige kostnadskutt i for stor grad veltes over på leverandørindustrien, og det oppfattes som om den dominerende stillingen utnyttes.

I Dagens Næringsliv i dag kan vi lese at Statoil innrømmer at kritikken har vært berettiget, og de har satt i gang tiltak. Jeg oppfatter dette som en nødvendig innrømmelse, og det er viktig at vi får bedre kommunikasjon mellom aktørene i en presset sektor. Det er også viktig at dette fører til endringer som gir bedre fordeling av de nødvendige kostnadskuttene bransjen står overfor. Og så er det slik at det er en helt klar gjensidig avhengighet mellom oljeselskapene og leverandørindustrien. Det er det på gode dager, det er det ikke minst på vanskelige dager.

Representanten Hjemdal stiller i sin interpellasjon spørsmål om markedet fungerer, og om statsråden vil ta initiativ til en gjennomgang av konkurransevilkårene for leverandørindustrien.

På bakgrunn av både henvendelser fra leverandørindustrien og denne interpellasjonen ba jeg i sommer Konkurransetilsynet om å gi en overordnet beskrivelse av konkurranseforholdene i petroleumsnæringen, herunder også leverandørindustrien. Jeg ba også tilsynet om å vurdere om og eventuelt hvordan konkurransepolitiske virkemidler, særlig håndheving av konkurranseloven, kan benyttes til å motvirke eventuelle skadelige virkninger som følge av utnyttelse av kjøpermakt. Konkurransetilsynets utredning «Petroleumsnæringen og kjøpermakt» ble offentliggjort i begynnelsen av oktober i år.

Tilsynets vurderinger av kjøpermakt og mulige virkemidler er generelle, og ikke knyttet opp mot noen enkelt-selskaper i petroleumsnæringen. Etter Konkurransetilsynets vurdering har konkurranseloven tilstrekkelige virkemidler som kan benyttes til å motvirke eventuelle skadelige virkninger som følge av bruk av kjøpermakt.

Konkurransetilsynets gjennomgang av rettspraksis viser også at det er få saker som gjelder inngrep mot kjøpermak. I de sakene som finnes, har aktørene selgermak, slik at det kan oppstå en skade for forbruker i form av bl.a. høyere priser.

Selv om Konkurransetilsynets vurdering viser at kjøpermak generelt sett er bra for konkurransen, kan sterk kjøpermak oppleves som urimelig og krevende for selskaper som opplever dette i forhandlinger.

Om store selskaper stiller urimelige krav i forbindelse med kontraktsforhandlinger, handler det om forretningsmetoder. Det er imidlertid aktørene selv som forhandler kontrakter, og som må ta ansvar i den sammenheng. Det er følgelig krevende å bruke politiske virkemidler for å regulere dette.

Konkurranseloven, som jeg har ansvaret for, regulerer ikke hvordan kontraktsforhandlinger skal gjennomføres. Det er likevel slik at resultatet av slike forhandlinger kan være i strid med konkurranseloven. Bedrifter som mener at de blir presset på en måte som er i strid med konkurranseloven og f.eks. dens forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling, bør imidlertid varsle eller ta kontakt med Konkurransetilsynet. Tilsynet kan da gjøre en konkret og grundig vurdering opp mot forbudsbestemmelsene i konkurranseloven og eventuelt etterforske saken. Jeg oppfordrer derfor på helt generelt grunnlag aktører som opplever framgangsmåter som brudd på konkurranseloven, til å ta kontakt med Konkurransetilsynet.

Interpellanten tar opp spørsmålet om det er gjort undersøkelser av effekten ved fusjonen mellom Statoil og Hydro i 2007. Forvaltningen av statens eierskap i Statoil er OEDs ansvarsområde. Det samme gjelder forvaltningen av petroleumsressursene. Om det derfor er hensiktsmessig å gjøre en gjennomgang av effekten av fusjonen nå ti år etter, er et spørsmål som det er opp til olje- og energiministeren å avgjøre.

Imidlertid har jeg lyst til å si at det er selvsagt slik at statens prinsipper for eierstyring og statens tydelige forventninger til selskaper hvor staten er på eiersiden, gjelder. La meg her trekke fram spesielt prinsipp 10 – selskaper skal jobbe målrettet for å ivareta sitt samfunnsansvar. La meg også trekke fram statens tydelige forventninger om at selskaper med statlige eierandeler skal opptre etisk forsvarlig.

Petroleumsnæringen og leverandørindustrien er i en veldig krevende situasjon, men vil fortsatt være en viktig motor i norsk økonomi i mange år framover. Derfor har regjeringen bidratt, og vil fortsatt bidra, med tiltak for å støtte den omstillingen som petroleumsnæringen og leverandørindustrien er inne i.

Den endringen som har skjedd i petroleumsnæringen de siste par årene, viser at selv om omstilling er nødvendig, er det også smertelig. De som rammes, er ansatte og eiere i bedrifter, som har satset og lyktes i en knallhard konkurranse om å få leveranser til oljeselskaperes aktiviteter på både norsk sokkel og i resten av verden. Mange av disse må nå se seg om etter nye oppdrag. Mange klarer å endre forretningsmodeller og finne nye markeder, og ikke minst er det gledelig at veldig mange norske selskaper nå har fått bedret sin konkurransevne og får kontrakter på nye felt, bl.a. på Johan Sverdrup.

Det er viktig å minne om at olje- og gassressursene på norsk sokkel tilhører det norske folk. Både myndighetene

og selskapene har et ansvar for å sørge for god forvaltning av ressursene. God ressursforvaltning innebærer effektiv ressursutnyttelse som maksimerer inntektene, samtidig som hensynet til helse, miljø og sikkerhet ivaretas.

Jeg vil også minne om at forvaltningen av petroleumssektoren bygger på en klar rolle- og ansvarsfordeling mellom myndighetene og næringen. For å oppnå god ressursforvaltning er det viktig at selskapene, innenfor rammeverket som myndighetene setter, har økonomiske incentiver til å skape størst mulig verdier av ressursene.

Regjeringen støtter opp under den omstillingen som mange arbeider seg gjennom nå. Vi følger situasjonen nøye, og vi setter i verk tiltak når vi mener det er nødvendig. For at omstillingen skal bli vellykket, må vi ha et vel fungerende marked på sokkelen og i leverandørindustrien. Dette er myndighetenes ansvar, men det er også selskaperenes ansvar.

Jeg er derfor glad for at Statoil har varslet at de setter i gang tiltak for å bedre konkurransesituasjonen. Jeg er opp-tatt av at disse tiltakene iverksettes, og at de fører til endring. Det er viktig for at norske bedrifter skal komme seg trygt og godt gjennom den krevende fasen vi er i.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [14:48:52]: Jeg vil takke statsråden for et godt og innholdsrikt innlegg. Jeg er glad for at statsråden og undertegnede har den samme opplevelsen, at i møte med leverandørindustrien får vi tilbakemeldinger om at det er krevende, og at urimelige krav blir stilt.

I Dagens Næringsliv i dag – som også statsråden var inne på – sier direktør Øvrum i Statoil selv at den kritikken som ble reist mot Statoil fra underleverandørene, ikke var uberettiget. Det er jo en erkjennelse av at det har vært utøvet et utilbørlig press på underleverandører, og det skjer da bare to uker etter at Konkurransetilsynet – vil jeg si – frikjenner Statoil fordi de har en argumentasjonsrekke ut fra sterk kjøpermak som helt sikkert er riktig konkurransejuridisk, men konkurransepolitisk mye, mye mer krevende. Derfor er jeg også glad for at statsråden i sitt innlegg vektlegger både prinsipp nr. 10 for god eierstyring og samfunnsansvaret som går ut av det.

I den gjennomgangen vi hadde i 2009, som regjeringen foretok som en oppfølging av fusjonen, er det et sitat som jeg likte i 2009, og som jeg også i denne runden har lyst til å trekke fram, og der står det:

«Aktørene pekte på at selskapene i mange sammenhenger var som «hund og katt», hvis Statoil inntok et standpunkt så tok Hydro det motsatte. Disse diskusjonene førte i mange sammenhenger til at ulike sider ved leting, utbygging og drift ble godt belyst og at både andre rettighetshavere og myndighetene kunne nyte godt av diskusjonen. De fleste mener disse diskusjonene har bidratt til fremdrift og økt verdiskaping i næringen.»

«Hund og katt»-fenomenene var det som hadde bidratt til framdrift og skapt mer verdier i næringen før fusjonen i 2007. Det er det verdt å merke seg, og da er spørsmålet hvordan vi nå skrur sammen – i 2016, 2017 og framover – et system som kan gi noen hunder og katter som kan videreutvikle dette systemet, og det er i den sammenheng jeg mener tiden er inne for en større uavhengig gjennomgang for å se om vi har rigget oss rett med de utfordringer og de framtidsutsikter som denne næringen står overfor.

Statsråd Monica Mæland [14:51:55]: Det er fristende å begynne med den erkjennelsen at jeg er for hunder, i hvert fall!

Når det er sagt, er som sagt eieroppfølging og petroleumssressursene olje- og energiministerens ansvar, slik at spørsmål knyttet til det må rettes dit. Jeg tror vi også skal minne oss selv om at Statoil ikke er et stort selskap i verdensammenheng, men det er et stort selskap i norsk sammenheng, som har gitt oss ufattelige verdier, og som gjør en veldig viktig jobb hver eneste dag.

Så er Konkurransetilsynet et faglig uavhengig organ. De har gitt sin faglige vurdering, men de er tydelige også på at dette er en overordnet vurdering. De trenger konkrete saker dersom de skal gå inn og gjøre grundige vurderinger. Det er jo slik at det at noen føler seg forulempet, ikke nødvendigvis betyr at de er det. Det krever en grundig gjennomgang, og den har man altså ikke hatt anledning til å ta i denne saken. Så mener jeg vi skal ta Statoil på ordet i det de nå gir uttrykk for gjennom sine møter med leverandørindustrien. Det er viktig her at alle i denne næringen har god dialog. Det er en gjensidig avhengighet, og det at man har kommunikasjon, det at man blir enige om å endre spillereglene, er kjempebra. Det er viktig at næringen selv bidrar til dette.

Per Rune Henriksen (A) [14:53:30]: Jeg vil begynne med å takke representanten Hjemdal for å ta opp denne problemstillingen. Det er en uhyre viktig problemstilling, og det er en problemstilling som er blitt veldig – skal vi si – påtrengende for de av oss som får de henvendelsene som også næringsministeren viser til, fra leverandørindustrien, hvor de negative virkningene av fusjonen som ble gjort, kommer fram. Det blir i hvert fall framstilt som et resultat av den fusjonen.

Det manglet ikke på advarsler da fusjonen ble gjort. Dette ble diskutert i Stortinget, det skal sies, men det skal også sies at fusjonen ble gjennomført og fikk enstemmig tilslutning i Stortinget. Men vi visste om dette, og det ble gjort gjennomganger av situasjonen. Som representanten Hjemdal sier: Det skjedde også i en oppgangstid.

Så har det skjedd struktureringer og sammenslåinger på leverandørsiden, det må vi også ha med i dette bildet. Det har også skjedd en del positivt ved at leverandørindustrien har fått bedre fotfeste i et eksportmarked og har kommet ut og vokst ganske så kraftig i tiden etter fusjonen. Så dette er ikke helmørkt. Vi har også fått flere aktører som faktisk bygger ut på norsk sokkel. Volumet er et annet mellom disse aktørene og Statoil enn det var mellom Statoil og Hydro. Det er det også viktig at vi har med oss.

Når krybben er tom, bites hestene, som det sies – og vi ser nå, i nedgangstider, at det spesielt blir klaget på at Statoil bruker sin store posisjon på sokkelen til på en urimelig måte å presse aktører på. Det er negativt. Det tror jeg nok alle de politikere som har fått høre de historiene, har tatt opp med Statoil, og vi får beroligende meldinger fra Statoil, senest i avisen i dag. Men det er viktig for meg å si at Statoils håndtering av disse tingene er helt avgjørende for hvordan vi tenker oss petroleumspolitikken i framtiden.

Statoil sier at de erkjenner ansvar. Jeg synes det er en god begynnelse. Men det må også vises. Jeg synes det er problematisk når vi hører detaljer om hvordan Statoil opptrer på sokkelen i kontraktsforhandlinger, når de avbryter kontrakter, og når vi også vet at de aktørene som kommer

til oss, og som vi får høre om, ikke tør å ta dette opp i offentligheten, fordi de er redde for hvilke sanksjoner de vil bli utsatt for fra Statoils side. Det gjør at vi skal ha et kritisk blikk på hvordan Statoil forvalter den posisjonen de har på norsk sokkel.

Målet med norsk oljepolitikk er ikke å bygge Statoil; målet med norsk oljepolitikk er å bygge landet. Vi skal bygge en industri, inntektene fra denne industrien og fra denne virksomheten skal komme hele landet til gode, og vi skal ha gode miljøhensyn underveis. Det er fortsatt disse hensynene som er styrende for vår politikk, og i framtidig konsesjonspolitikkk må det legges vekt på at vi tiltrekker oss aktører som er i stand til å håndtere større og mindre utbygginger på sokkelen. Vi må fortsatt ha som politikk å øke mangfoldet på sokkelen, og vi må lykkes med dette. Vi kan ikke leve med at vi har en stor aktør som, som representanten Hjemdal sier, har fått tildelt disse privilegiene fra oss som politikere, og at det så kan reises mistanke om at de misbruker sin posisjon på sokkelen og dermed skaper en dårligere industriutvikling i Norge enn det vi ellers ville fått. Slik kan vi ikke ha det.

Vi må også sørge for å få økt mangfold på sokkelen. Dersom vi ikke lykkes gjennom å videreføre den politikken vi har, å skru litt her og skru litt der, blir vi faktisk nødt til å tenke mer dramatiske virkemidler. I valget mellom hva som er bra for Statoil, og hva som er bra for landet, må det aldri være tvil om hva norske politikere velger: Landet kommer først.

Jeg er derfor helt enig med interpellanten i at det bør gjøres en ny gjennomgang av situasjonen for norsk leverandørindustri i det nye aktørbildet og i den aktuelle økonomiske situasjonen, med sikte på at vi kan trekke ut erfaringer fra dette som kan brukes i utformingen av framtidig politikk, både når det gjelder konsesjonstildelinger, og når det gjelder hvordan vi styrer virksomheten på norsk sokkel.

Frank Bakke-Jensen (H) [14:58:46]: Først vil jeg også starte med å takke interpellanten for initiativet og en god debatt som har gått gjennom sommeren og utover høsten.

Konkurransesituasjonen på norsk sokkel, og særlig styrkeforholdene på operatørsiden, har vært en gjenganger i Stortinget. Særlig ble de konkurransepolitiske utfordringene belyst i forbindelse med fusjonen mellom Statoil og Hydro i 2007 og – som det har vært nevnt her – under behandlingen av petroleumsmeldingen i 2011.

Høyre mente da, og mener fremdeles, at det er behov for å sikre en god og bærekraftig konkurranse situasjon på norsk sokkel. Vi advarte allerede i forbindelse med fusjonen mot at opprettelsen av et så dominerende selskap på norsk sokkel ville kunne skape en utfordrende konkurranse situasjon for leverandørindustrien. Enkelt sagt: Statoil har behov for å leve i en sunn konkurranse situasjon. Leverandørindustrien vår har også behov for å leve i en sunn konkurranse situasjon.

Det er sånn at en sterk og dominerende aktør i seg selv ikke er skadelig. Dette slår også Konkurransetilsynet fast i sin rapport som kom for noen uker siden. Sterk kjøpermakt vil kunne bidra til økt konkurranse blant leverandørene. Dette kan i neste instans gi bedre produkter til lavere pris. Samtidig hviler det et særlig ansvar på dominerende aktører. Det hjelper altså ikke at den dominerende aktøren i

markedet agerer like bra eller like ille som de andre aktørene. En dominerende aktør må alltid være bedre for at markedet skal fungere.

I petroleumssektoren vil dette ansvaret innebære at den dominerende aktøren ikke bare har sitt eget beste i tankene når man tar sine beslutninger og fremmer sine krav. Dette ansvaret krever også at selskapet tar hensyn til leverandørenes bærekraft på lengre sikt. Statoil har siden opprettelsen blitt tildelt privilegier og goder for å ivareta selskapets rolle som et lokomotiv på norsk sokkel, og det har vært et viktig lokomotiv. Hensikten var å sikre at grunnrenten tilfalt fellesskapet, at man bygde kompetanse for en god forvaltning av våre olje- og gassressurser, og at vi skulle skape industrielle ringvirkninger her hjemme.

Flere av eksemplene på Statoils maktbruk som har kommet fram i media, er kanskje innenfor konkurranselovens rammer, men det vet vi dessverre lite om. Denne typen saker prøves for sjelden i retten og så å si aldri av Konkurransetilsynet. Vi får høre at dette skyldes at leverandørene er redde for å bringe sin største kunde inn for retten. Samtidig har Konkurransetilsynet liten kapasitet til å opp-ta saker om misbruk av dominerende stilling.

I Dagens Næringsliv i dag ser vi at Statoil håndterer kritikken de har fått, ved å gå i samtale med leverandørindustrien. Vi ser også noe som kan minne om en innrømmelse av at de utnyttet sin dominerende stilling på norsk sokkel gjennom utilbørlig press på leverandørene. Det er bra. Det er bra at Statoil rydder opp. Samtidig viser dette at det er behov for at også vi fra politisk hold tar grep som sikrer at konkurranse situasjonen blir bedre.

Et eksempel på at konkurranse situasjonen er blitt vanskeligere, er at Statoil på ONS for tre år siden sa at det viktigste grepet vi gjør på norsk sokkel nå, er standardisering. For å få ned kostnadene og for å få omstilling er standardisering det viktigste grepet vi tar. Det høres tilforlatelig ut, men vi skal også være klar over at en så dominerende aktør som Statoil i et standardiseringsprogram der man sier at vi skal gjøre ting sånn der og sånn der, det skal være så likt som mulig for å ta ned kostnadene, også kan bremse innovasjonsgraden på et så viktig felt som norsk leverandørindustri, som virkelig løfter seg til å bli det vi er gode på og flinke på.

Et annet grep som har blitt løftet tidligere, er å skille eierskapsrollen og regulatorrollen fra statlig hold. Dette er i tråd med OECDs egne prinsipper for statlig eierskap. OECD slår fast at det må være et klart skille mellom statens eierskapsfunksjon og andre statlige funksjoner som kan påvirke vilkårene for selskaper med statlig eierandel, særlig med henblikk på markedsregulering. Jeg mener det bør vurderes som et grep for å styrke konkurranse situasjonen på norsk sokkel om vi eventuelt må flytte eierstyringen fra Olje- og energidepartementet, et departement som nå har alt å gjøre med denne sektoren. Vi tror at vi kanskje kan ha sunnere eierstyring hvis vi flytter det til Næringsdepartementet og på den måten skiller klart mellom de to miljøene.

Konkurranse situasjonen er viktig av hensyn til leverandørindustrien, den er viktig av hensyn til grunnrenten, de inntektene kongeriket Norge skal ha av denne aktiviteten. Jeg slutter meg fullt ut til representanten Henriksens avslutning om hvorfor vi har denne store sektoren, og hvilke hensyn som skal telle til slutt.

Sivert Bjørnstad (FrP) [15:03:49]: La meg også få begynne med å takke interpellanten for å starte en viktig debatt.

I den tiden vi lever i nå, med et presset næringsliv på mange områder, er jeg glad for at konkurransepolitiske spørsmål også drøftes i denne sal. Den fallende oljeprisen fra 2014 har skapt en veldig krevende situasjon for den maritime næringen. Situasjonen er nå slik at hvert sjette offshore skip er i opplag, og i året som kommer, er det dessverre ikke umulig at vi kommer til å se enda flere skip i passivitet.

Det har vært gjennomført en rekke permitteringer, og næringen frykter at ytterligere arbeidsplasser kan gå tapt, særlig på Sør- og Vestlandet. Næringen står altså overfor en krevende konkurranse situasjon som vi som politikere må ta på alvor.

I 2007 ble fusjonen mellom Statoil og Hydro gjennomført, noe som innebar sammenslåing av Hydros petroleumsvirksomhet med direkte overføring til Statoil som overtagende selskap. Som interpellanten viste til, medførte dette at norsk sokkel fikk en dominerende aktør der nær 80 pst. av produksjonen var under deres kontroll.

Når man ser tilbake på merknadene i innstillingen fra energi- og miljøkomiteen til denne saken anno 2007, kan man lese flere bekymringer fra Stortingets fire ikke-sosialistiske partier for virkningen av denne fusjonen – selv om også vi stemte for. Jeg har stor forståelse for at det den gangen ble stilt spørsmål ved hvilken konkurranse og hvilket mangfold dette ville medføre på norsk sokkel.

Nå, ni år etter, sitter vi i hvert fall delvis med en fasit. Statoil har svært stor markedsmakt, og selskapet er fremdeles utvilsomt den dominerende aktøren. Statoil styrer aktivitetsnivået både gjennom selskapets egne direkte beslutninger, indirekte gjennom sine lisensandeler og fordi øvrige operatører på norsk sokkel ofte ser til den største aktøren før man selv handler. Virkningene av dette har skapt store utfordringer for leverandørindustrien.

Flere aktører i industrien opplever også at Statoil tar ned aktivitet og presser kostnadene så sterkt at det vil kunne medføre en betydelig svekkelse av norsk leverandørindustri og den verdensledende kompetansen leverandørindustrien i Norge sitter på. Industrien sto for en verdiskapning på over 126 mrd. kr og sysselsatte rundt 126 000 mennesker i Norge i 2013. I dag er det dessverre noen færre.

Leverandørsektoren har en viktig posisjon i den norske maritime klyngen og utgjør et viktig ledd i den komplette maritime verdikjeden. For å bevare denne maritime kompetansen er det nødvendig at man jobber for at flere av leddene i verdikjeden har så gode konkurransevilkår som mulig, spesielt i krevende tider.

Maktspredning og et aktørmangfold er viktig. Reell konkurranse på sokkelen er avgjørende for å fremme innovasjon og nye teknologiske løsninger. Mangfold og flere sterke operatørselskaper skapes gjennom økt konkurranse og bedre markedsbalanse. Denne regjeringen har vært tydelig på at det vil være viktig å bidra til at leverandørindustrien får mulighet til vekst og videreutvikling for å sikre sin ledende posisjon i et internasjonalt marked.

Misforstå meg ikke: Statoil er og har vært et bra og viktig selskap, men norsk sokkel skal være attraktiv for flere enn bare én aktør.

I sommer fikk Konkurransetilsynet i oppdrag å se på situasjonen. Konklusjonen var at de ikke var like bekymret som deler av næringen, og at Statoil ikke har brukt sin posisjon på en ulovlig måte. Det er ikke spesielt overraskende. Konkurransetilsynet, på lik linje med andre tilsyn, ombud, vesen og nemnder, skal i utgangspunktet ikke ha spisskompetanse på å forstå eller tolke politikk. De skal først og fremst kunne regelverk. Der går det en veldig klar skillelinje, og dette handler om nettopp politikk, ikke om rettslige tvister og uklårheter.

Hva vil så være de eventuelle politiske grepene? I 2007 var det i merknadene fra de fire ikke-sosialistiske partiene foreslått å redusere operatørskapet for produserende felt som en del av kravet fra regjeringen. Man kan også diskutere, slik representanten Frank Bakke-Jensen gjorde, hvorvidt det er mer hensiktsmessig at forvaltningen av det statlige eierskapet i Statoil løstes ut av Olje- og energidepartementet, med tanke på rollefordeling, og at Olje- og energidepartementet sitter igjen med ansvaret for den ressursmessige reguleringen av selskapet. Jeg er ikke helt sikker på om en statsråd fra mitt parti som bestyrer det departementet, vil være 100 pst. enig. Men jeg er i tvil om hvorvidt det er lurt at bukken, havresekken, gjeteren og bonden sitter rundt det samme bordet i alle sammenhenger.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [15:09:19]: Leverandørindustrien vokste fram på skuldrene av århundrer med norsk skipsfartstradisjon. I dag er rigg og supplyfartøy den delen av oljenæringen som kanskje sliter tyngst. Mye av grunnen til dette er at det er blitt kontrahert for mye og tatt opp for mye gjeld. Ingen er mer smertelig klar over det enn rederne som nå bruker all sin tid på forhandlinger med banker og obligasjonseiere.

I Møre og Romsdal har vi en av verdens fremste maritime klynger. Verdensledende teknologi og gründerånd har skapt store verdier både lokalt og nasjonalt. Dette er vi stolte av. Men i dag er det mange som sliter, totalt ligger det 14 rigger og 107 offshoreskip i opplag langs kysten vår, og gjelden tynger for mange.

Et moderne fartøy er en stor investering. Det må være en kombinasjon av egenkapital og lånte penger. Og hva låner man da til? Et skip er ikke mer verdt enn potensiell inntjening for en kreditor. Man låner da på kontrakten man har. Kontraktene blir da ens viktigste aktiva. Mange norske redere har investert i nye skip som tilfredsstillter kundens krav nettopp med trygghet i kontrakten. Dette gjør at forutsigbarhet rundt kontrakter og avtaler blir alfa og omega for disse rederiene.

Det er mange av disse som i dag føler at denne tilliten som ligger i inngåtte avtaler, er vekk. I en artikkel i Dagens Næringsliv 17. juni i år kalte lederen i Bergen Rederiforening, advokat Øystein Meland, reforhandlingene av kontrakter for regelrette landeveisrøveri. I artikkelen har Meland følgende sitat:

«— Statoil krever reforhandlet kontrakter der leverandørene har investert i skip, rigger, spesialutstyr og infrastruktur for å betjene en Statoil-kontrakt, basert på avtalte volumer og marginer og hvor kontrakten går over fem-åtte år til faste avtalte priser. Man vil ha samme tjeneste til vesentlig lavere pris enn det kontrakten tilsier. Et helt grunnleggende prinsipp i næringslivet er at kontrakter skal holdes. Dette blåser Statoil i, og sva-

rer: «Om du ikke liker det, så er det bare å saksøke oss» – underforstått: «om du tør», sier Meland.»

Det er helt legitimt å ville reforhandle avtaler, men hvilken forhandlings situasjon har man egentlig når man forhandler med sin eneste kunde? Når man vet at det ikke å ville forhandle kan bety at man havner bakerst i rekken ved nye kontrakter? Vil man ta sjansen på å gå til sak hvis konsekvensene er at man går konkurs mens saken pågår?

Statoil har en dominerende posisjon fordi den norske stat har gitt historiske privilegier. Med dette følger et samfunnsansvar og en forventning om ikke å utnytte posisjonen sin på en måte som skader næringen. Signalene tyder på at Statoil i dag gjør nettopp det, og derfor trenger vi en grundig gjennomgang av sektoren.

I Møre og Romsdal er vi stolte av våre maritime tradisjoner og har som sagt en verdensledende maritim klynge. Vi vet hva denne har betydd og kan bety i fremtiden. Mange av aktørene har tatt på seg for mye gjeld og bygget for mange skip, ingen benekter det. Men det vil være en katastrofe for regionen og for landet hvis denne kompetansen forsvinner fordi et selskap utnytter sin posisjon, mens politikerne sitter og ser på.

Et annet paradoks er at Statoil nå gir ut bonus til alle ansatte, i en situasjon hvor inntektene svikter og næringen er i krise og hele leverandørindustrien mister oppdrag som følge av at Statoil kutter ut aktivitet, leting og vedlikehold. Det er ikke noe godt signal til næringen.

Geir Pollestad (Sp) [15:14:04]: Det gjer vondt i olja no. Det er vondt for dei som er utan jobb. Det er vondt for bedriftene. Det er vondt for Noreg.

Eg vil takka Kristeleg Folkeparti for å ha reist denne interpellasjonsdebatten i Stortinget om Statoil og konkurranseforholda. Men fyrst og fremst vil eg takka politikarane som var før oss, for å ha laga ein nasjonal oljepolitikk som set folket sine interesser fyrst, og som gav oss Statoil. For ja, me skal debattera og kritisera Statoil og deira rolle, men aldri utan fyrst å ha takka for at me har eit så stort selskap som fyrst og fremst er oppteke av norsk sokkel. Og problema innanfor olje og gass og oljereelatert verksemd er ikkje aleine Statoil si skyld. Det kom eit plutsleg og stort fall i oljeprisen, det er eit høgt kostnadsnivå fordi bransjen som heilskap ikkje var kostnadsbevisst nok i dei gode åra, og det har vore for høge investeringar, som i dag gjev ein for høg kapasitet i den situasjonen me no har.

Me skal sjølvsagt ha eit kritisk blikk på Statoil si rolle, og den undersøkinga som Konkurransetilsynet gjorde om konkurranseforholda på norsk sokkel, gav få svar. Det var ikkje uventa. Utfordringane i oljenæringa er ikkje berre av konkurransejuridisk art. Delprivatiseringa av Statoil og fusjonen mellom Hydro og Statoil er historiske faktum. Det er lite fruktbart å bruka tid i dag på å diskutera om dette var rett eller gale.

Eg er ueinig i det som Rederiforbundet i Dagens Næringsliv tek opp som løysing, nemleg å redusera Statoil sin del av verksemda på norsk sokkel og det å flytta Statoil sin eigarskap ut frå OED, Olje- og energidepartementet. For det er ikkje gjeve at viss me tek ned Statoil sin del, så vil det bidra til auka aktivitet og auka mangfald på norsk sokkel. Når det gjeld å flytta eigarskapen ut av OED og inn i eit anna departement, ligg det her nærmast ein påstand om at Statoil har vorte stort fordi det har hendt noko tvilsamt internt i departementet. Nei, dette er eit resultat av ein vilja

politikk. Å flytta eigarskapen ut av OED løyser ingen problem, men det skaper kanskje nokre nye.

Det betyr ikkje at eigarane ikkje bør ha meininger om korleis Statoil vert drive. Eg meiner at ein som eigar bør leggja seg borti korleis selskapet vert drive, og det er det rom for både innanfor selskapslovgjevinga, innanfor eigarskapsprinsippa og ut frå eit mål om høgast mogleg avkastning frå selskapet. Eigarane må i større grad leggja til grunn at ein som selskap skal tenkja langsiktig. Norsk sokkel er der Statoil tener pengar. Det gjer dei bl.a. fordi ein har ein sterk norsk leverandørindustri. Det er altså i Statoil si eiga interesse at leverandørindustrien ikkje vert strupa eller går over ende. Då må eigaren uttrykkja eit klart ønske om at selskapet skal vera meir oppteke av det langsiktige og mindre oppteke av resultatata i neste kvartal.

Eg skal ikkje gå inn på ein diskusjon om det som er bra for Noreg, òg er bra for Statoil og motsett, men heilt ut frå lause lufta er det ikkje teke. Likevel var innrømninga frå Statoil i dagens Dagens Næringsliv definitivt nødvendig. Ein har gjort ting, og ein får høyra historier som det er all grunn til å reagere på. Difor er det òg enkelt å støtta interpellantens krav om at ein treng ein gjennomgang – sjølv sagt er det grunn til det. Dette er viktig fordi Noreg framleis skal vera ein oljenasjon i tiår framover. Me skal framleis henta store ressursar frå olje og gass. Det kjem til å gå opp, og det kjem til å gå ned i framtida, og det vil bidra til at maktforholda mellom kjøpar og seljar vil endra seg. I kraftige nedgangstider styrkjer kjøparmakta seg. I kraftige oppgangstider med knappleik i marknaden er det lett å vera leverandør. Difor er dette ei viktig sak, men eg meiner og vil gjenta: Me skal gjerne kritisera Statoil og ha eit kritisk blick på Statoil, men me må ikkje koma dit at me gjer det å ha eit stort statleg oljeselskap som fokuserer på norsk sokkel, til eit problem.

Ola Elvestuen (V) [15:19:15]: Jeg vil også takke interpellanten, og jeg synes det har vært en interessant debatt.

Statoil ble jo opprettet for å utøve et betydelig og viktig samfunnsoppdrag, nemlig å bygge opp et norsk oljeselskap og en norsk oljeindustri. De har levert til overmål og blitt en stor aktør, både her og internasjonalt, fram til den situasjonen vi er i i dag, etter fusjonen mellom Hydro og Statoil i 2007, hvor man er oppe i en markedsandel på 70–80 pst.

Samtidig med at Statoil har bygget seg opp og tatt sin posisjon, har vi også utviklet en internasjonalt ledende leverandørindustri i Norge, av et betydelig omfang langs hele kysten. Det er klart at når vi nå er i en situasjon hvor prisene har falt og alle selskapene settes under press – og oljeselskapene, mer enn noen, har jo ikke noe annet valg enn at de må kutte på sine kostnader – så er vi i en situasjon hvor det nærmest ut av situasjonen blir slik at Statoil presser sine underleverandører, som nå havner i en vanskelig situasjon. For én ting er at Statoil er en så dominerende aktør, men de blir jo da dominerende på alle felt. Det blir jo Statoil som setter premissene for utvikling og salg av teknologiske, operasjonelle og kommersielle løsninger på sokkelen. Jeg synes det er veldig lett å forstå frustrasjonen hos leverandørene, for de møter en dominerende aktør som har behov for å kutte sine kostnader, og de sitter i en svak posisjon. Den frustrasjonen må nødvendigvis være der.

Men det er jo politikken som har ansvaret. For det var jo, som det er påpekt tidligere, ikke mangel på skepsis i 2007 da fusjonen kom. Det var nettopp det man påpekte, at her ville det bli en for stor aktør, som ville være uheldig for konkurransen på sokkelen. Dette var nok ikke noe problem i en oppgangsperiode, men det er jo først når man har vanskelige tider, at et system presses og også skjevheten i situasjonen kommer fram. Jeg mener at det er vel det vi nå egentlig ser.

Spørsmålet er hva vi gjør nå. Konkurransetilsynet må nødvendigvis gjøre sin jobb. At det er samtaler med leverandørene og leverandørindustrien, er positivt og bra, men vi slipper allikevel ikke unna den grunnproblemstillingen som også ble påpekt i 2007 fra de borgerlige partiene da man tok til orde for at man måtte se på Statoils andel, og om det var nødvendig å ha en reduksjon av de produserende felt, felt under utbygging samt letelisenser. For hvis man skal ha en mindre dominerende posisjon over tid, må jo den prosentandelen nødvendigvis bli lavere. Da blir det et spørsmål om det er riktig å se på om Statoil skal flyttes fra Olje- og energidepartementet – om ikke annet enn av den grunn at de andre selskapene nødvendigvis ikke er under det samme departementet.

Jeg mener at her må man ha en langsiktig tilnærming. Det er det offentlige, det er ikke Statoil, det er det offentlige og Stortinget som har ansvaret for den situasjonen vi er i, at man har en så dominerende posisjon. Det er vi som har ansvaret for at man får et større mangfold og en større konkurranse på sokkelen, og så må vi se på hvilke grep som kan gi det, og hvilke grep som over tid kan føre til en endring. Da mener vi at det fortsatt er riktig å beholde den sunne skepsisen fra 2007, men også se på organisatoriske endringer, i hvert fall diskutere om det ville være riktig i denne situasjonen som vi er i nå.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:24:12]: Jeg har planlagt å komme på 50-årsfeiringen til Norsk olje og gass, for det er jo ingen tvil om at norsk oljevirkosomhet gjennom alle de tiårene de har holdt på, har bidratt til enorm norsk rikdom. Det er det som gjør at min datter allerede var oljemillionær da hun ble født. Samtidig er det ingen tvil om at vi, som norske politikere, har hatt problemer med å ta inn over oss at disse oljemilliardene har hatt en pris. Det er noen som betaler prisen for at vi tjener oss steinrike på olje, og det er alle de folkene som rammes hardest av klimaendringene.

Det har vært et slags skisma i norsk politikk, altså, når de har vært hos Natur og Ungdom, har de blitt stilt spørsmålet: Bidrar olje og gass til klimaendringer? Er klimaendringene farlige? På begge de to spørsmålene svarer norske politikere ja, men når de får spørsmålet: Bidrar norsk olje og gass til farlige klimaendringer, sliter ofte norske politikere med å svare ja på det. Selvsagt gjør de det, og vi må ikke lure oss selv til å tro noe annet. Derfor tror jeg at 100-årsjubileet til Norsk olje og gass kommer til å bli betydelig mer dempet enn 50-årsjubileet, for det er ingen tvil om at norsk olje og gass vil bli nødt til å fases ut hvis vi skal være i nærheten av å nå de målsettingene vi har satt oss.

En annen ting som har gjort norsk olje- og gassindustri sårbar, er det faktum at vi på mange måter har gitt frie tøyler til oljeindustrien til selv å bestemme tempoet i sin egen utvikling. Det var en periode et forsøk på å gjøre det mot-

satte, men det ble sluppet fri. Og selv i en situasjon der offentlige utredninger som Holden-utvalget, som pekte på at det vil komme en omstilling, at det vil være behov for å holde igjen på tildeling av nye letearealer, at det vil være smart hvis vi skal få til en fornuftig omstilling uten en for hard landing, så klarte ikke den norske regjeringen å gjøre det, men har i stedet hatt tut og kjøp. Også denne regjeringen her har hatt tut og kjøp på tildeling av nye letelisiser i oljesektoren. Det bidrar til at når vi først får en krise, så er den hard for norsk oljeindustri.

Jeg har stor medfølelse med alle de folkene som nå går arbeidsløse, og jeg mener at det eneste fornuftige i en slik situasjon er å flytte fokuset: Vi bør la være å ha de 20 mrd. kr i oljesubsidier som vi har gjennom de gunstige ordningene for oljesektoren; de burde vi i stedet ha skiftet over til nye næringer. Men næringsministeren har gjort det motsatte, for hun har jo kuttet i de pengene som har ligget til offshore vindsatsing fra Statkraft. De har hun kuttet – fjernet – i forbindelse med årets budsjett, og har kuttet hele satsingen på fornybar energi i Norge etter 2021 og sågar gjort det samme i utlandet. Så omstillingen ser vi ikke så mye til.

Så til debatten, til det som er dagsaktuelt, det helt konkrete med konkurransesituasjonen i den situasjonen vi er i i dag: Der må jeg innrømme at jeg synes at debatten har vært lite konkret med tanke på politiske tiltak. Jeg er enig med dem som sier at det ikke er logisk at ansvaret for Statoil ligger i Olje- og energidepartementet, mens ansvaret for Statkraft ligger hos næringsministeren. Men jeg tror ikke man får noen store endringer på dette hvis en flytter Statoil over til næringsministeren, det er liksom ikke det som skal til.

Men jeg har ett konkret forslag, eller egentlig to, og det er følgende: Regjeringen og staten er største eier i Statoil, og i tillegg har regjeringen ansvaret for å sette rammer i forbindelse med plan for utbygging og drift. Norsk olje og gass og norsk leverandørindustri har i fellesskap utviklet en haug med standardkontrakter – jeg har dem her på mobiltelefonen min. Det beste en kan gjøre for å sørge for ikke å skvise leverandørindustrien, er å tvinge oljeselskapene til å benytte seg av de standardkontraktene. For det er skvisingen av vilkårene i de standardkontraktene som setter leverandørindustrien i en så mye dårligere situasjon og gjør det mulig for oljeindustrien og for Statoil og for andre å presse dem i den situasjonen vi har i dag.

Så det konkrete rådet mitt til Monica Mæland er altså følgende to ting: Still krav i alle nye planer for utbygging og drift om at standardkontraktene som er fremforhandlet av leverandørindustrien og Norsk olje og gass, skal benyttes. Det andre er: Gå til generalforsamlingen til Statoil og si: Vi legger som et premiss for det videre arbeidet til Statoil at standardkontraktene som er fremforhandlet med leverandørindustrien, benyttes. Det vil bidra til bedring.

Ingrid Heggø (A) [15:29:22]: Først av alt: Eg vil òg koma med ros til interpellanten for å ta opp ei svært viktig sak. Som fleire har peika på, er konkurransesituasjonen på norsk sokkel svært spesiell, sidan vi har ein såpass dominerande aktør, som kontrollerer nær 70 pst. av produksjonen. Samstundes er det gode grunnar til og ein vilja politikk at det har vorte slik. Statoil har i lang tid vore eit lokomotiv i norsk næringsliv innan teknologiutvikling, ressursforvaltning og offentlege inntekter. Eit sterkt Statoil

er viktig for fellesskapen og for Noreg. Eg støttar representanten Pollestad fullt ut i det han sa.

Men den dominerande rolla i marknaden har sjølvsagt òg sine ulemper. Dagens situasjon er at ein underleverandør kan ha Statoil som kunde i opptil 100 pst. av tilfella. Då må den dominerande aktøren vera seg sitt ansvar bevisst. Eg har fått fleire bekymringsmeldingar som går på at Statoil har reforhandla inngåtte avtalar, og at det vert opplevd som at Statoil utøver utilbørlig press overfor underleverandørane. Tilbakemeldingane om ein fryktkultur blant underleverandørane har vore mange den siste tida, spesielt etter oljeprisfallet og påfølgjande kostnadskutt i Statoil. Det var difor gledeleg å sjå i Dagens Næringsliv i dag at Statoil-direktør Margareth Øvrum seier at dei har lært av eigne feil og jobba hardt med å utvikla eit betre samarbeid med underleverandørane. Det er bra, og det arbeidet må halda fram. Det er òg bra at selskapet innrømmer eigne feil, men hovudspørsmålet er: Tek Statoil samfunnsansvaret sitt alvorleg nok? Det er ikkje gjeve at Statoils eigeninteresse og samfunnet si fellesinteresse er det same. Statsråd Mæland seier at ho forventar samfunnsansvar, og viser til at dette er eitt av dei ti eigarprinsippa. Dei er med andre ord generelle og gjeld for alle. Stoltenberg-regjeringa uttrykte krav om samfunnsansvar til det enkelte selskapet. I den siste eigarskapsmeldinga, som ministeren sjølv la fram, vart samfunnsansvaret tona ned. Det trur eg vi i salen i dag kan vera einige om var uheldig. Eg håpar ministeren ikkje går i lås, men er villig til å ta opp igjen diskusjonen kring samfunnsansvar og forsterkar kravet om samfunnsansvar til enkeltelskap som Statoil, som er ein såpass stor og dominerande aktør.

Ei anna problemstilling er om forvaltning og eigarskap bør skiljast – i tråd med OECD sine anbefalte retningslinjer for statleg eigde selskap. Det hadde vore fint å få ei grundig vurdering av både konsekvensar og moglegheiter som ligg i ei eventuell deling, eventuelt flytting over til Nærings- og fiskeridepartementet.

Tina Bru (H) [15:32:41]: Jeg vil starte med å takke representanten Hjemdal for å gi oss en anledning til å ha en viktig og god debatt i Stortinget. Jeg har også lyst til å takke alle de representantene som har deltatt i denne debatten i dag. Aldri før har jeg vel kunnet si at jeg har vært så enig i så mye av det som har blitt sagt, på tvers av partilinjene, og jeg synes vi har hatt en god runde.

Jeg tror ikke det skal være noen tvil om at konkurranse-situasjonen på norsk sokkel følges nøye av myndighetene, og jeg er veldig glad for at statsråden tok initiativ til en gjennomgang gjennom Konkurransetilsynet. Konkurransetilsynet har svart på det som var deres mandat, men jeg mener likevel at det er grunn til å spørre seg om denne rapporten faktisk svarer på alle de spørsmålene vi sitter med omkring konkurransesituasjonen på sokkelen. Det mener jeg også den debatten vi har hatt her i dag, viser.

Jeg mener at det må være en lav terskel for å si fra om eventuelle uregelmessigheter som oppstår i bransjen nå. Som statsråden også var inne på i sitt innlegg: Bedrifter som mener de blir presset på en måte som er i strid med konkurranse-loven, må gi beskjed. Operatørene, og særlig Statoil, må alle ta sin del av ansvaret med å få ned kostnader. Men dersom leverandørene alene må bære kostnadskuttene, vil ikke det føre til de strukturelle endringene vi faktisk er nødt til å se i denne bransjen for å få til varige

kostnadsreduksjoner på norsk sokkel. Vi trenger vedvarende kostnadsreduksjoner, hvis ikke, vil vi bare havne rett tilbake i samme situasjon den dagen prisen går opp igjen – som vi diskuterte veldig mye før oljeprisen falt, tilbake til 2013 og tiden før. Da var de høye kostnadene et problem, vi måtte gjøre noe med det. Så falt prisen, og så kom også kostnadene ned. Men jeg mener det er grunn til å være litt bekymret for hvor reelle de kostnadsuttene er. Jeg ser at Statoil sier noe om dette i Dagens Næringsliv i dag. Det synes jeg er interessant, men jeg er opptatt av at vi må få til vedvarende kostnadsreduksjoner. Det vil være helt avgjørende for fremtiden, og her i denne sal diskuterer vi ofte fremtiden til denne næringen i et klimaperspektiv, et slags være eller ikke være i et klimaperspektiv, men i tillegg til det tror jeg at det som er en være-eller-ikke-være-diskusjon for norsk olje- og gassbransje, er kostnadsnivået. Når man går inn i fremtiden med utsikter til lavere pris og mange tilbud i markedet, vil det være avgjørende for vår næring faktisk å få ned kostnadene, så vi kan være konkurransedyktige i fremtiden.

Så mener jeg vi må lytte til de signalene som kommer om situasjonen fra flere hold. Jeg vil fortsette å følge nøye med på situasjonen. Jeg har hørt mange ting som bekymrer meg, og derfor mener jeg – og denne debatten viser – at det ikke bare er jeg som har hørt det. Derfor var det litt positivt å lese i Dagens Næringsliv i dag at Statoil er i dialog med leverandørene. De lytter til bekymringene som uttrykkes, og jeg merker meg at Statoil også innrømmer at noe av den kritikken som har kommet mot dem, ikke har vært uberettiget. Så Statoil bør ta signalene fra bransjen, men også fra oss som har deltatt i denne debatten her i dag, på alvor. Jeg tror alle er tjent med at konkurransesituasjonen på norsk sokkel er god – for å ta vare på arbeidsplassene ikke bare i dag, men også i fremtiden. Så tror jeg også at de som har hørt debatten her i dag, kan merke seg at det på tvers av de politiske skillelinjene i denne sal blir uttrykt en veldig klar forventning om at Statoil skal og må være seg sitt samfunnsoppdrag bevisst.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [15:36:38]: I eierskapsmeldingen, som ble behandlet i 2015, står det skrevet:

«Regjeringen forventer at selskaper med statlig eierandel arbeider systematisk med sitt samfunnsansvar og er ledende på sine områder. Når staten som eier stiller forventninger til selskapenes arbeid med samfunnsansvar, er det både fordi regjeringen mener at en god håndtering av slike forhold bidrar til å ivareta statens aksjonærverdier og at selskaper med statlig eierandel skal opptre etisk forsvarlig.

Med samfunnsansvar menes i denne meldingen hvilket ansvar selskapene forventes å påta seg for mennesker, samfunn og miljø som påvirkes av virksomheten, jf. statens prinsipper for god eierstyring.»

Dette er kjernen i det vi diskuterer i dag. Vi forventer at selskaper staten har eierandel i, er opptatt av sitt samfunnsansvar, at selskapene opptre etisk forsvarlig, og at selskapene tar et ansvar for mennesker og samfunn som er påvirket av virksomheten.

Disse forventningene har vi også til Statoil. Og disse forventningene blir forsterket av at Statoil har blitt dominerende gjennom bl.a. privilegier de er blitt gitt på norsk sokkel.

Det er ingen som mener at vi ikke skal ha omstilling. Kostnadene må ned innenfor denne sektoren, og det er nødvendig å ha et kritisk blikk på ressursbruken. Men det betyr ikke at det ikke skal være noen rammer å forholde seg til. Det handler om at en må opptre etisk forsvarlig, og at selskapet må erkjenne at de gjennom sin størrelse har en særlig posisjon.

Olje og gass er en syklisk bransje med store konjunktursvingninger, som vi opplever i disse dager. Det er samspillet mellom leverandørene og operatørene som har gjort oss verdensledende, og dette samspillet må være til stede i både oppturer og nedturer. Statoil er vi alle enige om har vært et lokomotiv på norsk sokkel som har bidratt til innovasjon og nye løsninger. Dette har gjort at man har akseptert en så dominerende posisjon som selskapet har hatt.

Når en aktør har 70 pst. av markedet, ja så er det kritisk for leverandøren at det er et samspill, og at kunden er forutsigbar. Dette betyr ikke at Statoil ikke skal jobbe for å redusere kostnader. Selvfølgelig skal de det. Men det betyr at de ikke kan gjøre dette gjennom utnyttning av en dominerende posisjon som skviser leverandørene. Det er en del av samfunnsansvaret til Statoil å ha et fungerende samspill, ellers kan man vanskelig akseptere en så dominerende aktør som Statoil på norsk sokkel.

Kan det forventes at et selskap som tenderer mot å være monopolist, regulerer seg selv og ikke utnytter sin posisjon? Det er mange tunge samfunnsmessige forhold som tilsier at dette spørsmålet ikke kan eller bør stå ubesvart. At Statoil nå i media tar selvkritikk, ja det er bra, men etter min oppfatning ikke tilstrekkelig. Det er tid for å gjøre en grundig gjennomgang av konkurransesituasjonen, som kan bidra til at norsk sokkel også i fremtiden framstår attraktiv for både operatører og leverandører.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [15:40:49]: Takk for alle gode ord for å ha reist denne interpellasjonen. Takk også for gode innlegg og en god debatt, som jeg synes vi har hatt.

Det er godt å få støtte på at dette dreier seg om konkurransepolitikk og ikke bare konkurransejus. Det er jo nettopp her vi må ha fokus også, på hva som er forskjellen på konkurransejusen og et større ansvar for konkurransepolitikken. Det er bra at den støtten kommer i denne diskusjonen.

Så er det fint at Statoil i dag i Dagens Næringsliv innrømmer at de også må endre hvordan de håndterer leverandørindustrien. Men de endringene må skje og merkes rundt de tusener av forhandlingsbord, og de må merkes ved alle samtaler som enhver Statoil-ansatt har med underleverandører. Det er der det må merkes, ikke via et avisoppslag. Jeg synes det var veldig klokt det representanten Per Rune Henriksen sa, at det er hvordan Statoil håndterer den situasjonen nå, som er det avgjørende for hvordan man ser på Statoil i fremtiden, og det er det som er clouet her nå, hvordan de gjør det, for det må endring til hvis vi skal få til et godt samspill.

Jeg er ikke redd for et stort norsk oljeselskap, som representanten Pollestad var opptatt av. Jeg har sagt at Statoil har vært en suksesshistorie og vil være et lokomotiv på norsk sokkel lenge, og det tror jeg mange av oss er glad for.

Representanten Eidsvoll Holmås syntes at dette har vært en interpellasjonsdebatt uten konkrete forslag, og

kom med to konkrete forslag. Undertegnede hadde iallfall tre forslag, og videre forslag enn det representanten selv kom opp med.

Så har jeg respekt for at statsråd Monica Mæland, næringsministeren, sier at det er Olje- og energidepartementet som har det overordnede ansvaret for en eventuell oppfølging av en gjennomgang. Men det er også slik at det ligger mye konkurransepolitikk her, og ikke bare konkurransejus, og det var jo den veiingen vi gjorde i 2007, om vi skulle skape en internasjonal aktør som veide tyngre enn konkurransen på norsk sokkel. Det viser innstillingen fra energi- og miljøkomiteen i 2007 med all tydelighet. Vi har et markedsdominant selskap, og det gir oss noen utfordringer. Jeg mener tiden er moden for en større gjennomgang, og vi vil følge det videre opp.

Statsråd Monica Mæland [15:44:02]: Jeg synes dette har vært en god og veldig viktig debatt. Alt dette handler om at vi er fantastisk heldige. Vi bor i et land som har hatt og har fantastiske naturressurser, og det er blitt bygd opp en fantastisk industri, oljeselskaper og leverandørindustri, som har gitt oss mange viktige arbeidsplasser som skaper ufattelige verdier, og som er viktige og kommer til å være viktige i mange tiår framover.

Så er vi nå i en vanskelig situasjon, og det som i hvert fall må være veldig tydelig fra min side, er at kostnadskuttene på norsk sokkel er nødvendige. Vi var i ferd med å prise oss fullstendig ut av markedet. Dette er et internasjonalt marked, så kostnadskuttene er nødvendige, men de må skje på en korrekt og skikkelig måte. Det opplever jeg er det denne debatten handler om, men derfor er dette heller ikke noen «quick fix». Det er ikke noen fasit med to streker under. Vi kan oppfordre, vi kan gå inn i dette, og vi kan følge dette, og det oppfatter jeg at vi alle gjør.

Så har vi verktøy. Vi har verktøy i konkurranselovreguleringen, og jeg tar absolutt ansvaret for konkurransepolitikken i regjering. Derfor ba vi om den overordnede vurderingen som vi har fått fra Konkurransetilsynet. Skal de gå dypere inn i dette, krever det en sak, det krever at de kan etterforske, og derfor var min oppfordring nå: Hvis noen mener seg utsatt for en oppførsel i strid med konkurransereglene, er det viktig at man benytter de verktøyene man har. Så har vi eierskapsoppfølgingen, som er veldig tydelig på våre forventninger og på vårt samfunnsansvar, og der må jeg bare si at Heggø tar positivt feil. Det er ikke slik at kravene til samfunnsansvar er svekket med denne regjeringen. De er styrket med denne regjeringen. Vi tar samfunnsansvaret på alvor. Jeg tror ikke et eneste styremedlem i noe selskap hvor staten er på eiersiden, er i tvil om det. Det samfunnsansvaret er viktig, og det opplever jeg nettopp at Statoil tar i dag.

Representanten Eidsvoll Holmås kom med noen konkrete forslag. Jeg skal selvsagt overbringe dem til olje- og energiministeren, som er ansvarlig, selv om jeg har lyst til å si at jeg er ikke sikker på om standardkontrakter løser dette. Det løser f.eks. ikke maktforholdene, og det løser f.eks. heller ikke det behovet man har for akutt å kunne iverksette ting i et globalt og internasjonalt marked, hvor man må kunne agere, men det skal altså skje på bakgrunn av de lover, regler og rammer vi har.

Presidenten: Dermed er interpellasjonsdebatten også omme.

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt åtte forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Åsmund Aukrust på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 2–5, fra Åsmund Aukrust på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 6 og 7, fra Rigmor Andersen Eide på vegne av Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 8, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det votes over forslag nr. 8, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge hvordan leirskoletilbudet i Norge kan trappes opp med sikte på at to leirskoleopphold i løpet av grunnskolen blir hovedregelen.»

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 99 mot 1 stemme ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.56.21)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 6 og 7, fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide retten til gratis fiske i elver og vann for barn og unge under 18 år, med de samme rammer som i dag gjelder for barn under 16 år.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget der adgangen til fornøyleskjøring med snøscooter i norsk natur oppheves.»

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 85 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.56.41)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 2–5, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge opp at kommunene når fristen for å kartlegge og verdsette sine friluftslivsområder innen 2018, og bidra med tilskuddsmidler til gjennomføringen. Regjeringen bes videre komme tilbake med årlig status for dette arbeidet i forbindelse med budsjettproposisjonen, og i den forbindelse vurdere nødvendige virkemidler, slik at målet nås.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette en kartlegging av kommunenes kompetanse og kapasitet innen miljø, natur og friluftsliv, slik at de kan ivareta sitt ansvar for miljø-, natur- og friluftslivforvaltning.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det er naturveiledere i regi av Statens Naturoppsyn ved alle naturinformasjonssentre og nasjonalparksenter i Norge.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal landskapsstrategi for å peke ut hvilke verdier vi skal ta vare på ved det norske landskapet, og blant annet sikre at vi tar vare på den unike norske naturen og områder som er viktige for å drive med friluftsliv, og ber om at Stortinget orienteres om dette arbeidet senest i statsbudsjettet for 2018.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 65 mot 35 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.57.04)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet mot marin forsøpling, bl.a. gjennom Hold Norge Rent og Skjærgårdstjenesten, og å utvide Skjærgårdstjenesten til å gjelde hele kysten.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 59 mot 41 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.57.25)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Det forutsettes at arbeidet med handlingsplanen skjer i nært samarbeid med de sentrale friluftsansjonene.

II

Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan for økt skjøtsel, kanalisering og tilrettelegging, for å ta vare på naturverdiene og fremme friluftslivet i nasjonalparker og andre store verneområder.

III

Stortinget ber regjeringen arbeide for en utvidelse av Skjærgårdstjenesten der det er lokale initiativ og en forpliktende lokal medfinansiering.

IV

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan arbeidet med tiltak mot marin forsøpling kan styrkes. Det forutsettes at frivillige og lokale initiativ som Hold Norge Rent og Skjærgårdstjenesten tas med i vurderingen.

V

Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en gjennomgang av tilgjengelighet i strandsonen og analyse av hvordan dagens regelverk fungerer, og hvordan allmennhetens tilgang til strandsonen kan styrkes.

VI

Stortinget ber regjeringen utarbeide en statlig planretningslinje for deler av fjellområdene for å sikre mer helhetlig planlegging i fjellområdene.

VII

Meld. St. 18 (2015–2016) – om Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det voteres over VI.

Presidenten antar at Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ønsker å stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til VI ble med 56 mot 44 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.57.52.)

Presidenten: Det voteres over V.

Presidenten antar at Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet ønsker å stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til V ble med 54 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.58.23)

Presidenten: Det voteres over IV.

Arbeiderpartiet og Senterpartiet har her varslet subsidiær støtte.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) (fra salen): Også SV.

Presidenten: Presidenten antar da at Miljøpartiet De Grønne ønsker å stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til IV ble bifalt med 96 stemmer mot 1 stemme.

(Voteringsutskrift kl. 15.59.04)

Presidenten: Det voteres over III.

Arbeiderpartiet har her varslet subsidiær støtte. Presidenten antar at Sosialistisk Venstreparti ønsker å stemme imot.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) (fra salen): Nei, vi stemmer for subsidiært.

Presidenten: Da stemmer Sosialistisk Venstreparti for her også.

Votering:

Komiteens innstilling til III ble enstemmig bifalt. (Voteringsutskrift kl. 15.59.37)

Presidenten: Det votes over I, II og VII.

Votering:

Komiteens innstilling til I, II og VII ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov om endringer i forurensningsloven (avfallsdefinisjoner m.m.)

I

I lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) gjøres følgende endringer:

§ 2 nr. 4 annet punktum skal lyde:

Det skal gjenvinnes, *fortrinnsvis ved at det forberedes til ombruk eller materialgjenvinnes, med mindre gjenvinning ikke er berettiget ut fra en avveining av miljøhensyn, ressurshensyn og økonomiske forhold.*

§ 27 skal lyde:

§ 27 (definisjon av avfall)

Med avfall menes løse gjenstander eller stoffer som noen har kassert, har til hensikt å kassere eller er forpliktet til å kassere. Som avfall regnes ikke avløpsvann og avgasser.

Som biprodukt og ikke avfall regnes løse gjenstander og stoffer som

1. er fremstilt som en integrert del av en produksjonsprosess som primært tar sikte på å fremstille noe annet,
2. kan brukes direkte uten annen bearbeidelse enn det som er normalt i industriell praksis,
3. kan brukes på en måte som er lovlig,
4. ikke medfører nevneverdig høyere risiko for helseskade eller miljøforstyrrelse enn tilsvarende gjenstander og stoffer som ellers kunne blitt brukt, og
5. med sikkerhet vil bli utnyttet.

Løse gjenstander og stoffer som har blitt avfall, kan først opphøre å være avfall når de som minimum

1. har gjennomgått gjenvinning,
2. er alminnelig brukt til bestemte formål,
3. kan omsettes i et marked eller er gjenstand for etterspørsel,

4. *innfrir de tekniske kravene som følger av de aktuelle bruksområdene og eventuelle produktkrav og -standarder, og*

5. *ikke medfører nevneverdig høyere risiko for helseskade eller miljøforstyrrelse enn tilsvarende gjenstander og stoffer som ellers kunne blitt brukt.*

Forurensningsmyndigheten kan gi forskrift som presiserer hva som skal regnes som avfall.

Ny § 27a skal lyde:

§ 27a (andre definisjoner)

Med husholdningsavfall menes avfall fra private husholdninger, herunder større gjenstander som inventar og lignende.

Med næringsavfall menes avfall fra offentlige og private virksomheter og institusjoner

Med spesialavfall menes avfall som ikke hensiktsmessig kan behandles sammen med annet husholdningsavfall eller næringsavfall på grunn av sin størrelse eller fordi det kan medføre alvorlig forurensning eller fare for skade på mennesker eller dyr.

Med gjenvinning menes ethvert tiltak der hovedresultatet er at avfall kommer til nytte ved å erstatte materialer som ellers ville blitt brukt, eller at avfall har blitt forberedt til dette.

§ 28 første ledd annet punktum oppheves.

§ 32 første og annet ledd skal lyde:

Den som produserer næringsavfall, skal sørge for at avfallet blir brakt til lovlig avfallsanlegg eller gjennomgår gjenvinning, slik at det enten opphører å være avfall eller på annen måte kommer til nytte ved å erstatte materialer som ellers ville blitt brukt. Annen disponering av avfall fra fiske, jordbruk og skogbruk mv. er likevel tillatt, såfremt forurensningen dette kan medføre omfattes av § 8 første ledd nr. 1.

Forurensningsmyndigheten kan i særlige tilfeller gjøre unntak ved enkeltvedtak eller forskrift fra første ledd første punktum på nærmere fastsatte vilkår.

§ 32 nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

§ 33 første ledd bokstav a skal lyde:

a) *forberedelse til ombruk*

§ 33 første ledd bokstav f skal lyde:

f) *bindende mål for gjenvinning, herunder mål for forberedelse til ombruk og materialgjenvinning*

II

I lov 15. juni 2001 nr. 79 om miljøvern på Svalbard skal § 3 bokstav b lyde:

b) *avfall: løse gjenstander eller stoffer som noen har kassert, har til hensikt å kassere, eller er forpliktet til å kassere. Som avfall regnes ikke avløpsvann og avgasser. Bestemmelsene om skillet mellom avfall og biprodukter, og om når avfall opphører å være avfall, i forurensningsloven § 27 annet og tredje ledd gjelder tilsva-*

rende.

III

Loven trer i kraft straks.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

om endringer i naturmangfoldloven mv.
(administrativt beslag og administrativ inndragning)

I

I lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) skal § 35 lyde:

§ 35 (unntak fra regler om jakt og fangst ved felling)

Ved felling av bjørn, jerv, ulv og gaupe for å forhindre skade på bufe og tamrein og ved felling av vilt i henhold til naturmangfoldloven § 18 tredje ledd, kan direktoratet bestemme at felling kan utføres uten hensyn til reglene i kapittel VI.

Direktoratet kan bestemme at felling som nevnt i første ledd og felling etter naturmangfoldloven § 18 fjerde ledd kan utføres av andre enn den jaktberettigede.

Direktoratet kan delegerer myndigheten etter første og annet ledd til fylkesmannen.

§ 48 første ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder forlatte egg, egg som oppbevares ulovlig, fallvilt og vilt som er avlivet i medhold av naturmangfoldloven §§ 17, 17 a og 18.

II

I lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) gjøres følgende endringer:

§ 15 første ledd annet punktum skal lyde:

Ved enhver aktivitet skal unødige skade og lidelse på viltlevende dyr og deres reir, bo eller hi unngås.

§ 18 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

Ny § 72 a skal lyde:

§ 72 a (administrativt beslag)

Når noe antas å være innført, utført, omsatt eller satt ut i miljøet i strid med bestemmelser i medhold av § 26 eller i kapittel IV, kan myndigheten etter loven foreta beslag. Beslag kan skje selv om lovovertrедeren ikke har handlet forsettlig eller uaktsomt. Beslag foretas overfor lovovertrедeren, den han har handlet på vegne av eller overfor eier. Beslagets varighet skal ikke overstige seks måneder. Fristen løper fra tidspunktet for faktisk beslag. Skriftlig avgjørelse om beslag er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven kapittel 13.

Kongen kan gi forskrift med nærmere regler om fastsettelse og gjennomføring av beslag.

Ny § 72 b skal lyde:

§ 72 b (administrativ inndragning)

Når noe er innført, utført, omsatt eller satt ut i miljøet i strid med bestemmelser i medhold av § 26 eller i kapittel IV, kan myndigheten etter loven treffe vedtak om inndragning. Inndragning kan skje selv om lovovertrедeren ikke har handlet forsettlig eller uaktsomt. Inndragning foretas overfor lovovertrедeren, den han har handlet på vegne av eller overfor eier. For ting av vesentlig verdi skal som hovedregel inndragning etter straffeloven, ikke naturmangfoldloven, benyttes.

Myndigheten etter loven kan beslutte at det inndratte skal destrueres, avlives, tilfalle statskassen eller returneres til myndighetene i utførselslandet. Dersom lovovertrедeren har handlet forsettlig eller uaktsomt, kan myndigheten etter loven treffe vedtak om at lovovertrедeren skal dekke utgifter i forbindelse med inndragning. Ved vurderingen av om det skal treffes vedtak om utgiftsdekning, skal det blant annet legges vekt på om vedtaket vil virke urimelig tyngende.

Endelig vedtak om dekning av utgifter i forbindelse med inndragning er tvangsgrunnlag for utlegg. Endelig vedtak om inndragning av ting er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven kapittel 13.

Kongen kan gi forskrift med nærmere regler om fastsettelse og gjennomføring av inndragning.

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Presidenten: Det voteres over II. Senterpartiet har varslet at de ønsker å stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til II ble bifalt med 89 mot 6 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.01.03)

Presidenten: Det voteres over I og III.

Votering:

Komiteens innstilling til I og III ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt frem fire forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Marit Arnstad på vegne av Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 3 og 4, fra Ola Elvestuen på vegne av Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne

Det voteres over forslagene nr. 3 og 4, fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å innføre en generell miljøavgift på materialbruk som graderes etter innholdet av nytt ikke-fornybart råstoff på en likeverdig måte mellom ulike fornybare/resirkulerte materialer.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om å innføre en tilsvarende avgift på alle kjemikalier fra fossilt råstoff og øvrig materialbruk som ikke er omfattet av CO₂-avgift i dag.»

Votering:

Forslagene fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 91 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.02.17)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1 og 2, fra Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å endre grunnavgiften på drikkevareemballasje til en avgift på materialbruk som graderes etter innholdet av nytt ikke-fornybart råstoff. Avgiften må innrettes slik at den ikke virker konkurransevridende mellom produsenter eller ulike fornybare/resirkulerte materialer.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram konkrete forslag til virkemidler for å oppnå målet om at alle råvarer og materialer gjenvinnes, og at all materialbruk skal være fra fornybare og resirkulerte råstoff innen 2030.»

Votering:

Forslagene fra Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 85 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.02.41)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2018 komme tilbake til Stortinget med vurderinger om hvordan en avgift på plast med fossilt opphav kan utformes, og hvordan avgrensingsproblematikken kan løses.

Presidenten: Presidenten antar at Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet ønsker å stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble med 54 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.03.06)

Videre var innstilt:

II

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å få til forsterkede bransjeavtaler om resirkulering, med betydelig økt mål om gjenvinning og bruk av resirkulert og fornybart råstoff som et nytt mål i avtalene.

Presidenten: Presidenten antar at Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ønsker å stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble med 54 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.03.32)

Videre var innstilt:

III

Dokument 8:57 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siri Engesæth, Terje Breivik og Ola Elvestuen om å innføre miljøavgifter på fossil plast – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt frem to forslag, fra Marit Arnstad på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest sikre at norsk anvendelse av bærekraftskriterier og avgiftsregime hindrer at palmeoljeprodukter, inkludert PFAD, benyttes som biodrivstoff.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en bransjeavtale med Norsk Petroleumsinstitutt for å utvikle en bransjestandard som er bedre enn minstekravene i EUs bærekraftskriterier, og som hindrer at ikke-bærekraftig fremstilt biodrivstoff, som for eksempel palmeoljeprodukter, benyttes for å oppfylle omsetningspåbudet.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 90 mot 10 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.04.33)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:60 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Heikki Eidsvoll Holmås om å slutte å bruke biodrivstoff basert på palmeolje – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag, fra Rasmus Hansson på vegne av Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak med konkrete forslag til utvidelser av markagrensen innenfor de geografiske områdene som er nevnt i loven.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 91 mot 9 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 16.05.30)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen på egnet måte fremme forslag om en utvidelse av markalovens virkeområde, slik at viktige naturområder i flere kommuner i Osloregionen kan få en lovfestet markagrense.

Presidenten: Presidenten antar at Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet ønsker å stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble med 55 mot 45 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.05.54)

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:53 S (2015–2016) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Erik Lundeby, Trine Skei Grande og Ola Elvestuen om at virkeområdet for markaloven utvides til å gjelde flere viktige naturområder i Oslo-regionen – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 2, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 3 og 4, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 3 og 4, fra Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke bevilgningene til opprydning av farlig atomavfall på Kjeller til minst 60 millioner kroner i samsvar med finansieringsbehovet IFE (Institutt for Energiteknikk) har oppgitt.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere behovet for midlertidige krisetiltak for å sikre atomavfallet på Kjeller frem til en trygg lagringsløsning er på plass, og komme tilbake til Stortinget i revidert nasjonalbudsjett med en oppdatering om fremdriften i arbeidet med en trygg lagringsløsning.»

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) (fra salen): SV vil støtte dem.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti varsler herved at de vil støtte forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Miljøpartiet De Grønne ble med 96 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.07.10)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre fremdrift i arbeidet med å etablere en trygg løsning for mellomlagring av norsk atomavfall.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 95 stemmer mot og 5 stemmer for forslaget fra Sosialistisk Venstreparti.

(Voteringsutskrift kl. 16.07.28)

Martin Kolberg (A) (fra salen): Jeg stemte feil.

Presidenten: Da korrigeres det. Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti er da med 96 mot 4 stemmer ikke bifalt.

Det voteres over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innen 1. januar 2017 etablere et statlig organ som har ansvar for trygg håndtering av radioaktivt avfall. Organet må sikres ressurser og kompetanse til å også vurdere alternativer til repressering av det norske avfallet.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 96 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.08.03)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k

I

Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag om organisering av arbeidet med oppbevaring av norsk radioaktivt avfall og fremtidig dekommisjonering av de norske reaktorene, samt plan for avfallshåndtering og finansiering. Forslaget må ivareta behovet for trygge løsninger og framdrift i arbeidet, som også inkluderer en trygg løsning for mellomlagring av norsk atomavfall.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:100 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om trygg håndtering av radioaktivt avfall – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 9 [16:08:37]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet 16.09
